

# פנינים לשבת

ממעייני היהדות

פרשת "יתרו"

י"ז בשבט תשע"ד, (18/01/2014)



מוקדש לע.ג. בתנו היקרה  
**אודליה פינקלר ע"ה**

בת זהבה ושמעון תורג'מן יבדלא"ו  
 נלב"ע ביום שלישי כ"ו סיון תשע"ג

ת.נ.צ.ב.ה

ליקט וערך:  
 שמעון תורג'מן

תשפנאים	באר-שבע	חיפה	תל אביב	ירושלים
16:35	16:40	16:27	16:39	16:24
17:34	17:41	17:38	17:40	17:39

כניסת שבת

יציאת השבת

## תוכן עניינים

<u>מס'</u>	<u>הנושא</u>	<u>עמ'</u>
1 .	פרשת יתרו – על הפרשה	2
2 .	לקח טוב מהפרשה	11
3 .	דברי חכמה מחכמינו על הפרשה	22
4 .	בין אדם לחברו	75
5 .	במעגל השנה היהודית, מושגים ביהדות ודמויות חשובות בהיסטוריה היהודית	79
6 .	סיפור ופתגם – עם מוסר השכל	98
7 .	החיים הבריאים	105
8 .	אירועים היסטוריים שקרו בשבוע הזה לפני שנים	109
9 .	המקורות מהם לוקטו הפנינים לפרשה ומוספיה רשימת פרסומי גמ"ח תורג'מן בנושא מעגל השנה ובנושא מעגל החיים של היהודי	110 . בכריכה האחורית
	לכניסה או להסרה מרשימת התפוצה , נא לפנות לדוא"ל: <a href="mailto:h-tourjy@smile.net.il">h-tourjy@smile.net.il</a>	

# על הפרשה 1

## 1.1. נתונים על הפרשה

פרשת יתרו היא הפרשה החמישית בספר שמות .  
 הפרשה מתחילה בפרק י"ח פסוק א' ומסתיימת בפרק כ' פסוק כ"ג .

שם הפרשה היא המילה השניה בה פותחת הפרשה :  
 " וישמע יתרו כהן מדין"  
 בפרשה זו יש 72 פסוקים

נתונים סטטיסטיים – מספריים על פרשת יתרו												
מצוות לא תעשה	מצוות עשה	סה"כ מצוות	סה"כ אותיות	סה"כ מילים	סה"כ פסוקים	סה"כ פרקים	סה"כ שורות בס"ת	ומסתיימת ב-				
								פרק	פסוק	א'	כ'	
14	3	17	4,022	1,105	75	3	138	פרק	פסוק	א'	כ'	כ"ג
8	7	9	11	11	11	7	11	דירוג פרשת יתרו בפרשות חומש שמות				
9	22	12	46	46	47	31	46	דירוג פרשת יתרו בפרשות חמישה חומשי תורה				

## 1.2. תוכן הפרשה

- הגעת יתרו וארגון ההנהגה: יתרו חותן משה מגיע אל מחנה בני ישראל בלוויית ציפורה אשת משה וילדיה. משה מקבל אותו ומספר לו על הנסים שנעשו ביציאת מצרים, ויתרו בתגובה מהלל ומשבח את האלוהים ומקריב קורבנות. למחרת רואה יתרו כיצד משה שופט לבדו את העם, ומציע לו לערוך רפורמה במערכת: למנות היררכיה של שרי אלפים, שרי מאות, שרי חמישים ושרי עשרות שיתווכו בינו לבין העם וישפטו את המקרים הפחות קשים. משה מקבל את עצת יתרו וממנה את השופטים, ויתרו חוזר לארצו. (הפרשנים חלוקים בשאלה מתי התרחשו האירועים שבפרשה זו).

• מעמד הר סיני: בני ישראל באים להר סיני וחונים למרגלות ההר. משה עולה אל ראש ההר ומקבל מסר מאלוהים לבני ישראל, שהם עתידים לכרות איתו ברית ולהיות לו ל"עם סגולה". בני ישראל מסכימים, ומשה מכין אותם לקראת קבלת התורה. לאחר שלושה ימי הכנה מתקיים מעמד הר סיני: אלוהים מתגלה על ההר בקולות וברקים ומוסר לעם את עשרת הדיברות: ציווי על האמונה באל, איסור על עבודה זרה ונשיאת שם האלוהים לשווא, ציווי על שבת ועל כיבוד הורים, ואיסורים על רצח, ניאוף, גניבה, עדות שקר וחמידת רכוש הזולת. בני ישראל מתקשים לעמוד בחוויית ההתגלות האלוהית, ומבקשים ממשה שיתווך בינם לבין האלוהים. לאחר עשרת הדיברות באה פרשייה הלכתית קצרה שעניינה דיני בניית מזבח.

### 1.3. ההפטרה

מפטירים "בשנת מות המלך עוזיהו" בספר ישעיה בכל הנוסחים מתחילים מפרק ו' פסוק א'. האשכנזים מסיימים בסוף הפרק (פסוק י"ג) (קודש מצבתה הספרדים מוסיפים 6 פסוקים בפרק ז' מפסוק א' עד פסוק ו' ("תעשה זאת") והתימנים מוסיפים 2 פסוקים מפרק ט' פסוקים ה'-ו')

### 1.4. הקשר בין הפרשה להפטרות

#### הפרשה

במרכזה של פרשת השבוע מעמד הר סיני וקבלת התורה. הקב"ה שולח את משה לאמור לעם: "ועתה אם שמוע תשמעו בקולי, ושמרתם את בריתי, והייתם לי סגולה מכל העמים, כי לי כל הארץ. ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש...". לקבלת התורה יש להתכונן. אי אפשר לשמוע דבר ה' באקראי. הקב"ה מצווה את משה: "רד אל העם וקדשתם היום ומחר". כדי לשמוע את דבר ה', על העם להיטהר ולהתקדש: "וכבסו שמלותם". "וירד משה מן ההר אל העם, ויקדש את העם ויכבסו שמלותם. ויאמר אל העם היו נכונים לשלושת ימים אל תגשו אל אשה". בלא טהרת הגוף והנפש אין אדם יכול לקלוט נכונה את התורה. לצד ההיטהרות וההתקדשות מצווים בני ישראל על ההגבלה: "והגבלת את העם סביב לאמר: השמרו לכם עלות בהר ונגוע בקצהו... "ויאמר ה' אל משה: רד העד בעם פו יהרסו אל ה' לראות ונפל ממנו רב." אסור לפרוץ אל מעבר למותר, לא לדרוש

לראות את מה שאי אפשר לראות. להופעת הקב"ה מתלווים: "קולות וברקים וענן כבד על ההר, וקול שופר חזק מאד..." "והר סיני עשן כולו מפני אשר ירד עליו ה' באש, ויעל עשנו כעשן הכבשן..." "הטבע אף הוא מזדעזע מהופעת ה'": "ויחרד כל ההר מאד." המעמד גורם לחרדה אצל העם: "ויחרד כל העם אשר במחנה". לאחר עשרת הדברים מתארת התורה: "וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השופר ואת ההר עשן, וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק. ויאמרו אל משה: דבר אתה עמנו ונשמעה, ואל ידבר עמנו אלהים, פן נמות. ויאמר משה אל העם: אל תיראו..." תחושת ההתרוממות והשגב מלווה בחרדה וביראה.

### ההפטרה

הפטרת השבוע היא מנבואת ישעיה. לפי כל המנהגים קוראים את פרק ו', שרבים סבורים שהוא תיאור הקדשתו של ישעיה לנביא. לפי מנהג האשכנזים מוסיפים קטעים מפרק ז' ומפרק ט'. בהפטרה, כמו בפרשה, התגלות השכינה.

בפרשה: "וירד ה' על הר סיני", "אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם".

וישעיה אומר: "ואראה את ה' יושב על כסא, רם ונשא..."

בפרשה מסופר: "ויחרד כל ההר מאד"

וישעיה אומר: "וינועו אמות הסיפים מקול הקורא."

בפרשה: הר סיני העשן כולו מפני אשר ירד עליו ה' באש,

אומר ישעיה: "והבית ימלא עשן".

בפרשה: העם, השומע דבר ה', נחרד, מתרחק ואומר למשה: "דבר אתה עמנו ונשמעה, ואל ידבר עמנו אלוקים, פן נמות".

והנביא אומר: "אוי לי כי נדמתני, כי איש טמא שפתים אנכי, ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב, כי את המלך ה' צבאות ראו עיני".

בפרשה: כאשר פונה משה אל העם בהצעת ה' להיות לו ממלכת כוהנים וגוי קדוש עונה העם: "כל אשר דבר ה' נעשה",

בהפטרה: כאשר שומע הנביא את קול ה' אומר: "את מי אשלח ומי ילך לנו"  
משיב הנביא מיד: "הנני שלחני".

בפרשה: לאחר שה' מדבר אל העם, מתרחק העם, עומד מרחוק ומבקש ממשה:  
"דבר אתה עמנו ונשמעה, ואל ידבר עמנו אלוקים, פן נמות", משה מנסה להסיר  
מן העם את החרדה ולהחזירו אל ההר. הוא פונה אליהם ואומר: "אל תיראו... אך  
אינו מצליח בשכנועיו: "ויעמד העם מרחוק".

כאשר עלו רצין מלך ארם ופקח בן רמליה למלחמה על אחז בן יותם ועל ממלכת  
יהודה "וינע לבבו ולבב עמו, כנוע עצי יער מפני רוח" הנביא מצווה לומר לו:  
"השמר והשקט, אל תירא ולבבך אל ירך משני זנבות האודים העשנים האלה..."  
וגם כאן ללא הצלחה.

המושג "קדושה" הוא מרכזי, הן בפרשה והן בהפטרה.

בפרשה: לפני מעמד סיני מציע הקב"ה לעם: "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי  
קדוש..." ה' אומר אל משה: "לך אל העם וקדשתם היום ומחר" "וירד משה מן ההר  
אל העם ויקדש את העם..." "לאחר שעלה משה אל ההר עליו לרדת ולהעיד בעם:  
"וגם הכהנים הנגשים אל ה' יתקדשו..."

בהפטרה: בעת התגלות ה' לישעיה, קוראים השרפים: "קדוש, קדוש, קדוש, ה'  
צבאות..." ופרק ו' חותם: "זרע קדש מצבתה". מילים אלה הן גם חתימת ההפטרה  
למנהג הספרדים. הקדושה האמורה בה' מביעה את הרגשת האדם, שה' נשגב,  
נורא ובלתי ניתן להשגה שכלית. הקדושה לגבי אדם היא התרחקות מכל דבר רע.  
מן הכיעור ומן הדומה לו. המנעות מכל מה שאינו רצוי לה'.

בפרשה: ה' הציע שנהיה: "ממלכת כהנים וגוי קדוש"

ובהפטרה: הנביא אומר כי לאחר שירצה העם את עונשו יצמח מן השארית עם  
חדש, עם קדוש, "זרע קדש מצבתה".

## 1.5 . תקציר מהנושאים בהם עוסקת פרשת יתרו

- א. פרשת השבוע נקראת פרשת יתרו על שמו של חותנו של משה (אביה של ציפורה אשת משה). כעת, לאחר שיתרו שומע על הנסים שקרו לבני ישראל הוא יוצא למדבר סיני יחד עם בתו ונכדיו לפגוש את משה. משה ששומע שחותנו מגיע יוצא לקראתו ונותן לו כבוד רב מכאן גם לומדים שיש לכבד את אבי הכלה. לאחר שמשה מספר ליתרו על כל הקורות אותם מכריז יתרו "עַתָּה יָדַעְתִּי, כִּי גָדוֹל ה' מִכָּל הָאֱלֹהִים" יתרו שהכיר את כל עבודות האלילים מקבל עליו את סמכותו של הקב"ה.
- ב. למחרת מתלווה יתרו למשה לראותו בעבודתו. משה מתפקד כבית דין (בית משפט) ובמשך כל היום מהבוקר ועד הערב עומד על רגליו ודן את בני ישראל. יתרו שהיה כנראה בהשכלתו גם יועץ ארגוני (ללא תעריף של \$300 לשעה) מבין שהשיטה לא טובה ובמידה ומשה ימשיך הרי שמהר מאד משה יתמוטט ויהיה לו קשה להגיב ולענות על מבול הבעיות המגיעות אליו "וַיֹּאמֶר חִתֵּן מֹשֶׁה, אֵלָיו: לֹא טוֹב, הַדְּבָר, אֲשֶׁר אַתָּה, עֹשֶׂה. נָבֵל תִּבְלַגְּמָה, גַּם הָעַם הַזֶּה אֲשֶׁר עִמָּךְ: כִּי כָבֵד מִמֶּךָ הַדְּבָר, לֹא תוֹכֵל עֲשֹׂהוּ לְבַדְּךָ".
- ג. יתרו מציע למשה שיטה ניהול חדשה. הוא מציע למשה לבחור מעם ישראל אנשים שהפרופיל שלהם הוא: אנשים עשירים (שלא חסר להן כלום), אנשי אמת שאפשר לסמוך על מילתם, ושונאי בצע. "וְאַתָּה תַּחְזֶה מִכָּל הָעָם אַנְשֵׁי חַיִל יְרֵאֵי אֱלֹהִים, אַנְשֵׁי אֱמֶת שֹׂנְאֵי בָצַע" את האנשים יש לחלק לכמה רמות. חלק מהאנשים יהיו אחראים על קבוצות של עשרה איש מבני ישראל ("שרי עשרה"), חלק מהאנשים יהיו אחראים על חמישים איש ("שרי חמישים"), חלק על מאה ("שרי מאות") וחלק על 1000 איש ("שרי אלפים"). וכך תעבוד השיטה כל בעלי הדין יגיעו ל"שר העשרות" ויקבלו את שפיטתו במידה ושר העשרות לא ידע לתת תשובה הנושא עובר לשר החמישים ומשם לשר המאה ומשם לשר האלפים ורק במידה ושר האלפים לא יודע לפסוק אזי הנושא עובר לטיפולו של משה. "וַיִּשְׁפֹּטוּ אֶת הָעָם, בְּכָל עֵת, וְהָיָה כָּל הַדְּבָר הַגָּדוֹל יָבִיאוּ אֵלָיךָ, וְכָל הַדְּבָר הַקָּטָן יִשְׁפֹּטוּ הֵם; וְהִקְלִי, מֵעֲלֶיךָ, וְנִשְׂאוּ, אֶתְךָ אִם אֶת הַדְּבָר הַזֶּה, תַּעֲשֶׂה, וְצִוּוּ אֱלֹהִים, וַיְכַלֵּת עַמְד; וְגַם כָּל הָעָם הַזֶּה, עַל מְקוֹמוֹ יָבֵא בְּשָׁלוֹם".

ד. מעניין לראות שמשה בתפקידו כוועדה לבחירת שופטים לא בחר שופטים על פי צבע וגודל הכיפה שלראשם או על פי המוצא והעדה וכמובן לא על פי ההשתייכות הפוליטית, אכן יש מה ללמוד.

ה. משה מקבל את ההצעה ומיד מתחיל ליישמה. גם כיום במשפט המודרני אנו מוצאים את שיטת יתרו, שיטת הערכאות, שבתחילה דנים בבית משפט שלום ובהמשך בית משפט מחוזי ומעליו בית המשפט העליון (שלא נדבר על בית המשפט לשלום ולהתראות (מקור: הגשש החיזור). לאחר יישום השיטה חוזר יתרו לארצו (פורש בשיא)

ו. חודש וחצי לאחר שיצאו בני ישראל ממצרים הם מגיעים למרגלות הר סיני. ישנם חילוקי דעות בין הארכיאולוגים היכן הר סיני כשהדעה הרווחת הינו ג'בל מוסא (הר משה) שליד סנטה קתרינה שבחצי האי סיני, ישנם חוקרים הסוברים שהר סיני הוא הר כרכום שנמצא דרומית מערבית למכת שרמון. נאמר "וַיַּחַן שָׁם יִשְׂרָאֵל, נֶגֶד הַהָר" נאמר ויחן בלשון יחיד ולא ויחנו בלשון רבים ועל כך מסביר רש"י שבני ישראל התייצבו למרגלות הר סיני בהסכמה אחת וללא חילוקי דעות. (בניגוד להרבה חנויות שעשו בני ישראל במדבר שבהם היה ריב ומחלוקת). משה עולה להר סיני ומעביר לבני ישראל את דבר ה' אשר אומר לבני ישראל שבמידה וילכו בדרכיו אזי יהיו לעם סגולה "וְעַתָּה, אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמְעוּ בְּקוֹלִי, וּשְׁמַרְתֶּם, אֶת בְּרִיתִי וְהָיִיתֶם לִי סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים, כִּי לִי כָּל הָאָרֶץ". ובני ישראל מקבלים עליהם "וַיַּעֲנוּ כָּל הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ, כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה" בהמשך משה מקבל מה' הנחיות לגבי טקס קבלת התורה וההכנות הנלוות לטקס.

ז. לאחר שלושה ימים של התארגנות בבוקר של ו' בסיון (חג שבועות) החלו קולות וברקים וענן כבד ירד על הר סיני ונשמע קול שופר שמתחזק, בניגוד לבני אדם שתוקעים בשופר, ככל שהזמן מתארך כך עוצמת קולו של השופר יורדת "וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר, הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מְאֹד" והקב"ה יורד אל הר סיני ומשמיע לבני ישראל את עשרת הדברות. המעניין שבדרך כלל תקיעת שופר מתחילה ברול רם ולאט לאט נחלשת ואילו במעמד הר סיני קרה ההיפך קול השופר התחזק.

ח. עשרת הדברות מחולקים לשתי קטגוריות הראשונה מצוות שבין אדם לקב"ה והשניה למצוות שבין אדם לחברו. בקבוצה הראשונה אנו מוצאים את המונותואיזם (אמונה באל אחד), איסור הקמת פסלים, איסור הזכרת שמו של הקב"ה לשווא " (1) אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים: (2) לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים, עַל פְּנֵי. לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל, וְכָל תְּמוּנָה, אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל, וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם, מִתַּחַת לָאָרֶץ. לֹא תִשָּׁתַחֲוֶה לָהֶם, וְלֹא תַעֲבֹדֵם: כִּי אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ, אֵל קַנָּא פֹקֵד עֵוֹן אָבֹת עַל בְּנֵים עַל שְׁלֵשִׁים וְעַל רַבְעִים,



לְשִׁנְאֵי. וְעָשָׂה חֶסֶד, לְאֲלֹפִים לְאֹהֲבֵי, וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתַי. (3) לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ, לְשָׂוֹא: כִּי לֹא יִנְקֶה ה', אֵת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לְשָׂוֹא". בנוסף, אנו מוצאים בקטגוריה זו את מצוות שמירת השבת שבה אנו מצווים על הפסקת כל העבודות כזיכרון לבריאת העולם שבה בנה הקב"ה את העולם בששה ימים וביום השביעי נח ממלאכתו "זכור את יום השבת, לקדשו. ששת ימים תעבד, ועשית כל מלאכתך. ויום, השביעי שבת, ליהוה אלהיך: לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך, עבדך ואמתך ובהמתך, וגרך, אשר בשעריך. כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, את הים ואת כל אשר בם, וינח, ביום השביעי; על כן, ברח ה' את יום השבת—ויקדשהו".

המצווה המקשרת בין המצוות שבין אדם לקב"ה ומצוות שבין אדם לחברו היא מצוות כיבוד אב ואם כשלמצוה זו יש שכר מידי שבמידה ונכבד את הורינו אזי נחיה חיים ארוכים. "כִּבֵּד אֶת אָבִיךָ, וְאֶת אִמְךָ לְמַעַן, יֵאָרְכוֹן יָמֶיךָ, עַל הָאֲדָמָה, אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ". המצוות הנוספות שייכות למשפחת המצוות "לא תעשה", כידוע קיימות 613 מצוות (תרי"ג מצוות) שמתחלקות למצוות שחובה לקיימם ונקראות מצוות עשה ומספרם 248 (כמנין האיברים שבגופינו) ול 365 מצוות שחובה עלינו שלא לבצע אותם (כמנין הגידים שבגופינו) חמישה מהם והחשובים שבהם מופעים בעשרת הדברות איסור על רצח, איסור על ניאוף (בגידה עם אשת איש), איסור על גניבת אנשים, איסור על עדות שקר ואיסור על קנאה שמביאה לרצון לקבל את מה ששייך לאחר "לא תרצח, לא תנאף; לא תגנב, לא תענה ברעך עד שקר לא תחמד, בית רעך; לא תחמד אשת רעך, ועבדו ואמתו ושורו וחמרו, וכל, אשר לרעך"

כשבני ישראל שומעים ורואים את המעמד הם נרתעים לאחור ומבקשים ממה שיהיה המתווך בין דברי ה' אליהם "ויאמרו, אל משה, דַּבֵּר אִתָּה עִמָּנוּ, וְנִשְׁמָעָה; וְאֵל יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים, פֶּן נָמוּת"

הקב"ה מוסר לבני ישראל שיזהרו מעבודת אלילים ובמידה והם רוצים לעובדו עליהם להקים מזבח פשוט ולא מפואר אשר בנוי מאבנים רגילות ולא מסותתות וכן לבנות כבש ולא מדרגות כשעולים למזבח. גם מזבח הנחושת שהיה בבית המקדש היה לא כבש ולא מדרגות ונשאלת השאלה למה? התורה במקום מציינת שבמידה והיו מדרגות אזי הכהן היה נאלץ להרים את רגליו ובכך חושף את אבריו המוצנעים (כידוע בתקופה הקדומה לא הלכו עם מכנסיים). "וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעְלֹתַי, עַל מִזְבְּחִי: אֲשֶׁר לֹא תִגָּלֶה עֲרוֹתֶךָ, עָלְיוֹ" הסבר נוסף מעניין שמעתי מפי חברי הרב רפי שטרן שעצם זה שיש כבש ולא מדרגות מחייב את הכהן לעלות בנחת כמו שנאמר בספר החינוך "שיהיה (הכהן) מהלך בנחת וביראה עקב בצד אגודל" במילים

שלנו בהליכה מתונה ובשלווה הליכה זו של עקב בצד אגודל יכולה להתפרש כהליכה של גאווה וחשיבות ולכן הרמב"ם מורה לנו שאסור לתלמיד חכם ללכת "עקב בצד אגודל" ואולם כשמדובר בעבודת הקב"ה (הקרבת הקורבנות במזבח) מן הראוי שהכהן ילך בענווה ובהכנעה (צעדים מדודים). אנו מוצאים במילון הניבים את ההסבר לניב זה "עַקֵּב בְּצַד אֲגוּדָל = הֶלִיכָה אֲטִית [רָגַל ליד רָגַל]".

יב. השאלה המעניינת היא מדוע נקראת הפרשה על שמו של יתרו הרי בפרשה יש לנו את אחד הנושאים החשובים ביותר בתורה – עשרת הדיברות והתשובה לכך שפרשת יתרו נקראת על שמו וזאת משום שהוא הגוי הראשון למעשה שחזר בתשובה והכיר בגדולתו של הקב"ה.

## 2. לקח טוב מהפרשה

2.1. "נקודה טובה" – רעיון מהפרשה, במבט עכשווי.

על הזמנה למפגש / ר' משה רוט

הִסְתַּבַּלְתִּי לְאַחֹר

עַיֵי חֲרָבוֹת

מִשְׁמָאֵלִי וּמִיַּמִּינִי

הַפֶּל עוֹלָה בְּלִחְבוֹת

לְעֵינַי נִגְלָה שְׁבִיל מִתְּפִיל

בְּלִבּוֹ עָנַן מְכוּסָה בְּעֶרְפֶּל...

כִּי שָׁמָּה הָאֱלֹקִים...

במילים אלה, מתאר האמן והיוצר שולי רנד בשירו "ערפל" (מילים ולחן), את מסעו האישי בחיפוש אחר אלוקים. מסע הדוחף אותו ל"עלות אל ההר" ו"לחפש" אחריו בתוך ה"לא נודע" המכוסה בערפל.

שורות אלה העוסקות בהר המכוסה באש עשן וערפל, מזכירות ולא במקרה, את מעמד מתן תורה בהר סיני, בו עוסקת פרשתנו – פרשת יתרו. מעמד בו משה עולה אל האלוקים, המתגלה על הר סיני בענן כבוד, אש ועשן.

עם העבדים שזכה לצאת לחירות, מגיע אל הר סיני למפגש עם הקב"ה. מפגש שכל כולו חידוש והמשך הברית שכרת הקב"ה עם אברהם אבינו אבי האומה – לזרעו, לדורותיהם. מפגש של קבלת התורה – האידיאלים האלוקיים, שלאורם העולם והעם צריכים להתקיים.

עיקרו של מעמד הר סיני הוא דווקא בהתגלות ובמפגש ישיר של הקב"ה, עם עם ישראל כולו.

ומהי המצווה הראשונה בעשרת הדברות?

אֲנֹכִי (אני הוא) ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים (שמות כ, כ).

בציווי זה, יש כמה אמירות חשובות:

זה אינו פתיח של הכרות, בבחינת: נעים להכיר, אני ה'... , אלא מצוות עשה.

מצווה שמשמעותה: תתבונן, תלמד, תדע ותפנים ש"אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ...".

"אֲנֹכִי" לא רק האלוקים הבורא והיוצר של העולם כולו, אבל גם אֱלֹהֶיךָ – האלוקים הפרטי שלך. של הכלל ושל הפרט, של העם ושל האדם. ההכרות שלנו עם הקב"ה היא "אישית", שהרי הוא זה שגאל אותנו ממצרים, מבית עבדים.

מצווה זו היא היא מצוות האמונה בקב"ה.

הקב"ה לא "הציג" את עצמו כא-ל בורא ויוצר, כא-ל רם ונשא, או כ"שוכן עד", אלא כא-ל המוכר לנו ברמה האישית. הא-ל ששמע את זעקתנו ותפילתנו וגאל אותנו ממצרים.

לכן אולי ניתן לשמוע כאן הכוונה והזמנה, ליצור את מערכת היחסים האישית שלנו, לא עם האלוקים התיאורטי והפילוסופי, לא עם הא-ל ה"קר" הנובע מן ההוכחות השכליות, אלא עם האלוקים הפרטי שלנו. הסומך נופלים, הרופא חולים והמתיר אסורים... השומע תפילה ומאזין שוועה... והעונה בעת צרה.

עם אלוקים שכזה, בהחלט אפשר וצריך לנסות ליצור את ההרגשה של – אנני "שלו" והוא "שלי" כדברי דוד המלך: "ה' אֱלֹהֵי לְעוֹלָם אֲוֹדְךָ" (תהלים ל, יג).

אולם, מתברר כי כדי להגיע לקרבה לקב"ה, לא צריך להיות דווקא כדוד המלך... גם ילד יכול... ממש כאותו ילד בשירו של עוזי חיטמן (מילים ולחן) "רציתי שתדע", הקורא לריבונו של עולם "אֱלֹקִים שְׁלִי":

אֱלֹקִים שְׁלִי, רְצִיתִי שְׁתִּדַּע

חֵלוֹם שְׁחַלְמָתִי בְּלִילָה בְּמִטָּה...

אם כן, הציווי "אָנְכִי ה' אֱלֹהֶיךָ" – הא–ל האישי והפרטי שלך, הוא מעין קריאה ו"הזמנה למפגש" לכל אחד מאיתנו – ליצור מערכת קשרים אישית וקרובה עם אלוֹקִיו.

כיצד ניתן לממש את ה"הזמנה למפגש"?

ומהו הכלי ליצירת מערכת היחסים המיוחדת הזאת?

הכלי המסוגל לכך, הוא שיחה, דיבור ותפילה. בבחינת: "תְּפִלָּה לְעָנִי כִּי יַעֲטֶף (כפוף ומעונה, "עטוף" בצרות...) וְלִפְנֵי ה' יִשְׁפָּךְ שִׁיחוֹ (מלשון שיחה ודיבור)" (תהלים קב, א) – יספר את תלאותיו וישיח את מר נפשו...

דוגמה למערכת יחסים שכזאת, הבאה לידי ביטוי בתפילה, בשיחה ישירה ופתוחה, אנו מוצאים בשירו של האמן והיוצר קובי אוז בשירו (מילים ולחן) " אֱלֹהֵי":

אֶתָּה אֵ–ל אֱלֹהֵי אֶתָּה אֵ–ל אֱלֹהֵי...  
יֵשׁ לִי כָּל כֶּךָ הַרְבֵּה דְבָרִים לְסַפֵּר לְךָ  
וְאֶתָּה הָרִי הַכֹּל יוֹדֵעַ  
יֵשׁ לִי הַרְבֵּה בְּקִשּׁוֹת לְבַקֵּשׁ מִמֶּךָ  
אָבֵל אֶתָּה הָרִי חֲפִץ בְּטוֹבָתִי מִמִּילָא

אָנִי נוֹתֵן לְךָ חֵיוֹן קָטָן  
עַל כָּל דְּבַר יָפֵה שָׁבוּ אָנִי מִבְּחִין, מְרֻשִׁים אוֹ עֲדִין.  
וְאָנִי קָצַת נְבוֹן אֲנִי לֹא יוֹדֵעַ אֵיךְ לְקַרֵּא לְךָ,  
אֱלֹהִים אוֹ אֱלֹקִים.

יֵשׁ לִי הֶמוֹן תּוֹדוֹת תּוֹדוֹת תּוֹדוֹת עוֹמְדוֹת בְּתוֹר מוֹל דְּלִתְךָ  
אָבֵל תּוֹדוֹת יוֹצְאוֹת לִי קִיטָשׁ.  
יֵשׁ לִי מְלֵא בְּקִשּׁוֹת בְּקִשּׁוֹת בְּקִשּׁוֹת לְבַקֵּשׁ מִמֶּךָ  
לְמִרוֹת שְׂאֵצְלִי בְּסֶךְ הַכֹּל בְּסֶדֶר...

מתברר אם כן, כי מילים פשוטות כמו תודות, בקשות, ו- דברים לספר  
לך ואפילו חיך קטן, הם אלה שיוצרים את מערכת היחסים הקרובה הזאת,  
המאפשרת לנו לפנות אל מלך העולם בלשון "אתה" - לשון של קרבה ולומר:  
"ברוך אתה ה', אלוקינו מלך העולם...".

הקב"ה אמר וציווה: "אנכי ה' אלוהיך", והשאיר בידינו את הכוח והיכולת, לצקת  
את התוכן והמהות, למערכת היחסים הזאת...

בברכת שבת שלום

משה רוט

ארכיון "נקודה טובה": [http://www.pirsuma.com/nekuda\\_tova](http://www.pirsuma.com/nekuda_tova)

יש לך הערה או הארה? אשמח לקבל למייל: [nekudatova.roth@gmail.com](mailto:nekudatova.roth@gmail.com)

אהבת? הפץ בין חבריך

## 2.2. השבוע בפרשה – מסרים אקטואליים הנלמדים מהפרשה

### מעמד הר סיני – היה או לא היה? / ניר אביעד

פרשת "יתרו" מתארת את האירוע המשמעותי ביותר בתולדות העם היהודי והעולם כולו – מתן תורה בהר סיני.

השפעתם של ספר התורה ושל התנ"ך כולו (אשר הוכרו כספר הנמכר והנקרא ביותר בהיסטוריה של האנושות) משמעותיים לכולנו ונוגעים בחיים של דתיים וחילוניים, של יהודים ושאינם יהודים. אין אף מסמך כתוב שהשפיע על ערכי המוסר ועיצב את דמותה של התרבות והחברה האנושית לאורך כל הדורות ובכל העולם יותר מאשר התורה.

המאמר הנוכחי יהיה מעט שונה מהמאמרים הקודמים וינסה להתמודד עם העובדות ההיסטוריות, כאשר המטרה היא לנסות ולהתחקות אחר מקורות היהדות ולהיווכח שאכן בדברי אמת יסודם, וכפועל יוצא מכך שהחיים שלנו כיהודים אינם מופרכים או שגויים.

ה"נרטיב" היהודי במבט ראשון נשמע לא הגיוני ולעיתים אף הזוי. התסריט הכי פרוע בהוליווד עדיין לא הגיע לרמה כזו של דמיון ופנטזיה כפי שארע ביציאת מצריים ובמעמד הר-סיני, ולכן יש לחקור ולהבין את הדברים לעומקם. תזכורת קצרה על "אירועי הפרקים הקודמים": עם ישראל מצא עצמו בשעבוד פיזי ונפשי קשה ביותר במצריים במשך כ-210 שנה. בשיא השפל והייאוש הגיע מנהיג חדש בשם משה שהבטיח לעם להוציאו באותות ובמופתים מעבדות לחרות. מכאן התחילו 10 מכות ששינו את סדרי הטבע – החל מדם שהחליף את מימי הנילוס, דרך צפרדעים מקרקרות בכל פינה וחושך מוחלט במשך שלושה ימים ועד למכת בכורות שהמיתה כל בכור באדם ובבהמה. לבסוף, פרעה המלך הרשע נכנע והסכים לשחרר את העם. בני ישראל יצאו בחופזה והגיעו אל ים סוף שהפריד בינם وبين מדבר סיני וארץ ישראל. משה היכה על הים והוא נחצה לשניים וכל העם עברו בנחת ונועם בין קירות המים (מדרשי חז"ל הוסיפו תיאורים פנטסטיים נוספים לפיהם לא רק שהים נפער לשניים, אלא שגם הקרקעית היבשה רוצפה במרצפות שיש מיוחדות ובצדדים פרחו צמחים ועצי פרי כדי להנעים את מסע העם כמה שיותר). המצרים התחרטו על ששחררו אותם ורדפו אחריהם אל תוך הים. ברגע שהישראלי האחרון יצא מהמים, הים נסגר על הצבא המצרי וכולם

טבעו לקול שמחת היהודים. במסעם במדבר העם החל להיות צמא ולכן משה הכה במטהו על סלע ומהסלע יצאו מים שהרוו את צימאון כולם. בנוסף, התלוותה אל העם "באר ניידת" שממנה הם שתו בכל רגע שחפצו בכך. כדי לפתור את תחושת הרעב ירד מהשמיים מן פלאי שסיפק את צרכיהם. באותם מדרשי חז"ל מתואר שהמן קיבל את הטעם שרצה לטעום מי שאכל אותו (אחד שרצה לאכול חומוס קיבל מן בטעם חומוס והשני שרצה לאכול ג'חנון קיבל מן בטעם ג'חנון...). הבגדים והנעלים שלבשו האנשים לעולם לא התבלו, ולגבי הילדים סופר כי הבגדים והנעלים גדלו יחד איתם (איזה הורה לא היה חותם על דיל כזה...). בכל ימות השבוע אסור היה לשמור מהמן כמות שמעבר למנת המזון היומית כדי לחדד את האמונה ולראות שגם למחרת הקב"ה לא עזב אותם והמשיך לספק להם את צרכיהם (לכן המן כונה "לחם אמונה"). מי ששמר מנה כפולה התעורר בבוקר למחרת וגילה שהמן שברשותו הרקיב והתמלא ברימות ותולעים. היום היחיד שהותר לשמור בו מנה כפולה היה יום שישי עבור יום שבת. ביום שבת התולעים לא הופיעו (כנראה שאלה היו תולעים מיוחדות שומרות שבת...). במעמד עצמו של מתן תורה השתתפו 600,000 גברים בין הגילאים 20-60. מסופר בתורה שהם "ראו את הקולות", כלומר חוו מציאות על-טבעית של ראייה בעיני של קול. התגלותו של אלוהים על ראש הר סיני לוותה ב"פירוטכניקה" רבה: ענן כבד, ברקים, קולות שופר, אש, עשן ומעל כל זאת – השמעת הדברות בדיבור אלוהי (ניתן רק לדמייין איך זה נשמע/הרגיש) בפני הקהל.

כל התיאורים האלה אינם נשמעים (בלשון המעטה) הגיוניים. במקרה הטוב זה נשמע כמו אגדה של האחים גרים או סרט ילדים של וולט-דיסני, ובמקרה הרע כמו המצאה הזויה. יחד עם זאת, על פי האמונה היהודית הבסיסית ביותר, כל זה קרה במדויק ולא מדובר במשלים או במיתולוגיה ובסיפורי עם. בתור אנשים רציניים אנחנו לא יכולים שלא לשאול את עצמינו כיצד ניתן להאמין בסיפורים המוזרים האלה? ואם זה הבסיס של היהדות אזי אולי הוא לא יציב וכל מגדל הקלפים שבנוי מעליו אינו נכון?!

רבי יהודה הלוי ניסה להשיב על שאלות כבדות משקל אלו בספרו המפורסם "הכוזרי" אותו כתב לפני כשמונה מאות שנה. לדבריו, הטענה העיקרית הינה



שמקור האמונה שלנו מתבסס על עדות של אבותינו ושמבחינתנו היא בגדר עובדה מוחלטת.

אנו מאמינים שכל דור העביר את הסיפורים ואת התורה לדור הבא וכך מאב לבן ומאב לבן היא הגיעה עד אלינו. מאחר וכל אבא רוצה עבור הבן שלו את הטוב ביותר ומעוניין ללמד אותו רק את מה שהוא חושב שהוא הנכון ביותר, הרי אנחנו מאמינים שמה שלימד אותנו ושלימדו את מי שלימד אותנו וכך הלאה הוא אמיתי. יחד עם זאת, נימוק זה אינו מספק כדי להוכיח שהדברים אכן קרו. גם לשאר הדתות והאמונות יש מסורות של אב לבן. התשובה היא שזה כמובן שלא מספיק משום שבאמצע היה יכול להיווצר מה שאנחנו מכנים "טלפון שבור". אנחנו יודעים הרי שלגבי היסטוריה הרבה יותר קרובה יש חילוקי דעות וכמה גרסאות לגבי מאורע אחד, כך שוודאי שבמשך כל כך הרבה שנים יכלה הייתה להיווצר תקלה בהעברת האינפורמציה, אשר תעוותו לחלוטין. כדי לבדוק האם אכן יש "טלפון שבור" צריך ללכת אל הראשון שהתחיל את השרשרת ואז אל האחרון ולראות האם שתי הגרסאות זהות.

כל שאר הדתות והכתות שקמו לאורך ההיסטוריה האנושית, מלבד היהדות, ביססו את טענותיהם על עדותו של הנביא והמייסד הראשון של אותה דת/כת אשר טען כי הייתה לו התגלות אלוקית והבורא אישית דיבר אליו והורה לו על הדרך, או שלחילופין אחד מהשליחים/מלאכים של הבורא העביר לו את המסר. בכל שאר הדתות והכתות מדובר על אדם אחד (מוחמד/ישו/בודהה/הארי קרישנה/וכו') שאמר "אני ראיתי ושמעתי, ולכן תאמינו לי". בעקבות דבריו החלה להתאגד סביב אותו אדם ראשון קבוצת תלמידים שהלכה וגדלה עד לממדים של דת. הבעיה היא שאם הוא שיקר/דמיון אזי כל תילי התילים שיבנו על זה בהמשך אינם נכונים. למה בכל זאת שיאמינו לאדם אחד שהחליט לייסד דרך רוחנית שלמה ולגייס מאמינים לשיטתו? התשובה או שהוא היה כריזמטי ומשכנע בצורה יוצאת דופן ו/או עשה "ניסים" (כידוע גם אורי גלר עושה "ניסים" וזה לא אומר שיש לו קו ישיר אל הקב"ה), או שלצערנו, כפי שההיסטוריה האנושית מוכיחה, הוא אילץ אנשים ללכת בדרכיו בכוח החרב והזרוע.

להבדיל מכל שאר הדתות והכתות האחרות שתחילתן במייסד אחד אשר בעקבותיו הלכו רבים אחרים, הטענה היהודית אומרת שהחוליה הראשונה

בשרשרת היא 600,000 גברים (כשלושה מיליון אנשים בסה"כ כולל הנשים והילדים) שעמדו ושמעו במו עיניהם ואוזניהם את הקב"ה מדבר ומורה להם בדיוק מה לעשות. זאת נקראת עדות מהימנה. למרות שמבחינת טיעון זה היה יכול להיות הרבה יותר מרשים, אין עוד אף תורה נוספת שאפילו מתיימרת לומר שאת השיחות של הנביא שלה עם מלאכים/בורא ראה עוד מישהו מלבד אותו נביא. הסיבה לכך היא שאם הם היו טוענים זאת אף אחד לא היה מאמין להם. אם הם היו כותבים: "עמדנו כולנו וראינו את ההתגלות" או "עמדנו כולנו ושמענו כיצד התורה עוברת לנביא שלנו" אותם מאמינים ראשונים שלהם היו אומרים שזה לא נכון ושהם לא עמדו שם ולא ראו שום התגלות. אי אפשר לכתוב "ראינו וחוונו", שכן המציאות תסתור את זה בנקל, ולכן החוליה הראשונה בשרשרת תמיד התבססה על "אני ראיתי וחוויתי", כאשר מכאן ואילך התחיל מסע שכנוע המוני (שכאמור, התבצע אם בכריזמטיות, אם בכוח הזרוע ואם בשילוב של השניים).

העובדה שכתוב בפרשה שלנו שאת מעמד הר סיני ראו 600,000 איש אומנם מרשימה, אולם אין בכוחה בלבד לשכנע שאכן הדברים נכונים וכפועל יוצא שלהם שעלינו לחיות באופן מסוים כפי שהתורה מורה. הסיפורים עדיין מוזרים מידי ונשמעים כאינם הגיוניים. בנוסף, עבר כל כך הרבה זמן מאז שיכול היה גם באמצע הדרך להיווצר אותו "טלפון שבור" (להבדיל מבהתחלה, כפי שראינו בדתות אחרות). ההסבר הפשוט לכך הוא שהתורה וחוקיה עברו מאז נתינתה מאב לבן במשך כל הדורות במשך 3323 שנים בדיוק עד לעצם היום הזה. כל הכוח שלה הוא בעובדה שהיא מועברת מאב לבן, שאם לא כך לא הייתה נחשבת לעדות אלא לסתם דעה או סברה.

עם ישראל נפוץ לגולה לפני כאלפיים שנה והתפזר בכל רחבי הגלובוס. המדהים הוא שספר התורה נשתמר בדיוק מדהים ללא שינוי של אות ופסיק אחד בכל הקהילות השונות. למרות העובדה שבמשך התקופה לא היו אמצעי שכפול וצילום, וכי את ספרי התורה כתבו בצורה ידנית, עדיין לא נמצאו שום הבדלים בין הספרים השונים באשר הם.

בזכות העברת המסרים מאב לבן, אחרי אלפיים שנות גלות חזרנו לארץ ישראל ומצאנו את אותה התורה, את אותן התפילין, את אותה הציצית ואותה התפילה.

הקהילות היהודיות השונות במזרח ומערב אירופה, צפון אפריקה ומדינות ערב השונות חזרו ובאמתחתן אותה תורה במדויק! דוגמא קיצונית לכך היא קהילת יהודי תימן, אשר במשך כמעט אלפיים שנה נעלמה וכמעט אף אחד כלל לא ידע על קיומה. חרף בידודה הגיאוגרפי והתרבותי, היהודים שם שמרו בדיוק על אותן מצוות כמו בקהילות האחרות. בהעדר אמצעי תקשורת שיכולים להסביר כיצד המידע הזה יכל היה לעבור, נותרנו עם שושלת המסירה מאב-לבן. הסיבה שאין שום שינוי ולו בפסיק אחד בספרי התורה ובמצוות (מלבד מנהגי פולקלור שונים שהתווספו לכל קהילה וקהילה לאורך השנים) נעוצה בעובדה שאבות אבותינו, שהיו פיזית במעמד הר סיני לפני 3323 שנים, החליטו שעליהם להעביר לכל הדורות אחריהם את החוויה שהם חוו ואת התובנות שהיו להם בדיוק מקסימלי כדי שכל יהודי ויהודי לאורך כל ההיסטוריה ידע על כך ויחיה לפי תורה זו. לא מדובר באוסף של חוקים, מנהגים ומסורות שנבנו והצטרפו עם הזמן, אלא בקובץ של תרי"ג מצוות שניתנו יחד ביום אחד וששינו את אופן החיים לדורי דורות של עם שלם שקיבל אותן. שילוב העובדות ההיסטוריות שאת ההתגלות האלוקית הראשונית ראו 3 מיליון בני אדם (ולא אדם אחד), ושחרף אלפיים שנות גלות חזרנו מקצוות תבל עם אותה התורה בדיוק מוכיחות לנו שלא ייתכן שמדובר בהמצאה אנושית או שהיה כשל אפשרי בהעברת המסרים במרוצת השנים עד אלינו, ובכך ולמעשה מעידות על אמיתותה של התורה.

בנוסף לכך, רבי יהודה הלוי עסק ב"כוזרי" בסוגיה המפתיעה כיצד הסכים עם שלם לקבל על עצמו את אותו קובץ חוקים ומצוות, שלא אחת מגביל את האדם ומונע ממנו לעשות כל מה ש"מתחשק לו". מאז ומעולם היינו עם דעתן וקשה עורף, כך שתמימות הדעים בין כולם בהחלט הייתה חריגה גם אז. התשובה היא שהאנשים הרגישו באינטואיציה הכי פנימית ועמוקה שלהם שזאת האמת שלהם הם חיכו כל חייהם. חרף העובדה שקשה ליישם את כל המצוות, שכן חלקן דורשות להתנגד ליצרים שלנו, הנשמה של כל מי שנכח במעמד הר סיני פשוט הרגישה שזה מקומה. אותה תחושה היא זו שהביאה את כולם לומר פה אחד: "נעשה ונשמע".

"עין חיים היא למחזיקים בה, ותומכיה מאשר" אומר לנו על התורה שלמה המלך בספר 'משלי', ואכן מאז אותו מאורע היסטורי בהר סיני ועד לימינו אנו כל מי שזוכה להיפגש עם המתיקות של התורה לא יכול שלא להרגיש את אותו "עין חיים" עליו דיבר החכם באדם.

ובעניין אחר – התורה מתארת את מעמד הר סיני במילים: "ויחן שם ישראל נגד ההר". רש"י אומר על השימוש בלשון יחיד על כלל העם (נאמר "ויחן שם ישראל" ולא "ויחנו שם ישראל") שבאותו מעמד העם היה ממש "כאיש אחד בלב אחד". רק כשהעם הגיע למדרגה כל כך גבוהה של אחדות, התורה יכולה הייתה להינתן.

לרגע אחד הניחו כולם את המחלוקות הקטנות והאישיות בצד והרגישו ביחד שיש דבר גדול יותר מדעותיהם ומרצונותיהם הפרטיים. התחושה שהם עומדים עתה לפני המראה הנשגב ביותר שבן-תמותה יכול לצפות לו, והם צפויים לזכות לראות את התגלות השכינה על הר-סיני ולקבל מפי ה' תורה ומצוות גברה על כל ההבדלים ואיחדה את הפרטים השונים, עד שהם נעשו כאיש אחד ממש. הלוואי ונחזור בקרוב לתחושת האחדות הזו ונהיה כולנו "כאיש אחד בלב אחד". במציאות הנפלאה בה אכפת לאנשים קודם כל מטובת הכלל ומטובת הזולת, מובטח שמאליו גם לכל פרט ופרט יהיה את הטוב ביותר שאפשרי לו. ההיסטוריה המשותפת שלנו כעם הוכיחה פעם אחר פעם שכשהיינו מפולגים ומשוסעים קל היה לאויבינו לעשות בנו שפטים, אולם בזמנים בהם רוח של סולידריות נשבה והשכלנו להבין שכל אחד מאתנו הוא בסך הכל איבר אחד מתוך הגוף הגדול והכולל שנקרא "עם ישראל", אזי תמיד זכינו לברכה גשמית ורוחנית שכולם נהנו ממנה.

### א. סיכום מתומצת של פרשת יתרו

השבוע נקרא בתורה על עצת יתרו • על משה – שליח העם • ובמרכז הפרשה עומד המאורע המרכזי ביותר בתולדות עם ישראל – מעמד "מתן-תורה" על הר-סיני, בו שמע עם ישראל את קול האלוקים מדבר אליו

במרכז פרשת השבוע אנו קוראים על המאורע המרכזי ביותר בתולדות עם ישראל, הלא הוא מעמד מתן-תורה על הר-סיני, בו שמע עם ישראל את קול האלוקים מדבר אליו. מעמד זה הוא לב ליבה של האמונה היהודית והיסוד לקיום עמנו. אך לפני תיאור מאורע זה נתחיל לסקר את הארועים לפי סדר כתיבתם.

#### עצת יתרו

אורחים הגיעו אל משה, החונה עם בני-ישראל במדבר, חותנו, יתרו כהן מדין, עם אשתו ציפורה, ובניו גרשום ואליעזר. משה חולק כבוד לחותנו ויוצא לקראתו כשאליו מצטרפת פמליה גדולה. הוא מספר לו על גאולת ישראל ממצרים וכל הניסים שארעו להם, בראשם קריעת ים – סוף ונצחון המלחמה עם עמלק. יתרו שמח מאוד על נס ההצלה של עם ישראל, נותן שבח והודיה לאלוקי ישראל ואף מקריב לשמו עולות וזבחים.

למחרת בואו, צפה יתרו במשה כשהוא שופט את עמו. התמונה שהצטיירה לנגד עיניו עוררה בו תמיהה; משה יושב מבוקר עד ערב ומתמודד לבדו עם כל בעיות העם. יתרו מציע למשה למנות שופטים נוספים: שרי אלפים, שרי מאות וכו', שכל אחד מהם יהיה אחראי לקבוצה מסוימת. "שרי עשרות" לקבוצות של עשרה אנשים, "שרי חמישים" לחמישים איש וכך הלאה. רק המשפטים והסכסוכים שאלח לא יוכלו לפתור יביאו אל משה. משה מקבל את עצת חותנו ומודיע על המינויים החדשים. לאחר מכן חוזר יתרו למקום מגוריו שבמדין.

## ההכנות למתן תורה

בראש חודש סיון, כחודש וחצי לאחר צאתם ממצרים, הגיעו בני-ישראל למדבר סיני והחלו בהכנות לקראת המעמד האלוקי של מתן-תורה. כולם הרגישו ברגע הגדול העומד לפניהם והחליטו להניח לכל המריבות שבינם לבין משה ובינם לבין עצמם. כך נעשו כולם כאיש אחד בלב אחד, ללא מחלוקות ותככים.

באירת אחדות שכזו עלה משה אל האלוקים אשר העביר באמצעותו לבני-ישראל את תמצית ומטרת כל התורה כולה וייעודו של עם ישראל; "...ושמרתם את בריתי (התורה) והייתם לי סגולה מכל העמים... ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש...". תשובת עם ישראל היתה מיידית וללא היסוס: "...כל אשר דיבר ה' נעשה...".

לאחר מכן הקב"ה מפרט את ההוראות המעשיות לפני ובעת מתן-תורה. במשך הימים שנותרו, על העם לקדש את עצמו ולהתכונן נפשית לקבלת התורה. ביום מתן - תורה נצטוו כולם שלא לעלות להר ואפילו לנגוע בקצהו "כל הנוגע בהר מות יומת". הרגע ההיסטורי קרב ובא, ובבוקרו של אותו יום נשמעו קולות וברקים וענן כבוד כיסה את ההר. בפעם האחרונה מזהיר הקב"ה את עם ישראל, באמצעות משה, לבל יעזו לעלות על ההר, פן תפרוץ בהם מגיפה.

## עשרת הדיברות

עשר מצוות נבחרו על ידי הקב"ה כיסוד לכל התורה ולקיומו של העם היהודי ואלו הן:

אנוכי ה' אלוקיך - מצות האמונה וההכרה בה' אחד, שהוציאנו ממצרים.

לא יהיה לך אלוהים אחרים על פני - האיסור להאמין בכל עבודה-זרה.

לא תעשה לך פסל - אין לעשות בשום אופן עבודה-זרה, אפילו כשאין היהודי עובד לה, וכל שכן שאין להשתחוות אליה או לעובדה בכל דרך שהיא.

לא תישא את שם ה' אלוקיך לשוא - יש איסור על שבעת שוא, דהיינו להשבע בשם ה' לבטלה.

זכור את יום השבת לקדשו – יום השבת קודש צריך להיות מובדל מכל ששת ימי השבוע בהם ההתעסקות היא בעיקר בענייני חול. לכן אנו שובתים מכל מלאכה בשבת ומציינים אותה בקידוש ובהבדלה, בתחילתה ובסופה.

כבד את אביך ואת אמך – בצד הצורך לכבד ולדאוג להורים ישנו השכר המפורט באופן יוצא מן הכלל בתורה: "למען יאריכון ימיך על האדמה..."

חמשת המצוות האחרות הן "מצוות לא תעשה" המונעות מן האדם התנהגות אלימה ובלתי מוסרית:

לא תרצח. לא תנאף. לא תגנוב. לא תענה ברעך עד שקר איסור להעיד ולמסור מידע כוזב בבית הדין. לא תחמוד בית רעך. . וכל אשר לרעך."

משה – שליח העם

כבר בדיבר הראשון כמעט פרחו נשמתם של בני-ישראל, לשמע הקול האלוקי, והקב"ה היה צריך להחיות אותם כדי שישמעו את הדיבור השני. אך לאחר שני הדיברות הראשונות הרגישו בני-ישראל כי הדבר כבד מידי עבורם ובקשו ממשה: "דבר אתה עמנו ונשמעה, ואל ידבר עמנו אלוקים (ישירות) פן נמות. יוצא איפוא שרק את שתי הדיברות הראשונות שמע עם ישראל ישירות מאלוקים, ומאותה שעה "ויעמוד העם מרחוק ומשה ניגש אל הערפל אשר שם האלוקים".

בסוף הפרשה מזהיר הקב"ה את בני-ישראל לבל יעשו אלוהי כסף ואלוהי זהב ולעומת זאת מצווה עליהם לעשות מזבח אדמה או אבנים שלא סתתו אותן בברזל (הטעם: כיון שהמזבח נברא להאריך ימיו של אדם והברזל נברא לקצר ימיו של אדם – רש"י) ממנו יקריבו לו קרבנות. לבסוף מבטיח הקב"ה כי "בכל מקום אשר אזכיר את שמי (שם ה' המפורש) אבוא אליך וברכתיך".

## ב . פרפראות

### 1 . פרק י"ח פסוק א'

"וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹּהֵן מִדִּין חֵתָן מֹשֶׁה אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי הוֹצִיא ה' אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם"  
וישמע יתרו כהן- [אות שלישית] אותיות נֶשֶׁר (עזב), יתרו עזב את העבודה הזרה, שמע והבין, הסיק מסקנות והתגייר.

נשר, מלך העופות, נשר החשוב שבעופות, כך יתרו היה חשוב מכל אנשי מדין, בעל יחוס ומוכתר בתארי כבוד כמו כהן מדין.

בפרשת שמות פרק ג' פסוק א' כתוב: "וּמֹשֶׁה הָיָה רֹעֵה אֶת צֹאן יִתְרוֹ חֵתָנוּ כֹּהֵן מִדִּין", ראשי תיבות: חכם. יתרו היה אדם חשוב וחכם.

"עמו כי הוציא" = 258 בגימטריא = חרן. בפרשת לך לך (יב, א-ב) אומר הקב"ה לאברהם לעזוב את ארצו ומולדתו, "וְאַבְרָם בֶּן חָמֵשׁ שָׁנַיִם וְשִׁבְעִים שָׁנָה בָּצֵאתוֹ מִחָרָן" (ד). אברהם אבינו עזב את חרן והולך לארץ וכאן הקב"ה מוציא את בני ישראל ממצרים.

### 2 . פרק י"ח פסוק ב'

"וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֵתָן מֹשֶׁה אֶת צִפּוֹרָה אִשְׁתּוֹ מֹשֶׁה אַחֵר שְׁלוֹחִיָּה"  
"אשת משה אחר", אותיות אמא, ציפורה אשת משה גידלה את שני בניה במסירות נפש ואף עשתה ברית מילה לבנה, "וַתִּקַּח צִפּוֹרָה צֹר וַתְּכַרֵּת אֶת עֶרְלַת בְּנֵיהָ" (שמות ד' כ"ה)

אמא = 42 בגימטריא אותיות ב מ. ב"מ- בתורת משה. ציפורה אשת משה קיימה את מצוות התורה.

### 3 . פרק י"ח פסוק ד'

"כִּי אֱלֹהֵי אָבִי בְּעֶזְרִי וַיִּצְלַנִּי מִחָרֵב פְּרַעֲה"  
ויצלני מחרב = 446 בגימטריא מות. הקב"ה הציל את משה לאחר שהרג את המצרי וברח לארץ מדין. מות, ראשי תיבות מלשינים ומוסרים תמיד. אלו הם דתן ואבירם שהלכו אל פרעה וגילו לו שמשה הרג את המצרי.



אבי = 13. שמות האבות ס"ה 13 אותיות: אברהם, יצחק, יעקב.

4 . פרק י"ח פסוק ה'

"וַיבֹּא יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ אֶל מֹשֶׁה אֶל הַמְדַבֵּר"

אל המדבר = 282 בגימטריא בפר, יתרו לא בא בידיים ריקות כי אם הביא עימו פרים. "וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה עִלָּה וּזְבָחִים" (פסוק י"ב) יתרו הביא קרבן גדול להקב"ה.

המדבר = 251 בגימטריא = נאר (חכס). יתרו העדיף את התואר חתן משה, מכל התארים שהיו לו (כהן מדין וכו').

5 . פרק י"ח פסוק ט"ז

"כִּי יִהְיֶה לָהֶם דְּבַר בָּא אֵלַי וְשִׁפְטֹתַי בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת חֻקֵי הָאֱלֹהִים וְאֶת תּוֹרָתוֹ"

איש ובין רעהו – אותיות אור. משה רבנו האיר את עיני בני ישראל בחוקי התורה, התפלל עליהם ויישב סכסוכים. אור – ראשי תיבות: רב ופוסק אמת.

"כִּי יִהְיֶה לָהֶם דְּבַר" = 340 בגימטריא שם. שם – ראשי תיבות: שפט משה.

6 . פרק י"ח פסוק כ"א

"וְאֵתָה תַחֲזֶה מִכָּל הָעָם אַנְשֵׁי חֵיל יִרְאִי אֱלֹהִים אַנְשֵׁי אֲמַת שְׁנָאֵי בַעַע"

שנאי – אותיות נשיא, נשיאי העידה, הם בעלי התכונות של יראי אלוקים, אנשי אמת ושונאי בעע – אנשים עשירים שלא ניתן לשחדם.

אמת – ראשי תיבות: תורת משה אמת.

7 . פרק י"ח פסוק כ"ו

"אֶת הַדְּבַר הַקָּשֶׁה יְבִיאוּ אֶל מֹשֶׁה"

הדבר הקשה – סופי אותיות הר. הר מסמל דבר גדול.

ועוד פירוש, משה רבינו היה על ההר וקיבל את התורה, רק הוא מסוגל לפסוק ולהחליט בדין התורה הקשה.

8 . פרק י"ט פסוק י"ג

"לֹא תִגַּע בּוֹ יָד בְּי סִקּוֹל יִסְקַל אוֹ יֶרֶה יִיָּרֶה אִם בְּהֶמָּה אִם אִישׁ"

ירֶה יִירֶה = 440 בגימטריא מת = 440. זה עונשו של הנוגע בהר, בין איש בין בהמה.

בהמה = 52 בגימטריא = בן. גם בן הבהמה אסור לו לגעת בהר. ולאחר קבלת התורה כשהשכינה סרה ממנו, חוזר הר סיני להיות הר פשוט אשר חיות ובהמות ירעו בו.

לעילוי נשמת האשה הצדקנית יעל ע"ה בת אהובה תחי'

ג . התבוננות – זה א' ב' בעבודת ה'

וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ... עֲתָה יִדְעֵתִי בִּי גְדוֹל ה' מִכָּל הָאֱלֹקִים כִּי בִדְבַר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם: (שמות י"ח י' – י"א).

כל מי שמתבונן בתחילת הפרשה בדבריו של יתרו מרים גבה או שניים, ומי שיש לו שלושה גבות – מרים את שלושתן. מדוע?

עומד לו גדול החוקרים בפענוח סוגיית "מיהו האלוה האמיתי", אדם שכל חייו חפר ונבר וחקר ודרש ובלש ודש בכל העבודות זרות שיש בעולם – ולא מצא עדין את האלוקים האמיתי, ולפתע פתאום הוא פותר את החידה הסבוכה הזו ברגע אחד – ומחליט שה' הוא האלוקים האמיתי.

ומה משכנע אותו להגיע למסקנה הנפלאה הזו? החשבון הפשוט הבא: המצרים תכננו להטביע את היהודים בַּיַּאזֶר, ובסוף עצתם צנחה ולא צלחה – והם בעצמם טבעו במים (רש"י י"ח י"א).

שמעתם את הראיה החזקה והמרעישה שגרמה ליתרו להגיע למסקנתו הכבירה "שה' הוא אלוקי האמת"? היעלה על הדעת להשתכנע מראיה כזו רעועה? מילא אם באמצע הלילה הייתה מתגלית ליתרו איזו דמות עלומה ואומרת לו "סניור יתרו... דע לך שאני הוא האלוקים – ולראייה אני מגלה לך את מספר הלוטו של ההגרלה הקרובה", כאן אולי היה מקום להשתכנע. אך מה כל כך משכנע בזה שהמצרים תכננו תוכנית על בני ישראל – ובסוף זה חזר עליהם? האמת היא שהקושיה עצומה שבעתיים, ואף יותר מכך. מדוע?

משום שהיו עשרת המכות, קריעת ים סוף, מן, שליו, באר מרים, ענני כבוד, עמוד האש ועמוד הענן, עם ישראל הוצפו בניסי ניסים בכל רגע ורגע, ולמרות כל זאת, כל הכבודה הנפלאה הזו לא הספיקה ליתרו להחליט שה' הוא אלוקי האמת. מה כן שכנעה אותו סופית? הידיעה שתוכנית "הפיתרון הסופי" שתכננו המצרים על היהודים – לא יצאה לפועל, אלא התקיימה בהם עצמם. (רצו להטביע – והם עצמם טבעו).

ושוב השאלה מתפרצת ועולה וזועקת וממריאה עד לב השמים: מה כל כך מיוחד בזה שהמצרים תכננו – ובסוף זה חזר עליהם, יותר מכל הניסים והנפלאות שה' עשה לעם ישראל?

יתרו מגלה לנו את סוד האמונה הגדול, הרמוז במילה אחת. "התבוננות". פירוש: אדם שלא מעוניין להתאים את עצמו לאמת – אלא את האמת אליו, אדם כזה יצליח תמיד לרקוח מרקחת מעניינת ולהכניס פרשנויות ותאוריות והסברים במה שהוא יראה, ובכך לנטרל לעצמו את כל הקושיות וההתמודדויות הבעייתיות. רוצים דוגמא עם הרבה צבע?

מי לא שמע את התאורייה הגאונית והמבריקה "שהעולם נברא מפיצוץ", וכדלהלן:

אי שם באיזה שהוא "שום מקום" בקוסמוס, הייתה פסוליה. (ואל תשאלו מי ברא אותה ושם אותה שם – כי לצ'ארלס דרווין אין על זה תשובה...)

שנים רבות עמדה הפסוליה על מקומה, ויום אחד היא התפוצצה – ומזה נוצר קוף אביר וכביר עם זקן עבות וזנב נדיר. אחר כך התפוצצה פסוליה נוספת ומהפיצוץ הזה נוצרה שימפנזה יפה עם עיניים כחולות ושיער גולש.

עברו ימים חלפו שנים, השניים באו בברית הנישואין, ונולדו להם סוללה מפוארת של קופים מוצלחים. הזמן חלף ודלף, ובינתיים נוצרה עוד סדרה של פיצוצים. פיצוץ אחד הוריד לקופים את הזנב... פיצוץ נוסף עיצב להם את האצבעות ברגליים, עוד פיצוץ עזר להם לחדד את האף ולהשיר את השיער מהגוף ולשנות את צבע העור... פיצוץ נוסף לימד אותם עברית... וכך אט אט התפתח לו העולם – כאשר כל פיצוץ מקדם אותו עוד קצת אל השלמות הנפלאה.

שורה תחתונה, לדעת דרווין האדם הוא "קוף משודרג" שחלק מהאחים שלו לא צלחו את השידרוג ועדיין לא התפתחו, ולכן הם נמצאים היום בפינת החי – וממתינים לפיצוץ הבא שיקדם אותם.

נכון שזה נשמע נפלא?

(נ.ב. אם תשמעו פעם סידרה של פיצוצים בחדר לידה באחד מבתי החולים, אל תיבהלו ואל תיקראו לשומר. פשוט כנראה יש איזו התקדמות ושדרוג למין האנושי – וקולות הפיצוץ מעידים על זן מתקדם יותר שבא לעולם, משהו יותר מוצלח מאיתנו)...

הבעיה היא שבינתיים התברר שפיצוץ הורס ולא בונה... ולמרות זאת זה לא מעניין את האתאיסט החמוד. זהו. יש לו הסבר איך נוצר העולם, הסבר שמוביל אותו למסקנה של אין דין ואין דייק, מסקנה שמתאימה לו ומתירה לו לעשות ככל העולה על רוחו, וזה בעצם מה שחשוב לו. (אין לו אומץ ללכת לסמינר ולעמוד שם "ראש בראש" מול סוללת המרצים הנמרצים שיכולים להוכיח בצורה לוגית שלא ניתנת לערעור וניעור ופירור – שיש דין ויש דייק ושתורת משה אמת ושיש עולם הבא ושכר ועונש וכו').

הנה לנו דוגמא מספר 1 שאנשים מוכנים להגיד את השטויות הכי גדולות ולתת הסברים לתעלומות הכי נשגבות, והם לא מתביישים אף להעלות את הדברים על הכתב ולהציע את מרכולתם ברבים. ואתם חושבים שיתרו לא ידע את סגנון החשיבה היצירתי והפורה הזה? וכי לא היה לו מספיק שכל כדי להמציא איזו אמונה ותורה חדשה? אם כן לשם מה הוא היה צריך לייגע את עצמו עשרות שנים ולחקור ולחפש מי ברא את העולם "באמת"?

יתרו מלמד אותנו נקודה מאוד בסיסית. בן אדם בן אדם, תתבונן! אין ספק שלכל דבר אפשר למצוא הסבר ותאוריה. אך אל לאדם לנסות לתת הסברים ופולפולים לכל דבר, אלא עליו לקשר את כל המאורעות ולחפש את החוט השזור ביניהם.

הנה, פרעה היה מכונה "אלוהי המים", היו לו את היאור והנילוס שלעולם לא יבשו, היה לו גם עוצמה וכוח שאין כמוהם (מצרים שלטה בכל העולם), באותה תקופה בני ישראל היו מבוזים ועבדים נרצעים, שחטו להם את הילדים, התעללו בהם

והפרידו את הגברים מנשותיהם וְרדו בהם בעבודות קשות, עד שיום אחד קם בעל הכוח והעוצמה "פרעה", והחליט להטביע ביאור את בני ישראל החלושים, ואין ספק שהיו לו 100% סיכויים להצליח!

אלא שלמרות זאת התהפכה התמונה 180 מעלות והמצריים טבעו בים סוף, ואילו בני ישראל שהיו להם 100% סיכויים למות – צלחו את כל הצרות ושרדו את כל הגזירות, והיו להם ניסים ונפלאות. מן, שליו, ענני כבוד וכו'.

יתרו התבונן מהצד על כל המהלך, אך זה עדין לא שכנע אותו באמונה בבורא. בסדר, אלוקי היהודים עושה מופתים, ולהבדיל גם המכשפים עושים מופתים, ונבוכדנצר עשה שהפסל ידבר (הוא הכניס את הציין לתוך הפסל), המכשפים הפכו מקלות לתנינים ומים לדם, ויתרו לא התפעל ממופתים וניסים. אך כאשר הוא ראה שהתוכנית שרצו המצריים לבצע בעם ישראל – התקיימה בהם עצמם והם טבעו בים סוף, הפרט הדק הזה שבר אותו ושכנע אותו באמונה בבורא עולם.

פתאום הוא קלט שהעולם הזה אינו הפקר, יש דין ויש דיין ואף אחד לא יכול לנגוע במוכן לחברו אפילו כמלא נימה (כחוט השערה), והבורא לא מוותר לאף אחד – ואפילו את המלך הגדול של מצריים הוא מעמיד במקום, ומעניש אותו באותה תוכנית שהוא תכנן על בני ישראל.

הצדק הגבוה והאמיתי הזה – זה מה שכבש את ליבו של יתרו, וזה הפשטות של המילים ויאמר יתרו... עֲתָה יָדַעְתִּי כִּי גָדוֹל ה' מִכָּל הָאֱלֹהִים. איך אני יודע? כִּי בְדָבָר אֲשֶׁר זָדוּ – עָלֵיהֶם. התוכנית הרעה חזרה עליהם בעצמם. הנה, יש דין, יש דיין, יש צדק, מידה כנגד מידה לא בטלה, והעולם אינו הפקר. וצדק כזה מושלם אין באף מקום, ואף אליל ודחליל לא מתחרה עם השלמות הזו.

עד כאן עיכלנו מעט את "ההתבוננות" של יתרו ומסקנתו הנפלאה, ואין ספק שהאמונה הדקה וההתבוננות העדינה הזו הם הא' ב' של האדם היהודי, וזה מה שמחבר אותו עם הבורא – יותר מהכל. מה כוונת המשורר החזן והפייטן?

אדם המקיים מצוות זה עדין לא מעיד שהוא מחובר לה' בלב ונפש, מפני שהמצוות הם "מעשים חיצוניים". לנענע לולב, להניח תפילין, לנוח בשבת, לקבוע מזוזה בפתח...

יתכן גם שהאדם יעשה את המצוות חפיף ומתוך נגיעות של כל מיני חשבונות. ההורים שלו דתיים – והוא לא רוצה לצער אותם... לא נעים לו מאשתו והשכנים... הוא ממשיך לעבוד את ה' – כי הוא חונך כך מקטנות... אך בתוך תוכו הוא יבש וריק מאהבת ה' ובעצם הוא עושה את המצוות מתוך הרגשת עול ואין לו "שמחה פנימית" באותו רגע, והוא מחפש תמיד רק לסיים אותם. הוא בא לבית הכנסת אחרון ויוצא ראשון... בצאת השבת הוא על קוצים ומחכה שהשבת כבר תצא... אדם כזה כמובן שיקבל שכר על מצוותיו, אך אין ספק שעדיין הוא רחוק מהשלמות ומהחיבור לבורא – ובקלות "להבת האמונה" שבקרבו עלולה להיכבות. ומדוע לא? הרי הוא "חיצוני" בלבד בעבודת ה'.

אך מי שמאמין וחי וחש ונושם את הרמה הגבוהה שהגיע אליה יתרו, את היסוד של "אין עוד מלבדו", שיש דין ויש דין, שיש צדק אלוקי, שעל הכל יביא האלוקים במשפט – הן טוב והן מוטב, הרי שהוא כנוע לה' בצורה מלאה ועובד את ה' מתוך פנימיות.

הפנימיות היא זו שמכתיבה לו את החיצוניות – את המעשים, ואין ספק שלפני כל צעד הוא שואל את עצמו "אם אני יעשה את מה שבא לי לעשות, האם זה ישמח את ה' – או יצער חלילה?"

ולא לחינם נכתבה פרשת "מעמד הר סיני ועשרת הדיברות" בפרשה של יתרו, שהרי את ההתבוננות המושלמת ראינו אצל יתרו, וזה בעצם הא' ב' של מתן תורה. שהרי לימוד תורה בלי התבוננות וקיום מצוות עם חיצוניות וללא פנימיות – זהו חיסרון מאוד גדול בעבודת ה', ועלול לגרום לאדם לאבד את כל צמיחתו וקידומו הרוחניים.

לדוגמא: אדם בא לשיעור תורה ושומע את המרצה מדבר על חיזוק במגוון נושאים, באותו רגע הוא תופר אותם במוחו על כל הסובבים – חוץ מעל עצמו. כאשר הוא שומע חיזוק בשלום בית – הוא בטוח שהדברים מכוונים אל זה שישב מאחריו... עבודת המידות – מתכוונים לחמתי שבעזרת נשים... משא ומתן באמונה – הכוונה לגבאי בבית כנסת שמכר את הכיסאות בימים נוראים במחיר יקר...

כן כן כאשר חסר לאדם את ההתבוננות האמיתית, אזי כל עבודת ה' שלו נפסדת. הוא לומד תורה – ולא מפנים את מה שקורא. שומע שיחות חיזוק – ולא מביין שהדברים מכוונים גם אליו. מקיים את המצוות בלי לב וחיות – ומתעמק בחלק החיצוני והמעשי שלהם, ומתעלם מפנימיותם.

לא נעים להגיד, אבל אדם שחי ללא התבוננות – גם הקשר שלו עם בן זוגו פצוע וקרוע ופגוע וגרוע ורעוע! הוא עלול לפגוע בזולת ולא להבחין, וגם כאשר מעירים לו, במקום לבקר את עצמו ולבדוק את הצד השני של המטבע – תחת זאת הוא שולף הסבר מקיף למה שעשה – המעיד שאצלו הכל בסדר ושהוא זך ומושלם מכל אשמה, והוא כלל לא מתבונן שהתנהגותו גורמת נזק לסביבה ולמשפחה. גם חינוך הילדים שלו נראה בהתאם, ובמקום ילד פלא הוא מקבל ילד פרא. שהרי הוא חונך עם חיצוניות בלבד וכלל לא טיפח את פנימיותו של הילד.

הוא אומנם קנה לילד בגדי שבת מכובדים ועשה לו בר מצווה כיד המלך, רכש עבורו כובע וחליפה – ושלח אותו עם קונטינר ממתקים לישיבה, אותו אב בטוח שהוא משקיע בבנו את המירב והמיטב, אך הוא לא הבחין שהוא פיתח יפה את חיצוניות הילד, אך לא השקיע בבניית מהותו ופנימיותו. ואתם חושבים שהילד לא קולט את זה?

מספר הרב יחיאל יעקובסון: פעם נכנסתי עם מורה לאיזו כיתה בבית ספר מסוים, ושאלנו את הילדים הקטנים שאלה מאוד פשוטה. "מה הכי חשוב בעולם?" כמובן שכולם צעקו "ללמוד תורה ולעשות מצוות", שהרי מדקלמים להם את זה כל הזמן.

משיך הרב יחיאל ומספר: באותו רגע אמרת למורה שהילדים אומרים כהוגן, אך רואים עליהם שזה ציטוט סינטטי – והם לא מחוברים למה שהם אומרים. לפתע ירה אחד הילדים לחלל את המילים הבאות: לאכול צ'ולנט זה יותר חשוב מללמוד תורה!

באותו רגע המורה גער בילד והילדים גיחכו לעברו, המורה אפילו רצה להעניש את הילד על דברי הליצנות שאמר, אך הרב יחיאל אמר למורה שדווקא הילד הזה דובר אמת!

המורה שאל "מה הרב מתכוין?" והרב ענה: אני אומר שהילד בטוח באמת שלאכול צ'ולנט זה הערך העליון ביותר. ראה הרב יחיאל שהמורה לא מאמין לו שהילד כל כך רדוד במחשבתו. מה עשה? קרה לילד ואמר לו בפני כולם: אני מאמין לך שאתה בטוח שצ'ולנט זה הערך הכי עליון. אבל מהיכן אתה יודע את הסוד הזה?

והילד ענה: כל שבת באמצע הסעודה של הבוקר אבא שלי מבקש ממני להגיד דברי תורה, ואני קם ומספר לכולם את פרשת השבוע. אך במקום שאבא שלי יקשיב לי ויאזין לדברי – הוא שקוע בצלחת ואוכל, וכאשר הוא מסיים את הצלחת הוא מוזג עוד אחת, ואני רואה שהצ'ולנט מעניין אותו הרבה יותר מדברי התורה שאני אומר.

לא יאומן איזו הבחנה דקה יש לילדים. החיישנים הנקיים שלהם קולטים בדיוק אם האבא מחנך אותם עם פנימיות ואיכפת לו באמת מלימודם ותורתם, או שהוא עושה זאת בצורה חיצונית – בשביל שיוכל לכתוב בדף קשר שהילד סיפר נפלא פרשת שבוע.

וזה לא סוד שאת הילדים אי אפשר לרמות! אתה יכול לדקלם לילד מהבוקר ועד הערב שהתורה זה הערך הכי עליון, אך אם לא תשדר לו את זה עם פנימיות ודוגמא אישית – "ותראה לו מעמד הר סיני" כאשר הוא אומר דבר תורה על השולחן, אתה עלול לגרום לו "חינוך עקיף" שצ'ולנט זה הערך העליון ביותר, ומחר הוא יגדל עוד קצת ויבין ממך שהכסף זה ערך עוד יותר עליון, ומחרתיים הוא עלול חלילה לנבול וליפול בכל חינוכו ולחפש את עצמו וערכיו במקומות אחרים.

האמת היא שאדם שהתבוננותו אינה פנימית ומושלמת, כאשר באים עליו צרות ואסונות חלילה – הניסיון באמונה שיש לו מאוד גדול, מפני שהוא לא רגיל להתבונן בין הטיפות ולראות "גם" את יד ה' שליוותה אותו באותו זמן של צער וכאב, מה שנקרא "להתבונן בחצי כוס המלאה".

לפני מספר שנים כל הארץ רעשה וגעשה כאשר משפחה בצפון עלה ביתם באש ונשרפו למוות שלושה ילדים מתוך ארבעה שהיו להם, והמשפחה איבדה את



רכושה. הכאב היה עצום, הצער היה נורא, וכלל הציבור נרתם למערכה וקרא תהילים למען אותה משפחה.

כצפוי, הגיע התקשורת אל אותה אישה "חרדית" וראיינו אותה: מה את אומרת על המצב הקשה וכו'... שיכלת שלושה ילדים, איבדת רכוש, היית עם הילדה בבית חלים, המשפחה שלך התפרקה... סבלת וכו'... והאישה השיבה להם תשובה שהם לא האמינו:

הכל משמים, ה' נתן ה' לקח, הכל לטובה, אנו מאמינים שזה תיקון שהיינו צריכים לעבור ואין לנו טענות על ה' חלילה, ותודה לה' שלפחות השאיר לנו את התינוק (אחד מתוך ארבעת הילדים).

אשריהם ישראל שענייהם כל כך טהורות וקדושות והם יודעים לראות גם את האור שבתוך החושך, ואת יד ההשגחה המנווטת ומסתתרת בתוך הניסיון הקשה והכואב. אך אין ספק שכדי להגיע לרמה כזו צריך לפתח כל הזמן את ההתבוננות הטהורה ולראות את היד המכוונת שבכל מאורע. אחרת, בשעת משבר עלול האדם להישבר ברוחניותו חלילה.

אכן, "התבוננות" פנימית עמוקה וטהורה וישרה יש לה השפעה גדולה על כל עבודת ה' של האדם. על שלום ביתו, חינוך ילדיו, לימוד תורתו, קירבתו לה', עמידה בשעת משבר חלילה וכו'. משום כך חובה להיות עם התבוננות נכונה ולהכניס אותה לכל פינה בעבודת ה' ולהפיח פנמיות במעשים החיצוניים שאנו עושים, ולחנך גם את ילדינו לפתח את הכלי הקדוש והנשגב הזה.

את המסר הזה אנו רואים בפרשה גם אצל משה רבנו: וַיִּקַּח יִתְרוֹ... אֶת צִפְרָה אִשְׁתּוֹ מִשֵּׁה אַחֵר שְׁלוּחֵיהֶּ: וְאֵת שְׁנֵי בָנֶיהָ אֲשֶׁר שָׁם הָאֱלֹהִים גֵּרְשָׁם בְּיַד מֶלֶךְ מִצְרָיִם. וְאֵת צִפְרָה אִשְׁתּוֹ וְאֵת שְׁנֵי בָנֶיהָ אֲשֶׁר שָׁם הָאֱלֹהִים גֵּרְשָׁם בְּיַד מֶלֶךְ מִצְרָיִם. (י"ח ב' - ד).

כאשר עברו על משה ימים קשים ואף היה מצב שמלך מצרים ביקש להורגו על שטמן את המצרי בחול, במקום שמשה יתמקד בצרות ויבכה את מר גורלו, תחת זאת הוא ראה את יד ה' שליוותה אותו בכל הזמנים, ואת הניסים שהיו פזורים סביבו ברגעים הכי קשים. ולא רק שמשה הודה לה' על כך באותו רגע, אלא הוא

אף הנציח זאת לנצח ועשה לעצמו את הסימנים הכי גדולים לזכור זאת. "הוא חקק את זה בשמות של הילדים שלו!"

זה פלא שיתרו זכה להיות חותן משה – החותן של גדול הדור? הרי יש לו עם משה רבינו מכנה משותף גדול. אצל יתרו ראינו את ההתבוננות הגדולה – עד כדי אמונה גמורה בה',

ואף אצל משה ראינו שהנציח בילדיו את ההתבוננות הנפלאה בהנהגת ה' עימו.

ולא לחינם מפרסמת לנו זאת התורה – שהרי מעשה אבות סימן לבנים, מהם אנו אמורים להעתיק את הדרך והכיוון בעבודת ה', והם אלו שגילו לנו כיצד נראית עבודת ה' "מושלמת".

ומי לא רוצה להיות מושלם בעבודת ה'?

קידוש או הבדלה?

אין לך מה להתאמץ בויתורים מרחיקי לכת, או בניסיון למציאת חן בעיני הגויים. שכן, כפי שההלכה היהודית אינה משתנה לעולם, כך שנאה זו היא תמידית ועולמית

במסעדה יוקרתית בחו"ל ישב מיליונר גוי לסעוד את ליבו, בקצה המסעדה ישב אדם שחזותו העידה כי הוא יהודי, לגוי הפריעה העובדה שהיהודי נראה טוב לב למדי. פנה אפוא למלצר וביקשו: "הזמן נא לכל הסועדים כאן מנה נאה על חשבוני, בתנאי אחד, ליהודי – אל תיתן". הסועדים נהנו מאוד מהתוספת הבלתי צפויה והחינמית.

להפתעת הגוי, לא הראה היהודי שמץ ענין במנה המוגשת לכולם מלבדו. עברו מס' דקות ושוב מוזעק המלצר: "תגיש לכל הסועדים את המנה היוקרתית ביותר שיש, כמובן על חשבוני". אך שוב היהודי לא מתרגש מהמעשה שנועד לקנטרו.

לאחר שכולם קיבלו גם קפה ועוגת הבית על חשבון הגוי והיהודי עדיין לא מראה סימני שבירה, לא יכל הגוי להתאפק. ניגש ליהודי והביע את תמיהתו בקול. חייך היהודי כשזיק שובב בעיניו: "אני בעל המסעדה..."

## ד . מעמד הר סיני

מעמד הר סיני היה אירוע ששינה את פני האנושות כולה. מטרתו העיקרית היתה כמובן נתינת התורה לעם ישראל, אך בחז"ל אנו למדים על 'עסקת חבילה' שבאה במקביל עם התורה. נתון נוסף זה נרמז בשמו של ההר – 'הר סיני'.

כאשר אנו רוצים להגדיר חפץ מסויים בלי להכביר מדי במילים, משתמשים אנו במילה אחת הכוללת בקצרה את תיאורו של החפץ, מילה זו היא שמו של הפריט לדוגמה: במקום לומר לראובן הבא לי בבקשה חפץ בעל ארבע רגליים שעליהם יש משטח ומאחוריו משענת, נבקש ממנו בפשטות להביא לנו "כסא".

להר סיני ניתנו בתורה חמישה שמות, כל שם כלל הגדרה אחרת בהר בעל הערך ההיסטורי והתורני, אך מהות שמו של ההר כ'הר סיני' באה ללמדנו שבמתן תורה "ירדה שנאה לאומות העולם עליו". פירוש: מאז שקיבלנו את התורה בהר זה, נהיינו שנאים בקרב כל הגויים עלי אדמות.

מה פשר שנאה זו? ומדוע היא ירדה לעולם דווקא בהר סיני?

נתינת התורה לישראל, הפכה אותם לא רק לעם בין העמים, אלא בעיקר לבניו החביבים של מלך מלכי המלכים. חוץ מהעובדה שבתורה ישנה הנוסחה לחיים המתוקנים והאיכותיים ביותר בעולם הזה. פריבילגיה זו שניתנה לעם ישראל מכעיסה עד מאוד את הגויים שלא זכו לה, את רגשי ליבם הם מבטאים בשנאה שלפעמים הינה עיוורת וחולנית.

רבי שמעון בר יוחאי מלמדנו נתון נוסף, אך חשוב לא פחות, על שנאה זו: "הלכה, בידוע שעשו שנאה ליעקב". דייקו חכמים בדבריו של רבי שמעון, וניסו להבין לשם מה הוא מזכיר שדבר זה הוא הלכה, הרי כבר הוסיף לומר שזוהי שנאה ידועה. אלא רצונו של רשב"י להטמיע בנו תובנה חשובה, אין לך מה להתאמץ בויתורים מרחיקי לכת, או בניסיון למציאת חן בעיני הגויים. שכך, כפי שההלכה היהודית אינה משתנה לעולם, כך שנאה זו היא תמידית ועולמית!

מכיון ש"דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום", ברור הדבר שיש בתורה גם פתרון לשנאה זו. מהו?

אחד מצדיקים הדורות הקודמים אמר משפט שהוא מפתח יסודי בגישתנו לשנאת העמים: "אם היהודי עושה על הגוי קידוש – הגוי עושה עליו הבדלה. אך אם ישכיל היהודי לעשות הבדלה על הגוי – הגוי יעשה עליו קידוש".

ביאורם של דברים כך הוא: אם יתאמץ היהודי – ברצותו להפחית או לעמעם את שנאת הגוי אליו – בחיקוי דרכיו והתנהגותו של הגוי. כך 'קדש' היהודי את מנהגי הגויים, הגוי יקיא אותו מתוכו בכח ויעשה עליו 'הבדלה' והרחקה.

אך אם יפנים היהודי להבין שאנו שונים במהותנו מהגויים, ומה שמותר להם אסור לנו וכן להיפך, כך יעשה היהודי 'הבדלה' בין אורחות חייו לחיי העמים שמסביבו, הגוי בעצמו יעריך אותו יותר ויעשה עליו 'קידוש'. אכן, שנאתו היא תמידית ובלתי פוסקת, אך מהערצתו ויראתו כלפיך – יפחד הוא לפגוע בך.

יודגש שאין באמור לעיל, חלילה, היתר או מתן גושפנקה לביזוי גוי באשר הוא, שכן מזהירים אותנו חז"ל במספר מקומות: חביב אדם שנברא בצלם אלוקים, ואף מה שהתבטאו כלפיהם בצורה שונה, זה רק כדי להדגיש ליהודי את חובותיו השונות מחובות הגוי.

\*\*\*

בימים אלו ששנאת הגויים מתגלה ביתר שאת, בין בארצנו הקדושה ובין בתפוצות, ידיעה זו חשובה לנו מאוד. אין לנו שנאה כלפיהם או חלילה רצון לנקום על שנאתם הם, אך מחובתנו כיהודים, לשמור על מעלתנו כעם הנבחר בכך שלא נאמץ את תרבותם ואורח חייהם, אף שבמבט ראשון דבר זה מעורר עלינו את שנאתם יותר.

שכן, רק כאשר ניישם את חובותינו כבניו של מלך מלכי המלכים, ונשמור מכל משמר על אורח החיים היהודי, אז ורק אז, נוכל לחיות בשלום עם הגויים בעולם כולו. יתירה מזו, כשנגיע לשלימות בקיום המצוות, נזכה לביאת משיח צדקנו ולקיום הפסוק: "לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה". אמן.

ה . "וַיִּשְׁמַע יְתָרוֹ כִּהֵן מִדֵּין חַתָּן מֹשֶׁה אֶת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה וְלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי-הוֹצִיא ה' אֶת-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם." (יח, א)

וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים (יח, א)

וברש"י פירש מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק.

ויש להקשות שלהלן (יח, ח) כתיב ויספר משה לחתנו את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים על אודת ישראל את כל התלאה אשר מצאתם בדרך ויצלם ה'. ותמוה מה סיפר משה לחותנו לאחר ששמע זאת במפורש כבר קודם לכן.

וביותר קשה דבתר כן קתני "ויחד יתרו על כל הטובה אשר עשה ה' לישראל אשר הצילו מיד מצרים", והיינו דעתה לאחר ששמע את דברי משה רבינו נאמר ויחד יתרו, ופ"י רש"י בזה ב' פירושים, או ששמת, או שנעשה בשרו חדודין חדודין מיצר על אבוד מצרים, וקשה מדוע דוקא עתה שמח יתרו, הרי כבר קודם לכן שמע זאת. ולפ"י ב' דנעשה בשרו חידודין חידודין על הריגת המצרים, גם ילה"ק שהיה צריך להעשות כן מיד לאחר ששמע זאת בראשונה, ומדוע רק עכשיו כשסיפר לו זאת משה רבינו נעשה בשרו כן.

כמו"כ צ"ב מדוע דוקא עכשיו קבע יתרו כי עתה ידעתי כי גדול ה' וכו', הרי מיד כששמע את הניסים היה לו לומר כך, ומדוע דוקא עכשיו שב והתגייר.

ונראה, ובהקדם מה שיש לדקדק בשינוי הלשון שיש בין השמועה ששמע יתרו לשמועה שסיפר לו משה, חדא דבוישמע יתרו קתני לשון "אלוקים" שהוא מידת הדין, וצ"ב הרי מדובר בניסי ישראל ומה נקט מידת הדין בהם, (וכן הקשה הבעל הטורים יעו"ש), ובסיפור משה לחותנו נאמר את כל אשר עשה ה', ולא נאמר אלוקים. עוד חילוק מצינו דמשה הוסיף בדבריו ואמר "את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים על אודות ישראל", ותמוה מה הוצרך משה רבינו להוסיף מלים אלו, הרי בא לספר אודות המצרים מה שאירע להם.

והנראה מוכרח מזה, דהנה בהבנת ענין פרעה ומצרים וישראל יתכן להביט בזה בב' כיוונים שונים, האחד יען והמצרים היו אכזרים וקשים מנשוא, פרע הקב"ה והענישם בכך שהטביעם בים סוף, והיינו דיציאת מצרים וכו', עיקרה להעניש הרודים שעינו את ישראל, ורק שממילא יצאו ישראל נשכרים בהיותם אלו שעונו על ידי המצרים. אמנם יתכן לבאר באופ"א, והיא, דבאמת המצרים אף שהיו

קשים ומרים, שמא לא היה מגיע שתוכחד אומה שלימה, ורק כיון שהקב"ה בה להיטיב עם ישראל בהיותו עם נבחר ובא להראות ניסיו ולחזקם ולהביאם לקבלת התורה, הראה להם ה' את ניסיו בהשמדת המצרים, ונמצא דעיקר המטרה ביציאת מצרים היא להיטיב לישראל, ורק בדרך אגב היו המצרים אלו שעינו אותם בפרך ולכך נבחרו להיענש שבכך יראו ניסי ה' לישראל, כמש"נ.

מעתה י"ל, דזהו החילוק בין שמועותיו של יתרו, והיינו דיתרו אכן שמע מיציאת מצרים ומלחמת עמלק, אך בהיותו יועצו של פרעה אכן ידע שתכסיסו וגזרותיו היו קשים מנשוא, והיה בטוח שהקב"ה נפרע מהמצרים על מעשיהם הקשים, וכל הניסים הללו היא הפורענות שנפרע הקב"ה מהם וחשב כי מגיע להם הדבר ועל כן אמר זאת בלשון אלוקים, שאלו ניסים שנעשו בדין ליפרע מהמצרים ולהענישם בדין. ולכן גם לא נעשה בשרו חידודין על איבוד המצרים, היות וסבר שאכן זהו העונש הראוי למעשיהם הקשים ומאידך לא שמח ולא רצה להתגייר עדיין, יען ולא ראה בניסים אלו ייחודיות של עם ישראל כי תכליתם ליפרע מהמצרים.

אמנם משה רבינו סיפר לחותנו כי טעות נפלה בידיו, וכי כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים אי"ז רק כעונש על מעשיהם הרעים, אלא "על אודות ישראל", והיינו דבהיותם עם נבחר של הקב"ה רצה ה' להיטיב עם עמו, ולהביאם לפסגת הקירבה בנתינת התורה ושמירתה. ולכן כאן נאמר הדבר בשם ה' שהיא מידת הרחמים כלפיהם ולא בשם אלוקים שהיא מידת הדין, והוסיף ואמר על אודות ישראל להורות כן.

ומעתה כששמע זאת יתרו ונוכח כי לא המצרים ברעתם גרמו לכל הניסים הללו כי אם ישראל כעם מיוחד ונבחר, לכך ויחד יתרו, לפירוש א' שמח יתרו שמשה רבינו נמנה על מנהיגי עם מיוחד ונבחר שכזה, ולפירוש ב' נעשה בשרו חידודין חידודין והצר על שאומה שלימה כמצרים הוכחדה ודוקא עתה נצטער, שהרי בתחילה חשב שנענשו על מעשיהם ולא הצר על כך, ורק עתה שראה כי הכל היה למען עם ישראל, והמצרים שנענשו הוא רק בדרך אגב להראות ניסיו, לכן היצר יתרו על הכחדתם ונעשה בשרו חידודין.

וזהו שסיים ואמר "ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה אשר הציל את העם מתחת יד מצרים, עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים כי

בדבר אשר זדו עליהם", וקשה מדוע כפל יתרו ואמר הציל אתכם מיד מצרים, והמשיך ואמר אשר הציל את העם מתחת יד מצרים, ומהו הייחודיות בדבריו שדוקא עכשיו הכיר כי גדול ה' מכל האלוקים.

ולדברינו מדויק היטב, דיתרו בא להדגיש כי עתה הוברר לו כי יציאת מצרים וסיפור ההצלה נועד להציל "אתכם" ו"העם" כלשון יתרו, וזה אכן מסמל את הגדולה של ישראל כעם נבחר, ועל כך סיים כי גדול ה' מכל האלוקים, והיינו דמדת הרחמים שבו למרוחמיו שהם בני עמו היא הקודמת לכל ואף למידת הדין האלוקית שלא חס בעונשם של המצרים ועשה הכל במדת הרחמים לרחם על עם ישראל, ולעם כה יקר חפץ היה יתרו ליכנס, ולכן דוקא עתה מיד לאחר מכן התגייר יתרו ונכנס באהלה של תורה כפי המבואר בקראי.

ו. "וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כִּהֵן מִדִּין... אֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹקִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי-הוֹצִיא ה' אֶת-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם." (יח,א)

ראוי לעמוד כאן על שינוי הלשון, שפתח בניסים שנעשו למשה ולישראל "את כל אשר עשה אלוקים למשה ולישראל", וסיים בישראל לבדם "כי הוציא ה' את ישראל ממצרים".

ביאור הענין, שהפסוק כאן מתחלק לשנים, ראש הפסוק עוסק בנס קריעת ים סוף, ובסופו מספר הפסוק על נס יציאת מצרים.

והחילוק שבין שני ניסים הללו, שנס יציאת מצרים היה לשבטי ישראל אבל לא לשבט הלוי שבהם לא נשתעבדו המצרים, ואף טומאת מצרים לא שלטה בהם, כמבואר ברמב"ם (פ"א מהל' ע"ז סוף ה"ג) ובמדרשי חז"ל רבים, ומכיון ששבט הלוי לא היו בשיעבוד מצרים ובטומאתם לא נזקקו הם לנס יציאת מצרים, וכל עיקר גאולת מצרים לא נעשתה אלא בשביל שאר שבטי ישראל, משא"כ לנס קריעת ים סוף גם שבט הלוי נזקקו, שגם אחריהם רדפו מצרים לאריק חרבם עליהם.

לפ"ז יוצא איפא, שהיה שינוי גדול בין יציאת מצרים לקריעת ים סוף, נס יציאת מצרים שלא כלל את שבט הלוי, שהיו צדיקים ועסקו בתורה, ולא כלל גם את משה רבינו בתוכם שהיה שקול כנגד שישים ריבוא, לנס זה לא היו שאר שבטי ישראל ראויים מצד עצמם, ועל פי מדת הדין לא היו זכאים להגאל ולא נגאלו אלא במדת הרחמים, לעומת זאת בקריעת ים סוף שכללה הסכנה גם את שבט הלוי ואת מרע"ה אז היו ראויים הכלל ישראל כל השבטים יחדיו להגאל על פי הדין שזכויות מרע"ה ושבט הלוי היטו את הכף של כלל ישראל לזכות על פי דין, וכמו שמבואר בגמרא בקידושין (מ, ב) שמעבר לדין הפרטי שדנים כל אדם בפני עצמו יש דין כללי על כל אומה בפני עצמה, אם לחרב ואם לרעב וכדו', וזכויות יחידים מאנשי אותה אומה מטים את הכף לזכות או לחובה.

מעתה יתיישב הפסוק היטב, שבתחילה פתח הכתוב בקריעת ים סוף ונס זה כלל את משה רבינו בתוך כלל ישראל, לכן נכתב בשם "אלוקים", משום שבזכותו של משה יכולים היו לקריעת הים על פי הדין ולא נזקקו למדת הרחמים, וסוף הפסוק שעוסק בנס היציאה ממצרים אינו מדבר אלא על ישראל ולא על משה ששבט הלוי לא נכלל בנס זה, וכיון שכן נכתב בשם הויה שהיא מדת הרחמים, שכן בלא זכותו של משה ושבט הלוי לא היו ראויים להגאל על פי הדין אלא במדת הרחמים.

ז . "וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כִּהְיוּ מֵדִין חֲתָן מֹשֶׁה אֶת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹקִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ כִּי-הוֹצִיא ה' אֶת-יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם." (יח, א)

רש"י: מה שמועה שמע ובא? קריעת ים סוף ומלחמת עמלק.

מה השאלה ששואל רש"י מה שמועה שמע ובא? והרי הפסוק אומר במפורש ששמע "את כל אשר עשה אלוקים למשה ולישראל עמו?"

אלא אמר על כך הרה"ק רבי זושא מאניפולי זי"ע קשה היה לרש"י, שאם שמע יתרו כל זאת, לשם מה היה לו לבוא אל בני ישראל אל המדבר "מה שמועה שמע ובא? והרי היה בידו להתגייר ולהיות יהודי בביתו?"

ועל כך משיב רש"י: "שמע קריעת ים סוף ומלחמת עמלק". שמע על קריעת ים סוף, ראה שכל העולם כולו יודע על הנס הגדול הזה, ואף על פי כן לא הרתיע



הדבר את עמלק מלצאת למלחמה. מכך הסיק, שלא די בישיבה מרחוק, אלא שצריך להיות עם בני ישראל ביחד, לחוש את זה מקרוב.

ואת זה אי אפשר לחוש בבית... כהמליצה הידועה (באידיש): "והם לא ידעו דרכי" "והם" בבית, "לא ידעו דרכי" אי אפשר לחוש ולדעת את דרכי העבודת ה'!..

ואילו הרה"ק רבי בונים מפשיסחא זי"ע תירץ את השאלה לשם מה היה צריך לבוא, והלא יכול היה להישאר מאמין בביתו הוא? אלא, מששמע כי אחרי התגלות נבואה כזו שהיתה בקריעת ים סוף, עוד היה מקום להסתר כזה, שיבוא עמלק וילחם בישראל דהיינו, אם אחרי עלייה והתגלות כקריעת ים סוף אפשר שתבוא ירידה והסתר כמו מלחמת עמלק למד לקח מזה, כי מן ההכרח לקבל את התורה מפי רבי – מוכרחים לבוא אל הצדיק ולשקוד בלי הרף על עצמנו, כדי שנוכל להתגבר על כוחות הרע המסנוורים את העיניים...

ובספר שארית מנחם מובא הסבר נוסף על דברי רש"י "מה שמועה שמע ובא? קריעת ים סוף ומלחמת עמלק". פירוש למה בא וכיתת רגליו המדברה, אם בקש להיות גר צדק, יכול היה להתגייר בביתו?

מתרץ רש"י: שמע קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, משני אלה למד כי מה שבא לאדם בלא יגיעה אינו מתקיים! כי לאחר שראו כל כך הרבה ניסים על הים וגם הגיעו להשגות גדולות "ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים", בכל זאת, "ויסע משה את ישראל מים סוף" הסיען בעל כורחם, בראשם ורובם היו שקועים בביזת הים.

וגם מלחמת עמלק תוצאת נפילתם, שנפלו בספיקות "היש ה' בקרבנו אם אין". וגם בתוך המלחמה, בשעת הסכנה, ראו בעליל כי אם מתכוונים הם כלפי מעלה ומשעבדים את לבם לאביהם שבשמים הם מתגברים, ובכל זאת מיד נפילה "וכאשר יניח ידו וגבר עמלק".

מכל זה נוכח יתרו שמדריגות והשגות הנרכשות בלא יגיעה אין להם קיום! לא יגעת ומצאת אל תאמין, על כן בא!...

הגה"ק בעל החנוכת התורה זי"ע שאל: ויש לדקדק למה לגבי משה כתוב אלוקים, ולגבי יציאת מצרים כתוב ה'?

אלא יש לומר: הנה מובא בחז"ל, כי סירובו של משה ללכת אל פרעה עשה רושם, וניטלה הכהונה ממנו וניתנה לאהרון. והנה בילקוט שמעוני על הפסוק "אחר שילוחיה" מביא: לאחר שנפטרה הימנו בגט.

לפי זה יש לומר, כי הסבר הפסוק כך הוא: וישמע יתרו.. את כל אשר עשה 'אלקים' למשה, היינו: מידת הדין, שלקח ממנו הכהונה, אם כן מותר לו להחזיר גרושתו, לפיכך "ויקח את ציפורה אשת משה אחר שילוחיה", כי עד עכשיו היה כהן והיה אסור בה...

ח . וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כִּהֵן מִדִּין חֹתֵן מֹשֶׁה (יח,א)

רש"י: מה שמועה שמע ובא? קריעת ים סוף ומלחמת עמלק. יש לשאול, והרי מתן תורה עולה על כולם, ומדוע לא מזכיר רש"י ששמע יתרו על מתן תורה? וכן צריך להבין, מדוע להלן בפסוק ח', כשסיפר משה לחותנו "על כל אשר עשה אלוקים לפרעה ולמצרים" לא סיפר לו על מעמד הר סיני?

רואים מכאן יסוד גדול, כי גוי לא יכול להבין את תורתנו הקדושה כראוי בהבנה עמוקה. לא מספיק השכל לבד, אלא צריכים לזה נשמת וקדושת ישראל אפילו כדי להבין משפטים, לכן אפילו ליתרו לפני שהתגייר לא היה יכול משה לספר על מתן תורה, כיוון שלעניינים כאלה צריכים לנשמת ישראל, להתגייר, ואז תהיה אפשרות להבין את מעמד הר סיני וקבלת התורה.

וכעין זה נתפרסם על כמה כופרים מפורסמים בלונדון, אשר אחרי ששמעו על האכזריות האיומה של היטלר יש"ו וסיעתו, אמרו שבעת הם רואים שבלי אמונה יכול אדם להתהפך ולהיות הרבה יותר גרוע מחיית טרף, והתחילו להאמין בה' יתברך

ט . "אֲשֶׁר שֵׁם הָאֶחָד גְּרֶשֶׁם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נִכְרִיָּה. וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר כִּי-אֱלֹקֵי אָבִי בְּעֶזְרִי וַיִּצְלַנִּי מִחֶרֶב פְּרַעֲהָ." (יח,ג-ד)

שמו של הבן הראשון נקרא על שם היות משה גר בארץ נכריה, ואלו שם בנו השני נקרא על כך שה' הצילו מחרב פרעה. ולכאורה הסדר צריך להיות הפוך - קודם

משה נרדף על ידי פרעה, ואחר כך מצא מחסה בארץ מדין הנכריה, ומדוע, אפוא, הקדים משה את השם גרשום לשם אליעזר?

ומסביר המהרי"ל דיסקין, משה רבנו הגיע למדין מפני שגורש ממצרים. וזו באמת היתה הסיבה לקריאת שם בנו הראשון בשם גרשום, על שם שהיה מגורש מארצו. אלא שחשש להכריז על האמת ולאומרה בפני יתרו, שמא לא ירצה בו, כי למה יחזיק בביתו אדם הנחשב לבוגד ומבקש למות על ידי השלטונות. יתר על כן, אולי יתרו היה מסגיר את משה הישר לידיו של פרעה.

לפיכך פרסם משה שהטעם לכך שבנו נקרא "גרשום", הוא: "כי אמר גר הייתי בארץ נכריה".

אולם את הברית לבנו השני, אליעזר, עשה משה בדרך במלון, כשהיה כבר הרחק מבית חותנו, וללא כל מורא מפניו, לפיכך יכול היה לפרסם את דבר היותו נרדף ומבוקש על ידי השלטונות, ואכן קרא לבנו על שם: "כי אלקי אבי בעזרי ויצילני מחרב פרעה".

י . "וַיְבֵא יִתְרוֹ חֵתָן מֹשֶׁה... אֶל-מֹשֶׁה אֶל-הַמְדַבֵּר" (ית,ה)

מדברי המקרא עולה, כי יתרו הגיע בתחילה למשה רבינו ולאחר מכן הגיע אל המדבר, וק"ק דהלא קודם עבר במדבר ורק לאחמ"כ בא אל משה.

ויש לפרש דכוונת אל המדבר היינו ע"פ מה דאיתא במדרש תנחומא (פ' קדושים) דבכל המקומות שחנו שם בני ישראל, נעשה שם מקום זרע ודשאים וגם היו שם כמה מיני אילנות של פירות, כדי שיהיה לבהמותיהם מה לאכול, וזה לא נעשה אלא מרוח אחד, ע"כ אמר הכתוב שיתרו בא רק אל מקום המדבר, דהוא היה עדיין באותו הצד אשר המדבר שם, ומ"מ לא נתחרט על ביאתו לשם כדאיתא ברש"י דבשבחו של יתרו הכתוב מדבר, וביודעו אשר חתנו משה חונה שם, ע"כ שלח לו לאמר אני חותנך יתרו בא אליך.

ועוד יש לפרש, דהתורה סיפרה לנו הכלל דהבא לטהר מסייעין בידו, והיינו דהשי"ת הזמין לו שימצא מיד את המדבר אשר הוא חנה שם, שהרי ידוע הוא שהמדבר הוא גדול למאד, והיה יכול לטעות בו זמן רב, ע"כ סיפר לנו הכתוב,

שהגיע אל משה שהיה במדבר, וזהו שאמר אשר הוא חונה שם, ור"ל שבא להמדבר שחונים שם זמן רב ולא נוסעים, כדי שיוכל להתעכב שם מעט.

י"א . וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לְקִרְאֵת חֲתָנָו וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַיִּשְׁקוּ לוֹ וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ-לְרֵעֵהוּ לְשָׁלוֹם׃ (יח,ז)

מבאר רש"י בשם המכילתא וזה לשונו – איני יודע מי השתחוה למי, כשהוא אומר "איש לרעהו", מי קרוי איש? זה משה שנאמר "והאיש משה".

וצריך להבין מה רש"י תירץ על השאלה מי השתחוה למי הרי איש לרעהו נאמר על וישאלו איש לרעהו לשלום?

ונראה לתרץ ע"פ דברי המדרש הידוע שמשה רבנו ע"ה היה גבוה עשר אמות, ויתרו מן הסתם היה בגובה של אדם בינוני שזה שלוש אמות.

ולכן כיון שכתוב שמשה נישק אותו בהכרח שהוא השתחוה לו כדי לגשר על הפרשי הגובה.

ומסיבה זו רש"י לא טרח להסביר לנו מי השתחוה למי כי ברור שמשה היה צריך להשתחוות אל יתרו בשביל לנשקו.

י"ב . וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לְקִרְאֵת חֲתָנָו׃ (יח,ז)

כבוד גדול נתכבד יתרו באותה שעה, כיון שיצא משה, יצא אהרן נדב ואביהו, ומי הוא שראה את אלה יוצאים ולא יצא, רש"י.

קשה, דבשלמא אחר שיצאו אהרן נדב ואביהו יצאו כולם, כתב רש"י מסברא, שמי הוא הרואה אותם יוצאים ולא יצא. אבל מנין לו לרש"י שיצאו אהרן נדב ואביהו לקראת יתרו חותן משה.

ונראה לתרץ, על פי מה שהקשה רש"י על הפסוק "ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה" (בראשית כח, י), לשם מה נזכר מהיכן יצא, לא היה לו לכתוב אלא "וילך חרנה", ותירץ רש"י, שהפסוק מלמדנו בזה שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם. שבזמן שהצדיק בעיר, הוא הודה, הוא זיוה, הוא הדרה, מכיון שיצא הצדיק מן העיר, פנה הודה, פנה זיוה, פנה הדרה.

ונראה שגם כאן הוקשה לרש"י כעין זה, מדוע נכתב "ויצא משה לקראת חותנו", לשם מה נכתבה היציאה מן המקום, יותר היה לו לכתוב "וילך משה לקראת חותנו". ועל כרחך שגם כאן הטעם שנכתבה היציאה, ללמדנו שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם. אלא דקשה דהלא אהרן שקול היה כמשה והוא נשאר במקום, והיאך יתכן לומר כאן שפנה זיוו והדרו של המקום, הלא נשארו שם אהרן וכן שאר זקני הדור, ועל כרחך שעם משה יצאו גם שאר הזקנים, ואכן פנה זיוו והדרו של המקום, ומי רואה אותם יוצאים ואינם יוצא

י"ג . "ויצא משה לקראת חתנו... וישאלו איש-לרעהו לשלום" (יח,ז)

פעם אחת שלח הצדיק רבי מאיר מפרימישלאן מכתב להגאון רבי שלמה קלוגר ובו כתב כי הוא מבקש להיוועד עימו בכפר פלוני ביום פלוני.

נענה רבי שלמה לקריאתו של הרבי וביום המיועד הגיעו שניהם אל הכפר.

קרא רבי מאיר למשמשו ואמר לו: לך נא ושאל את פי הגאון שיאמר על פי דין תורה מי מאתנו צריך ללכת ולהקביל את פני רעהו, האם אני הוא זה אשר צריך ללכת אליו או שמא עליו לבוא אלי תחילה.

הלך השמש ושאל כפי שנצטווה מרבו. בדין הוא אמר רבי שלמה שיבוא הוא אלי תחילה! חזר השמש ומסר לרבו את תשובתו של רבי שלמה.

לבש הרבי את מעילו נטל את מקלו ויצא אל אכסנייתו של רבי שלמה להקדים ולשאל בשלומו.

כאשר נפגשו שאל אותו הרבי: אמור נא לי רבי שלמה, מהו המקור לתשובתך שאני הוא זה אשר צריך להקדים ולבוא.

מקור תשובתי נענה רבי שלמה ואמר נמצא בפסוק: "ויצא משה לקראת חותנו וישתחו וישק לו וישאלו איש לרעהו שלום", ומבאר רש"י: איני יודע מי השתחוה למי, אלא שכשהוא אומר "איש לרעהו", מי הקרוי "איש", זה משה, שנאמר (במדבר י"ב, ג'): "והאיש משה".

אם כן אמר רבי שלמה נמצאנו למדים מדברי רש"י שמשה הוא זה שהקדים שלום ליתרו.

ולכאורה קשה, הרי במדבר היו שניהם בדרך ומפני מה ראה משה להקדים שלום ליתרו? אלא סבור אני לומר המשׁיך רבי שלמה שמה רבינו הקדים לו שלום מפני שיתרו הלך מרחק רב ממדין עד מקום פגישתם ואילו משה רבינו הלך דרך קצרה. גם אני סיים רבי שלמה נסעתי מרחק רב מעירי, ברודי, ואילו כבודו נסע רק כמה פרסאות. משום כך הוריתי על פי דין תורה שהרבי הוא זה אשר צריך לבוא תחילה אלי.

י"ד . וַיֹּאמֶר אֶל-מֹשֶׁה אֲנִי חֲתָנְךָ יִתְרוֹ בָּא אֵלֶיךָ... " (יחז,ז)

להדבק בצדיקים

משה רבינו היה בדרגה גבוהה מאוד, שליתרו לא היה שום שמץ של מושג בדרגתו של משה ולמרות כל זה אחר שיתרו מודיע לו אני חתנך יתרו בא אליך משה יוצא לקראתו ויצא משה לקראת חותנו וישתחו וישק לו, משה עם כל גדלותו!!! וכל זה למה? כדי לעזור ליתרו להתעלות ולהכניסו תחת כנפי השכינה.

מכאן אנו למדים אומר בספר 'חוט המשולש', עד כמה חשוב ומועיל בעבודת ה', הקשר והחיבור לאדם שהוא צדיק. משום שע"י כך, יכול אדם ללמוד ממעשיו של הצדיק ומדרכיו. וכמובא בחז"ל בגמ' ברכות 'גדולה שמושה של תורה יותר מלימודה', שהרי אצל אלישע נאמר: "אשר יצק מים על ידי אליהו" ולא הדגיש הנביא אשר למד מפי אליהו, כלומר הדגש הוא על 'השמושה של תורה'.

דוגמא ללימוד שנעשה על ידי שימוש ת"ח נוכל לראות ממעשה שקרה לאחד מתלמידיו של רבי ליב חסמן המשגיח בישיבת חברון.

אותו תלמיד ישב ולמד עם המשגיח ותוך כדי לימוד ביקש ממנו רבי ליב אם יוכל להגיש לו כוס מים. הבחור מיהר לקום ממקומו כדי למלאות את רצון רבו אבל כאן עצר אותו ר' ליב ואמר לו: "רגע, רגע, למה בעצם אתה הולך להביא לי כוס מים?" ענה לו אותו בחור: "הרי זה שימוש ת"ח".

אמר לו המשגיח: "מדוע לא תחשוב שמדובר בחסד ליהודי וכי אם לא הייתי ת"ח לא היית מביא לי?" עד כאן המעשה.

עכשיו נתבונן לעצמינו הרי ענין גמילות חסד וחשיבותו הגדולה נכתב במקורות רבים, אבל כדי להכניס את זה טוב טוב בהכרה ברורה, אין מה שישווה וידמה לראיה מוחשית של התנהגותו של אדם גדול וצדיק, רק כך יכנסו הדברים עמוק אל ליבנו.

לא רבים מנצלים את האפשרות הזו! הרבה מקיפים את גדולי ישראל בכל שעה משעות היממה אך המטרה של רובם לקבל את ברכותיהם ולא ללמוד ממעשיהם. אמר על כך פעם האדמור מבלעז בשם הרב נפתלי מרופשיץ, "אנשים רבים באים אליי למטרות שונות זה צריך פרנסה וזה צריך רפואה וזה צריך זוג כל אחד מה שצריך, כולם אכן באים אלי אבל בעצם לא מתכוונים אליי אלא הם מתכוונים לבעיה שלהם כשאני בסך הכל האיש שאמור לפתור להם את הבעיות. רק מתי מעט באים אליי ללמוד ולקבל ממני באמת."

כשאנחנו בפרשה שלנו פרשת יתרו באים להבין את זכותו של יתרו נתבונן במטרה שאותה הציב לעצמו כאשר הוא בא אל משה חתנו, "ויאמר אל משה אני חותנך יתרו בא אליך", מה מונח כאן? מונח כאן, אני בא אליך, אליך דייקא! לא כדי שתעזור לי או תברך אותי לא חסר לי דבר, ובכל אופן אני מבקש לדבוק בך וללמוד ממעשיך. מכיון שכך הוא זוכה להתקרב למשה להדבק בו ובסופו של דבר גם לחסות תחת כנפי השכינה.

הרב רבי בונים מפישסחא שאל על מה שמביא המדרש: זיישמע יתרו מה שמועה שמע ובא' לשם מה היה צריך לבוא והלא יכל היה יתרו להשאר מאמין בביתו לתלות כמה תמונות של רבנים ולהתחזק? אלא מששמע יתרו שאחרי התגלות נבואה כזו שהיתה בקריעת ים סוף עוד היה מקום להסתר כזה שיבוא עמלק וילחם בישראל, אם אחרי עלייה רוחנית שכזו אפשר שתבוא ירידה כמו מלחמת עמלק? למד לקח מזה שמוכרח לקבל תורה מפי רב, מוכרחים לבוא אל הצדיק ולשקוד בלי הרף על עצמינו כדי שנוכל להתחזק בעבודת ה'.

ט"ו. "וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְרוּךְ ה' אֲשֶׁר הֲצִיל אֶתְכֶם..." (יח,י)

ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה אשר הציל את העם מתחת יד מצרים

גמ' סנהדרין צד: "גנאי הוא למשה ושישים רבוא, שלא אמרו ברוך, עד שבא יתרו ואמר: ברוך ה'".

שאל הרה"ק בעל התפארת שלמה זי"ע והרי לכאורה הדבר מוקשה: וכי השירה שאמרו בני ישראל על הים היתה שבח קטן מן המילים הספורות שאמר יתרו?

אלא התירוץ הוא: יתרו חידש דבר בהבעת הכרת טובה לה'! כי בני ישראל הודו לה' על הטובות שנעשו להם עצמם, ואילו יתרו אמר דברי תודה על הטובות והחסדים שנעשו לאחרים...

ובכך היה ראשון!...

ט"ז . "הַצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פְּרַעֲהַ אֲשֶׁר הִצִּיל אֶת-הָעַם מִתַּחַת יַד-מִצְרַיִם" (יח,י)

ויש להבין מדוע כפל יתרו באומרו "אשר הציל את העם" לאחר שכבר אמר בתחילה "אשר הציל אתכם".

והנראה בזה, דאכן שתי צרות סבלו ישראל בגלות מצרים, האחת היתה עצם מציאותה של הגלות, והיינו המגורים בארץ ניכר, ועוד צרה היא עול ההשתעבדות בהם בפרך, וכלשון המקרא (בראשית טו, יג) כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, ועבדום וענו אותם, ור"ל בתחילה כי גר יהיה זרעך, בהיותם בארץ ניכר לא להם, ועוד שעבדום ועינו אותם, והוא הענין השני.

ובאמת ששונים היו משה ואהרן שהיו מבני שבט לוי, שבניו לא השתעבדו במצרים, שכן לא היו שותפים אלא לצער הגלות בלבד. ולכן כשיתרו פונה למשה ולאהרן, הוא מדייק ואומר "אשר הציל אתכם מיד מצרים", שכן אתכם, את משה ואהרן, לא הציל הקב"ה אלא מיד מצרים, מעצם המגורים איתם בארצם ארץ ניכר, אך כאשר מדבר יתרו עם משה ואהרן על גאולת כלל ישראל כולו, הוא משנה את לשונו באומרו אשר הציל את "העם" מתחת יד מצרים, והיינו מעבדות והשפלה המתבטא בהיותם תחת יד מצרים.

ועוד אפשר לבאר, דהנה בהצלת כלל ישראל היו שני נסים, א' הנס בעצם יציאת מצרים, ב' הנס של קריעת ים סוף, ואף יתרו ברך על שני ענינים אלו, וזהו שאמר



"אשר הציל אתכם", דקאי על קריעת ים סוף דבזה גם משה ואהרן נכללו, ומה שאמר "אשר הציל את העם", היינו יציאת העם משעבוד וגלות מצרים.

וזהו שאמר בתחילה משה לחותנו "את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים על אודות ישראל", דהיינו עצם יציאת מצרים, ומה שאמר "את כל התלאה אשר מצאתם בדרך" היינו קריעת ים סוף, שהיתה כבר אחר יציאת מצרים

י"ז . **אֲשֶׁר הֶצִיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פַּרְעֹה אֲשֶׁר הֶצִיל אֶת-הָעָם מִתַּחַת יַד-מִצְרַיִם" (יח,י)**

ובאופן אחר נראה לבאר, ע"פ הידוע משמיה דהגר"ח, הובא בהגדה של פסח לבית בריסק, שביאר לשון הברכה 'ממצרים גאלתנו מבית עבדים פדיתנו וכו', על גאולתינו ועל פדות נפשינו, וכתב לבאר ב' ענינים אלו דגאולה ופדיון, דלשון גאולה הוא לשון העברת רשות בעלמא, כמו לגבי שדה אחוזה שחוזר ביובל, ולשון פדיון הוא חלות בחפצא בעצמותו, כמו פדיון מע"ש ופדיון הקדש.

והנה בעבדות יש ב' ענינים, א' עבדות בעצם, ואע"פ שאינו עובד בפועל, הרי הוא עבד. ב' העובד בפועל, ובזה אין צריך שיהיה לו שם עבד.

ואלו ב' הענינים שהיו ביציאת מצרים, גאולה היא מה שהקב"ה הוציאנו שלא נעבוד את פרעה בפועל, ופדיון הוא מה שכלל ישראל בעצמותם נעשו לבני חורין, שאינם עוד עבדים בפועל, והביא ראיה מדברי הילקוט פרשת בא, 'אמר משה לפרעה אמור הרי אתם ברשותכם, התחיל פרעה צווח לשעבר הייתם עבדי ועכשיו אתם עבדי ה'", ומדהוצרך משה לומר לפרעה אמור הרי אתם ברשותכם, ע"כ דהיו עבדים בעצמותם.

ונראה דאלו ב' הענינים שבפסוק זה, דהלשון 'אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה', הוא שייך לענין הפדיון, שהיו עבדים בעצם לפרעה ולמצרים ונשתחררו, והלשון 'אשר הציל את העם מתחת יד מצרים', שייך לענין הגאולה, שהוא ההצלה מהעבודה בפועל, וזה מבואר בלשון רש"י, שביאר 'מתחת יד מצרים, כתרגומו לשון רידוי ומרות היד, שהיו מכבידים עליהם את העבודה', ומבואר דתחת יד מצרים, הוא ההצלה מהעבודה הקשה בפועל.

ולפי"ז מבואר היטב כל חילוקי הלשונות, דבתחילה שבאה ההצלה על ענין הפדיון, שהיו עבדים בעצם, בא הלשון 'אתכם', שאף ששבט לוי לא עבדו בפרך, מ"מ גם הם היו עבדים בעצם, ולכן בא הלשון 'אתכם', לרבות כל ישראל, אבל השחרור מהעבודה בפועל לא היה על שבט לוי, אלא על כל העם, ולכן נקט הלשון 'אשר הציל את העם' שהם רק אלו שנשתעבדו.

וגם מבואר שינוי הלשון, שאמר בתחילה 'מיד מצרים', ואח"כ אמר 'מתחת יד מצרים', כי מתחת יד מצרים בא להורות על הרידוי ומרות היד, שהיו מכבידים עליהם את העבודה.

וגם מבואר מה שבתחילה הזכיר גם את מצרים וגם את פרעה, ובסוף הזכיר רק את מצרים, כיון שהשחרור מהעבדות בעצם, היה ע"י פרעה, ובלשון חז"ל הם נקראים 'עבדי פרעה', ולכן הזכיר גם את פרעה, אבל הרידוי והעבודה בפועל היה שייך לכל מצרים, ולכן הזכיר רק מתחת יד מצרים.

י"ח . וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה לְשֹׁפֵט אֶת-הָעָם וַיַּעֲמֵד הָעָם עַל-מֹשֶׁה... וַיֵּרָא חֲתָן מֹשֶׁה... וַיֹּאמֶר... מִדּוּעַ אֲתָה יוֹשֵׁב לְבִדְדָךְ וְכָל-הָעָם נֹצֵב... (יח, יג-יד)

וישב משה לשפוט את העם ויעמוד העם על משה מן הבוקר עד הערב. את כל אשר הוא עושה לעם ויאמר מה הדבר וכו' מדוע אתה יושב וכל העם נצב וכו' (יח, יג-יד)

רש"י: יושב כמלך וכולן עומדים והוקשה הדבר ליתרו שהיה מזלזל בכבודן של ישראל.

ומקשים העולם מה שאלה זו, הלא כך הוא הדין דהדיינים יושבים ובעלי דין עומדים?

אלא הסביר הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע בספרו דברי יהונתן הסבר פלפולי נפלא עד למאד! דהנה הגמרא (סנהדרין יט'). "מלך לא דן ולא דנין אותו", דכתיב (דברים יט. יז) "ועמדו שני האנשים", ודורשים מכך דשני הבעלי דינים צריכים לעמוד ואין כבודו של מלך לעמוד לכן לא דנין אותו, וגם לא דן משום קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים.

וכתב התוס' (יח ע"ב ד"ה והא) דזה שאין מלך דן, הוא רק באופן שהוא נמצא לבדו, אבל יחד עם אחרים יכול הוא לדון. אבל בגמרא (שבועות ל') ישנה ברייתא אחרת ושם כתוב "דועמדו שני האנשים" הכוונה על העדים שיעמדו בדין. ולפי זה יש לומר שהבעלי דינים רשאים לישוב וממילא אפשר כן לדון את המלך וכן הוא יכול לדון.

והשתא מובן היטב דברי הכתוב: דכך שאל יתרו את משה: "מדוע אתה יושב לבדך" ממה נפשך, אם אתה סובר שהכתוב "ועמדו שני האנשים" הולך על בעלי הדינים שצריכים לעמוד, ולפי זה יהיה הדין שהמלך לא דנין אותו ולא דן לבדו זולת עם דיינים אחרים כשיטת התוס', א"כ "מדוע אתה יושב לבדך" הלא מלך אתה, ואם הנך סובר כברייתא ש"ועמדו שני האנשים" הולך על העדים ולא על בעלי הדינים ולפי זה המלך דן וגם דנים אותו, א"כ אז קשה למה "וכל העם נצב עליך" הרי לפי ברייתא זו אין הבעלי דינים צריכים לעמוד...

י"ט. "כִּי-יְהִי־לָהֶם דְּבַר בָּא אֵלַי וְשִׁפְטֹתַי בֵּין אִישׁ וּבֵין רֵעֵהוּ וְהוֹדַעְתִּי אֶת-חֻקֵי הָאֱלֹקִים" (יח, טז)

שואלים העולם: מתחיל ברבים "כי יהיה להם דבר", ומסיים ביחיד "בא אליו"?

אלא ההסבר הוא, שבפעם הראשונה באים להתדיין אל הרב שני יהודים, אבל בפעם השניה לא בא אל הרב שפסק את הדין תורה רק בעל דין אחד, זה שיצא זכאי, כי הבעל דין השני שהפסיד כבר לא בא...

הרה"ק בעל האמרי חיים מויזניץ זי"ע סיפר פעם, כי באחד הימים נכנס אליו יהודי והביא לו ספר במתנה. בהכירו את האיש שאין דרכו בכך, הביין כי ישנם דברים בגו לקח את הספר והניחו על הארון.

כעבור מספר ימים שוב בא אליו אותו יהודי ואמר, כי רצונו להזמין לדין תורה את פלוני. הצביע הרבי לעבר הספר והפטיר: "תחילה הורד מהארון את הספר שהבאת לי, אחר כך נדבר אודות הדין תורה..."

ועל פי מעשה זה פירש הרבי בדרך צחות את הפסוק כאן "כי יהיה להם דבר בא אלי", דלכאורה היה צריך להיות כתוב בלשון רבים "יבואו אלי", כפי שכתוב מקודם "כי יהיה להם דבר"?

אלא, שבתחילה בא רק אחד מהם לנסות ולהשפיע בדרך כלשהיא שאכריע לטובתו, או שבא אלי מקודם לשבת קודש ומהנה אותי, בצורה כזו מנסה לשחדני על זה אומר משה רבינו: עלי לדייק היטב במעשיהם, "ושפטתי בין איש ובין רעהו" שהמשפט יצא שווה בין שניהם על פי חוקי ה' ותורותיו...

**כ' . "וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם אֶת-הַדֶּרֶךְ יִלְכוּ" (יח,כ)**

גמרא בבא קמא (דף ק"עמוד א") דרשו חז"ל: "ילכו" זו ביקור חולים.

פעם אחת נזדמנו הצדיקים רבי פנחס מקוריץ ורבי יעקב משפיטובקא לעיר פלונית.

כאשר שמעו בני העיר כי הצדיקים המפורסמים נמצאים בעירם שיחרו הכל לפתחיהם כדי לקבל ברכה, ותור ארוך השתרך בפתח האכסניה שבה התארחו.

בין הבאים הייתה אשה אחת מרת נפש וכאשר נכנסה אל חדרם של הצדיקים פרצה בבכי מר. מה לך? שאלו השניים. סיפרה האשה כי בן יחיד יש לה ומזה כמה חודשים שהוא חולה במחלה שונה ומשונה. הרופאים נלאו מלמצוא לו תרופה ומצבו הולך ומדרדר וכבר אינו יכול לרדת ממיטתו, לכן שטחה את בקשתה לפניהם שיעתירו בעדו בתפילה ויתרפא.

כאשר שמעו שני הצדיקים את סיפורה של האשה גמרו אומר פה אחד לבוא ולבקר את החולה.

אמרו ועשו. כאשר הגיעו השניים אל ביתה של האשה ישבו על יד מיטת חוליו של הבן שעה קצרה והתעניינו במצבו. לבסוף קמו השניים ואמרו לחולה: הנה קיימנו אנחנו אצלך מצוות ביקור חולים ועכשיו קיים נא אתה בנו מצוות הכנסת אורחים ולווה אותנו בדרכנו החוצה.

הדבר נראה היה כבלתי אפשרי, אולם למרות זאת התחזק החולה, בקושי רב קם ממיטתו וליווה את האורחים רמי המעלה אל הדלת. והנה בכל פסיעה ופסיעה הרגיש כי כוחותיו שבים אליו ועד שהגיעו אל הדלת חזר לאיתנו לגמרי!

**כ"א . "וְאֵתָה תַּחֲזֶה מִכָּל-הָעַם אַנְשֵׁי-חַיִל יִרְאִי אֱלֹקִים אַנְשֵׁי אִמַּת שְׁנָאֵי בְּצַע" (יח, כא)**

בעיר אחת פרצה מריבה גדולה בדבר מינוי דינים לעיר.

היו שצידדו בתלמיד חכם מופלג שאין ראוי ממנו להתמנות כדיון, ואילו אחרים צידדו באחר שלדעתם הוא זה אשר ראוי לשבת על כס הדינות בעירם.

לאחר שלא הצליחו להגיע אל עמק השווה, החליטו לבחור באדם מוסכם על שני הצדדים שישמע את טענותיהם ויפשר ביניהם.

עד מהרה הסכימו לפנות אל רבי בנימין מלובלין והוא זה אשר יכריע. נסעו באי כוחם של שני הצדדים ללובלין ושם מיהרו אל ביתו של רבי בנימין. כאשר שמע את מטרת בואם פתח הרב ואמר: מדוע בחרתם דווקא אותי והרי אינני רב ולא גאון כלל...

כבוד הרב אמרו השליחים בחרנו במעלתו מכיון שהוא איש אמת! כאשר שמע את הדברים פתח הרב ואמר: "וְאֵתָה תַּחֲזֶה מִכָּל הָעַם אַנְשֵׁי חַיִל יִרְאִי אֱלֹקִים אַנְשֵׁי אִמַּת שְׁנָאֵי בְּצַע". ולכאורה יש להבין שאל רבי בנימין אם הם "אנשי אמת" על כרחך שהם גם "שנאי בצע", שהרי לא יתכן איש אמת שהוא אוהב בצע.

אלא תירץ רבי בנימין משה רבינו חיפש אנשי אמת השונאים בצע של שמיעת דברי שבח עליהם!...

**כ"ב . "שְׁנָאֵי בְּצַע" (יח, כא)**

פעם אחת פגש הצדיק רבי צבי אריה מאליק משכיל אחד ששימש כמרצה ידוע באחת האוניברסיטאות.

שאל המשכיל את הרבי: אמור נא לי, חסידים רבים יש לך והם מפזרים ומעניקים לך ממון רב, ואף אני יש לי תלמידים רבים שומעי לקחי, אולם איש מהם לא מעלה בדעתו לתת לי מאומה, מדוע?

החילוק הוא גדול השיב הרבי אני מואס בכסף ושונא בצע, משום כך כך אני משריש בלב חסידי את שנאת הצע ואת המיאוס שבתאוות הכסף, לכן קל להם לחלק את כל כספם. ואכן, את כל מה שהם מעניקים לי אני מחלק לצדקה לעניים ונצרכים. ואילו אתה... אוהב כסף לא ישבע כסף... משום כך ערך זה נטבע היטב גם בלבות שומעי לקחך, משום כך קשה להם לתת לך אף פרוטה אחת...

כ"ג . "כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתִגִּיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל" (יטג)

רש"י: "כה תאמר" בלשון הזה וכסדר הזה. "לבית יעקב" אלו הנשים תאמר להן בלשון רכה. "ותגיד לבני ישראל" עונשין ודקדוקין פרש לזכרים דברים הקשין כגידין.

וצריך להבין, למה הקפיד הקב"ה כל כך על הלשון ועל הסדר, ומה איכפת לו אם ישנה הלשון קצת ויקדים את הזכרים החשובים יותר מהנשים שהם פטורים מכמה מצוות?

אלא מובא בספר "אמרי יואב", דהנה אמרו רז"ל (ספרי מטות ב.) כל הנביאים נתנבאו בלשון "כה", מוסיף עליהם משה שנתנבא בלשון "זה הדבר".

והביאור הוא דכיון ששכינה היתה מדברת מתוך גרונו של משה, לכן זה נקרא "זה הדבר אשר צוה ה'", שכאילו השי"ת מדבר עכשיו. אבל שאר הנביאים שלא היתה שכינה מדברת מתוך גרונו הרי נבואתם בגדר "כה אמר ד'", שכזה אמר אבל אינו ממש דברי השכינה.

והנה איתא במדרש בראשית "מעולם לא דיברה שכינה עם אשה אלא ע"י שליח" ונמצא דכאן כשהגיד משה הדברים להנשים, בעל כרחך לא היתה אז השכינה מדברת מתוך גרונו, שהרי אין השכינה מדברת עם נשים, אלא נבואתו היתה אז בבחינת "כה" כשאר הנביאים.

ולזה אמר הכתוב, "כה תאמר לבית יעקב", שבלשון "כה" תאמר לבית יעקב אלו הנשים, ולכן הזהירו בלשון הזה, דדוקא בלשון "כה" תדבר להם ולא בלשון "זה הדבר" כדי שלא תהא השכינה מדברת להם.

וכיון דקיימא לן מעלין בקודש, לכן צווה לו לדבר מקודם להנשים בבחינת "כה" כשאר הנביאים, ואחר כך יתעלה לבחינת שכינה מדברת מתוך גרונו בעת שידבר להאנשים, ולכך צוה לו השי"ת לדבר דווקא בסדר הזה, כדי לקיים "מעלין בקודש ואין מורידין"...

ברם, מעניין הוא הפשט של המהרש"א זי"ע (סוטה כא: חידושי אגדות) שכתב: הואיל והאשה נמצאת רוב הזמן בבית, תפקידה הוא לחנך את הילדים, היא זו המחנכת את בניה ושולחת אותם ללימודיהם, והיא זו הנוטלת את ידיהם עם שחר ומברכת אם ברכות. מוטל עליה תפקיד משמעותי ואחראי בגידולם לתורה ולמצוות, יותר מן הבעל, אשר קם וממהר לעסקיו, מבלי לדעת מה ילדיו עושים אחרי שיצא מן הבית. לכן הקדים הכתוב את הנשים לגברים,

ויש לדרוש את הפסוק כך: "כה תאמר ל'בית' יעקב" לאשה, שנמצאת בבית, כדי שהיא "תגיד לבני ישראל" תחנך ותדריך את הילדים, אולם אין הכוונה שמשא רבנו יגיד לגברים.

מוסיף על כך ה"פרדס יוסף" לדאבוננו לא כל הנשים זוכרות את התפקיד האמיתי שלהן, ויש ביניהן כאלו, המחנכות את ילדיהן לכל דבר שהוא, פרט לתורה... ועליהן ניתן לקרוא את הנאמר באיכה (ב. כ) "ראה ה' והביטה למי עוללת כה אם תאכלנה נשים פרים", למי עוללת "כה", רמז ל"כה" תאמר לבית יעקב, אשר במקום למלא כראוי את תפקידן, "ידי נשים רחמניות בשלו ילדיהן" (שם ד. י), מרוב רחמים הן אינן מחנכות את ילדיהן כנדרש מהן וכביכול "מבשלות" אותם...

כ"ד . " וְעַתָּה אִם-שָׁמוּעַ תִּשְׁמָעוּ בְּקֹלִי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-בְּרִיתִי וְהֵייתֶם לִי סִגְלָה מִכָּל-הָעַמִּים כִּי-לִי כָל-הָאָרֶץ. " (יט,ה)

ותמוה הדבר, וכי בגלל ש"לי כל הארץ" על כן "והייתם לי סגולה"? לכאורה מה ענין זה לזה? ואדרבה, אם כל הארץ של הקב"ה, א"כ היה נכון שכל העמים יהיו שווים ולא שאחד מהם יהא סגולה?

ומסביר הרה"ק בעל הבני יששכר זי"ע (חודש סיון מאמר ב' אות ד'), וזה לשונו: ונראה דהנה משנה ערוכה בידינו דעבד שמכרו רבו לנכרים או לחוץ לארץ יצא לחירות. והנה הקב"ה בעצמו כביכול שומר ומקיים תורתו כידוע. ולפי זה כיון שגרש אותנו הקב"ה מארץ ישראל ומכר אותנו לנכרים ולחוץ לארץ, מן הדין מחויבים אנחנו לצאת לחירות מעול מלכותו יתברך ופטורים אנחנו מלשמור את התורה הקדושה ח"ו.

אך כבר אמרו חז"ל האיך הקב"ה מוריד גשמים בשבת, והלא זהו הוצאה מרשות לרשות, ותירצו דכיון דכל העולם כולו של הקב"ה, הרי הוא רשות אחת היא, ואין כאן הוצאה לרשות אחרת. ולכן לא נוכל לטעון שהוציאנו השי"ת מרשותו לרשות אחרים, דכיון שכל העולם שלו, אין כאן הוצאה לרשות נכרים או לארצות זרים, אלא כל היכא שאנחנו נמצאים ברשות הקב"ה אנחנו, ולעולם לא יצאנו מתחת ידו ורשותו כלל.

וזה שאמר הכתוב, ו"הייתם לי סגולה מכל העמים", שע"י מתן תורה תהיו מסוגלים בתורה אף כשתהיו בין העמים בגלות, וזהו מכל העמים, כלומר מבין ארץ העמים, ואין לכם טענה שהואיל ונמכרתם לארץ הנכרים תהיו פטורים מעול תורה, "כי לי כל הארץ", דהרי העולם כולו שלי, וא"כ מעולם לא מכרתי אתכם לצאת מתחת רשותי...

ואילו הגה"ק מהרי"ל דיסקין זי"ע פירש, דיש כאן תירוץ עבור אלו השואלים: אם כולם ילמדו תורה בישיבות ובכוללים, מי יקיים את העולם?

התשובה לשאלתם נמצאת בפסוק: "ועתה, אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי", כלומר, אם תשמרו את בריתי, וברית היא תורה, שהרי על הפסוק (ירמיהו לג. כה) "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת" דרשו



חז"ל, שהכוונה היא לתורה שבזכותה קיימים שמים וארץ, אם כן כשתשמרו את בריתי ותעסקו בתורה, תזכו ל"והייתם לי סגולה מכל העמים".

ואם תאמרו מה יהיה אם נעסוק כלנו בתורה לא יהיו רופאים נגרים ולא שום בעלי מקצוע? על כך משיבה התורה: "כי לי כל הארץ", יש הרבה גויים, והם יעשו את שאר הדברים הנחוצים לבני אדם לחיות, ואילו אתם תעסקו בעיקר חיותו של העולם, בלימוד התורה...

**כ"ה . "וְהִיִּיתֶם לִי סִגְלָה מִכָּל-הָעַמִּים" (יט,ה)**

יש הפרש בין נוסח הזימון, לבין נוסח שלפני ברכות התורה. שבזימון אנו אומרים: "נברך אלהינו" שאכלנו וכו'. ואילו לפני ברכות התורה אומרים: ברכו את הוי"ה וכו'. וידוע ששם "אלקים" מורה על "דין". ושם "הויה" מורה על "רחמים", ומדוע איפא בברכת זימון האכילה הוזכר דין, ובברכות תורה הוזכר רחמים, על דבר זה עמד הגאון בעל "תוספות יום טוב" (ברכות פרק ז).

ותירץ: כי בשלמא לענין אכילה כביכול זה מגיע לנו, כי הרי אי אפשר לנו, כי הרי אי אפשר לנו להתקיים מבלי לאכול, ובודאי ה' יתברך רוצה להחיותינו ולא למותינו, לכן משלוח האכילה והפרנסה הוא ענין שורת הדין, אבל תורה, הרי יכל שלא ליתן לנו את התורה, אך מרוב רחמנותו וחסדו יתברך נתן לנו את התורה, ולכן נזכר הנוסח בלשון "הויה" לומר שהוא רחמנות לפני משורת הדין.

ועל זה אנו מודים: "ברוך אלהינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת". כי צריך לדעת, כי הוא זכות גדולה לנו, לנגוע בדפי הספרים של התורה הקדושה. וזכות גדולה לנו, להעלות על דל שפתינו את דברי תורתו הקדושה.

ומכאן עלינו לדעת, שבשעה שאנו מברכין ברכות התורה בכל יום ואומרים "ברוך אתה אשר קדשנו במצוותיו וציונו על דברי תורה", צריך לאומרו אז בקפיצה ובגיל ובשמחת הלב, וכן כשאומרים "ברוך... אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו", ולא לאומרו ח"ו בקורא טקסט ונוסח כמצות אנשים מלומדה.

והיו אנשים יקרי ערך, כאשר היו מברכין ברכות התורה, היו פניהם מאירים וכל גופם מזדעזע משמחה בהודאה לה' יתברך על זכותם שיודעים ולומדים התורה הקדושה, וכמו שאמר דוד המלך עליו השלום בתהלים (קיט, צז) "מה אהבתי תורתך – כל היום היא שיחתי" ואמר (קיט, קעא) "תבענה (יגידו) שפתי תהלה – כי תלמדני חוקיך".

והיו גם כאלה שמרוב שמחה שהאירה עליהם שזוכים "ללמוד תורה", היו פורצים הדמעות מעיניהם – דמעות גיל...

**כ"ו . וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאִמֶּר. (כ,א)**

פעם שהה "השרף מבריסק", הגאון הקדוש מהרי"ל דיסקין זצ"ל, בבית המדרש. לפתע נכנס שוטר ופנה אל השמש. אמר לו דבר מה, והשניים עלו במדרגות ארון הקודש. השמש הסיט את הפרוכת וכל הקהל קם על רגליו. הוציא השמש ספר תורה, נשק לו ומסרו לשוטר.

היתה זו הפעם הראשונה שהרב שעלה על כס רבנותה של בריסק לא מכבר נתקל במחזה זה. פנה לשמש ושאל: "מה העניין?"

השמש היה מורגל בכך: "יהודי התחייב שבועה בבית המשפט", ענה. כזה היה הנוהג, יהודי שהתחייב שבועה השביעוהו בנקיטת ספר תורה. מיהר הרב, נטל את ספר התורה מיד השוטר ההמום, נשק לו בדמעות והחזירו לארון הקודש. ביקש מהשמש את המפתחות, נעל את הארון, וטמן את המפתחות בחיקו. השיב את הפרוכת למקומה ונשק את שוליה. בפנותו אל השוטר אמר לו: "אמור לשופט שהרב אסר על טיטול ספר התורה".

לא עברה שעה, והשוטר שב והופיע: "השופט מבקש מהרב שיבוא לפניו", אמר. היתה זו פקודה, גם אם נעטפה בניסוח מנומס. הרב התלווה אל השוטר והם הלכו לבית המשפט. הרב נכנס לאולם, והתייצב לפני דוכן השופט.

"הוד קדושתו הוא רבה של העיר", שאל השופט כך פנו ברוסיה הצארית לכהני הדת. "אני הוא", ענה השרף.

"השוטר סיפר שהוד קדושתו נטל ממנו את הספר הקדוש שנצטווה להביא לבית המשפט". "נכון הדבר", ענה השרף. "הוד קדושתו יודע לבטח מה חמור הוא בזיון בית המשפט. יורשה לנו לשאול מדוע עשה זאת".

"בתור רב היהודים", ענה השרף, "ממונה אני על שמירת כבוד הספרים הקדושים לנו. מבקש אני לשאול את הוד רוממותו שאלה. בגנזי הוד מלכותו הצאר הרוסי מצוי כתר של פטר הגדול, מיקשה זהב. אילו היה כבודו ממונה על אוצר המלוכה, על גנזי הצאר, והנאשם היה מביע רצונו להישבע לא פחות ולא יותר אלא בנקיטת כתר זה דווקא, והיה מופיע שוטר לקחתו ההיה כבודו מוסרו בידו?"

"ודאי שלא!" ענה השופט. "כתר זה מוציאים אך ורק ביום ההכתרה, וגם אז תחת משמר מיוחד!"

"ואם היה נשלח משמר מיוחד, ואם היו מפקידים תמורתו ערבון, משקלו בזהב?" השופט התרעם על השאלה: "שוויו של הנזר אינו במשקל זהב, הוא האוצר היקר ביותר של האומה הרוסית הגדולה, בבית עינה של הממלכה! מי יעז לשלוח בו יד ולטלטלו בשביל גחמתו של איזה נאשם!"

עתה הגיע תור השרף להתרגש: "אם כן, ודאי יבין הוד רוממותו שעבורנו ספר התורה הוא בבת עינינו! יבין כי הוא אוצרנו היקר ביותר! ידע כי אלפי רבבות חיים לאורו, ויהודים לאין מספר מסרו עליו את נפשם! למענו עונו, נשרפו ונרצחו ואיך נטלטלו מהיכלו, הלוך ושוב, לצרכו של איזה נאשם!"

דממה מתוחה השתררה, ובדממה נשמע קולו של השופט: "מהיום והלאה אין היהודים חייבים להישבע עוד בנקיטת הספר הקדוש!"

השופט הגוי הבין זאת! הבין שספר קדוש, שהמוני יהודים חיים לאורו, והמונים מסרו עליו את נפשם, ראוי לכבוד מיוחד, ויש להתחשב בו!

אלא שחייבים לזכור נקודה עיקרית אחת: כבודו של ספר התורה נובע מתוכנו, מהצווים האלקיים שבו. ואם כך יש להיזהר בכבודו של הספר הקדוש כמה יש להיזהר בכבודם של חוקי התורה, שלאורם חיים היהודים עשרות דורות ועליהם

מסרו נפשם! באיזה כבוד יש להתייחס לציווי התורה, אותם קיבלנו במעמד המרומם, מפי הגבורה, באש ובקול שופר!

כ"ז. "לא-יְהִי־לְךָ אֱלֹהִים אַחֲרַיִם עַל-פְּנֵי" (כ,ב)

בזמן שלטון הקומוניסטים ברוסיה נאסרה כל פעילות של דת ונאסרו כליל שיעורי תורה.

מי שההין למסור שיעור תורה או יהדות ברבים נאסר מיד בתואנה כי הוא חותר תחת השלטון ועונשו היה להישלח לסיביר לעבודת פרך. למרות הכל יהודים רבים חרפו נפשם והיו מתכנסים בהיחבא במקומות מסתור, שם המשיכו ללמוד תורה במסירות נפש, שהרי ללא תורה למה להם חיים?...

פעם אחת נעצר רב יהודי בהאשמה כי הוא מכנס יהודים אל דירתו במסווה של מפגש חברתי אולם מטרתם האמיתית היא לימוד תורה והלכה.

ישב הרב מול חוקר מנוסה והלה ניסה להניא את הרב ממעשים כגון אלה, אולם הרב היה איתן בדעתו כי זו זכותו לפעול לחיזוק היהדות.

כאשר ראה החוקר כך שלף את אקדחו ואמר: רואה אתה, "צעצוע" קטן זה גרם לרבים לשנות את דעתם.

טועה אתה ענה הרב האקדח שבידך יכול להפחיד רק אנשים כמוך המאמינים שיש רק עולם אחד ואלוהים רבים...

אני סיים הרב יש לי רק אלוקים אחד ואני מאמין שיש שני עולמות, העולם הזה והעולם הבא, אותי אין האקדח מפחיד כלל וכלל...

כ"ח. "אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת" (כ,ג)

אמר הגה"ק בעל הבן איש חי זי"ע פסוק זה מלמד אותנו – "אשר בשמים ממעל" שבאשר מדובר בעניינים רוחניים חובה על האדם להתבונן בבני אדם שהם למעלה ממעלתו שאז ילמד שעדיין יש לו מה לתקן.

ומאידך "ואשר בארץ מתחת" בעניינים גשמיים חובה עליו להסתכל על בני אדם פחותים ממנו וכך יראה עצמו כעשיר שיש לו כל ולא יחפש לעצמו מותרות.

והביא על כך משל מעניין למה הדבר דומה? לבעל בית אחד היה סולם בחצרו שהגיע עד לגג הבית. קרא האיש למשרתו ואמר לו: סולם זה המוצב בחצר מהווה סכנה, כי עלול לבוא מאן דהוא ולטפס בו אל הגג וחלילה עלול ליפול משם, על כן עקור נא את שלבי הסולם כדי שאיש לא יוכל לעלות בו.

המשרת, שהיה כסיל גדול, רץ מיד למלא את רצון אדוניו אולם עשה זאת באופן מטופש ביותר. עלה המשרת שלב אחד בסולם ועקר את השלב התחתון. לאחר עלה אל השלב השלישי ועקר את השלב השני וכן הלאה... לבסוף עמד המשרת בראש הסולם אולם לא נותרו שלבים בהם יוכל הוא בעצמו לרדת מן הסולם.

צעק המשרת ושוועתו הגיעה לאוזני בעל הבית. מיהר אליו בעל הבית ובעזרת אחרים שלשלו את המשרת הסכל מן הגג בעזרת חבלים...

צעק בעל הבית על המשרת שוטה שכמוך! האם אינך יודע כי תחילה עוקרים את השלב העליון?

כעבור זמן קרא בעל הבית למשרת ואמר: הנה יש בחצר בור גדול ובתוכו סולם, חושש אני שילדים שובבים ירדו אל הבור ויסתכנו, על כן עקור נא את שלבי הסולם.

המשרת, שזכר היטב את ההוראות בדבר עקירת שלבי סולם, רץ במהירות והחל יורד בבור תוך שהוא עוקר תחילה את השלב העליון ולאחריו את זה שתחתיו... עד מהרה מצא עצמו המשרת בתחתית הבור ללא כל דרך לעלות ממנו...

צעק עליו שוב הבעל הבית שוטה שבעולם! האינך מביין שהיה עליך לעקור תחילה את השלב התחתון?...

התגונן המשרת אבל אתה עצמך צעקת עלי כאשר עשיתי כן והורית לי במפורש לעקור את העליון תחילה?

נכון מאד הסכים בעל הבית אבל האם כל המקומות שווים? פעמים שיש לעשות כך ופעמים להיפך!

כן הוא הנמשל המשיך הגה"ק בעל הבן איש חי זי"ע אל לו לאדם לנהוג מידה אחת בענייני הרוח וענייני הגשם, לכל אחד מהם יש לנהוג בהנהגה המתאימה לו. ברוחניות יש להביט למעלה ואילו בגשמיות יש להביט דווקא למטה!...

כ"ט . "זְכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ. " (כז)

בגמרא מסכת שבת (דף קי"ח ע"ב) נאמר על החיוב לענג את השבת:

במה מענגו? רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אמר: בתבשיל של תרדין ודגים גדולים וראשי שומין.

מאכלים אלה היו מאכלים חשובים ויקרים בזמן ההוא.

יש להבין שאל הצדיק רבי ישראל בעל שם טוב האם את הגוף אנו משמחים בשבת קודש?

אלא תירץ הבעל שם טוב משל למה הדבר דומה? לבן מלך שהכעיס את אביו ומשום כך הגלהו המלך מארמון המלוכה אל כפר נידח, שם חי בן המלך בין פשוטי העם עמם גר, עמם עבד ועמם חלק את לחמו. לימים הגיעה אגרת מאת המלך בה נכתב כי סלח המלך לבנו ויכול הוא לשוב אל ארמון אביו.

שמח הבן שמחה גדולה וחפץ לרקוד מרוב אושר, אולם ידע כי בני הכפר הסובבים אותו לא יבינו מדוע פורץ הוא לפתע בריקוד ועלולים הם לחשוב שיצא חלילה מדעתו... מה עשה? השקה אותם בן המלך ביין ועד מהרה פעל הדבר את פעולתו ופצחו הכפריים בריקוד סוער. או אז היה יכול בן המלך לתת ביטוי לשמחתו ואף הוא רקד עמם בכל עוז. הם רוקדים מחמת יינם והוא רוקד משמחה על הבשורה הטובה שהתבשר זה עתה.

כן הוא גם הנמשל אמר הבעל שם טוב בשבת קודש הנפש שמחה בהרגישה התעלות מחמת קדושת היום, אולם הגוף השקוע כולו בחומריות איננו שותף לשמחה זו. משום כך מתבסס הגוף במאכלים ערבים ומעתה אין הוא מפריע לנפש לשמוח בדביקות.

ל'. "זָכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְשׁוֹ שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל-  
מְלַאכְתֶּיךָ." (כ,ז-ח)

"זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְשׁוֹ" יֵשׁ לְקַדֵּשׁ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת רַק בְּדַבְרִים הַרְאוּיִים שִׁישׁ  
בָּהֶם קְדוּשָׁה, וְלַעֲוֹמֵת זֹאת בְּכָל הַקְּשׁוֹר לְחֹלִין, לְמִלְאכָה, לְעַסְקִים תַּחֲשׁוּב כְּאִילוּ  
מִלְאכְתְּךָ עֲשׂוּיָהּ.

מְבוֹאֵר בְּמַכִּילְתָּא שֶׁלֹּא לְהִרְהֵר אַחֲרֵי מִלְאכָה מִהֶרְגַע שֶׁהִגִּיעָה הַשַּׁבָּת - וְכִי יֵשׁ  
לְפָסוּק מְכַל מִלְאכָה הַאֲסוּרָה בַּשַּׁבָּת וְזוֹ צְרִיכָה לְהִיֹּת תַּחֲוֹשְׁתּוֹ שֶׁל אָדָם, שִׁיֵּהָא  
בְּעֵינֶיךָ כְּאִילוּ כָּל מִלְאכְתְּךָ עֲשׂוּיָהּ.

יְהוּדֵי יִרְא שְׂמִיִּים, שׁוֹמֵר תּוֹרָה וּמִצְוֹת, יוֹדֵעַ וְיֹכֵל לַעֲשׂוֹת אֶת הַנִּיתּוּק בֵּין יוֹם הַחֹל  
לְיוֹם הַשַּׁבָּת. אָף אָדָם שֶׁמַּעֲשֵׂן בְּיוֹם הַחֹל כְּמָה קוֹפְסָאוֹת בְּיוֹם שֶׁל סִיגְרִיּוֹת, הֵנָּה  
כְּשֶׁמִּגִּיעַ יוֹם הַשַּׁבָּת הוּא לֹא יַעֲשֵׂן אָף לֹא סִיגְרִיָּה אַחַת וְאָף לֹא בְּמִסְתָּרִים. לְשַׁבָּת  
כּוֹחַ וְעוֹצְמָה מִשְׁלָהּ.

רַבֵּינוּ הָאֲר"י וְהַבַּעַש"ט הִיוּ יוֹצְאִים מִחוּץ לְעִיר לְקַבֵּל אֶת הַשַּׁבָּת. כִּךְ הֵם חָשׂוּ שִׁישׁ  
לְקַבֵּל מִיִּשְׁהוֹ. וְכִךְ אָנּוּ אוֹמְרִים: "בּוֹאֵי כְּלָה! בּוֹאֵי כְּלָה שַׁבָּת מִלְּכַתָּא!" יֵשׁ לָנוּ  
לְקַבֵּל אֶת הַשַּׁבָּת בְּשִׁלוּוָה, בְּנַחַת, וּלְשִׁכּוֹחַ מְכַל הַצְּרוּת וְהִיסוּרֵי הַפּוֹקְדִים אֶת  
הָאָדָם בְּמִשְׁךְ יְמֵי הַשַּׁבּוּעַ.

שַׁבָּת אֲצִלְנוּ הִיא בְּנִין אַב לְכָל הָעַנְיָיִנִים הַרוֹחֲנִיִּים. אִם אָדָם יֹשֵׁב לְלַמּוֹד סוּגְיָה וְהוּא  
מוֹטְרָד, הוּא לֹא יִבִּין אֶת הַסּוּגְיָה כִּי הוּא מוֹטְרָד. אַבֵּל אִם אָדָם יֹאזוֹר כּוֹחוֹת,  
וּבִשְׁעָה שִׁיּוֹשֵׁב וְלוֹמֵד תּוֹרָה אֵינּוּ חוֹשֵׁב עַל עַנְיָיִנֵי חוֹלִין, הוּא מְנַתֵּק מִהַכֵּל, אִז  
הַתּוֹרָה הִיא תּוֹרָה וְאֵהֶבֶת תּוֹרָה הִיא אֵהֶבֶת תּוֹרָה.

גַּם אֲצִל בְּעֵלֵי תְּשׁוּבָה אָנּוּ רוֹאִים שֶׁהַקּוֹשֵׁי הַגְּדוֹל בְּתַחֲלִילָה הוּא בְּנוֹשֵׂא שַׁבָּת.  
פְּתָאוּס נַעֲשֶׂה לָהֶם קֶשֶׁה, וְיִכּוּחִים, מְרִיבוֹת, אִי יִדְיַעָה מִה מוֹתֵר וּמָה אֲסוּר, אַבֵּל  
הֵנָּה אֵט אֵט הֵם מִתְּרַגְּלִים וּמִצְלִיחִים לְהִתְגַּבֵּר עַל הַקְּשִׁיִּים.

הַשַּׁבָּת הִיא מְקוֹר הַבְּרַכָּה כִּךְ לִימְדוֹנוּ חו"ל. מִמֶּנָּה יוֹנְקִים אֶת הַבְּרַכָּה בְּכָל  
הַתַּחֲוּמִים: רְפוּאָה, פְּרִנְסָה וְכד'. וְאִם הַשַּׁבָּת ח"ו נִפְגַּמָת אֵין פְּלֵא שְׂאֲח"כ מְגִיעִים

הקשיים ומתחילות הצרות. אך אם האדם ידע לשמור את קדושת השבת היא תצילו ותסייעו בדרכיו.

על מעלתה של שמירת שבת הובא מעשה בספר "הדעה והדיבור" על ידי ר' זלמן סורוצקין שהיה עד למעשה:

בעיר ז'טיל, שבה כיהן רבי זלמן סורוצקין כרב, היה בחור ממשפחה טובה שקנה מונית והתפרנס מהסעת הנוסעים שבאו ברכבת אל העיר ובחזרה. אט אט החל לאחר ביום שישי ולהקדים ביציאת השבת, עד שחילל שבת בפרהסיה.

כל המתאות לא הועילו. הרב קרא לו, נזף בו והתריע בו אך לשווא, הוא הבטיח להיטיב את דרכיו אך לא קיים. אביו, יהודי מוכה חולי, היה עסוק במדוויו והעלים עין ממעשיו.

יום אחד שהה רבי זלמן בוילנא בכינוס של רבני ליטא בענייני חינוך שנערך בהשתתפותם של ה"חפץ חיים" ורבי חיים עוזר. כשעמדו לנסוע למקומם, התברר לרבי זלמן שה"חפץ חיים" נוסע באותו קרון בדרכו חזרה לראדין. רבי זלמן הביט בעד חלון הקרון והבחין באבי נהג המונית, חבוש ומדדה במקלו ומתקדם לעבר הקרון...

הרב פנה אליו ושאלו לשלומו: האם החלים כבר, האם הירשוהו הרופאים לשוב לביתו?

"לא" ענה האיש. הוא טרם החלים ואינו שב לביתו הוא חפץ לנסוע ברכבת זו לראדין אל ה"חפץ חיים".

חלום חלם בלילה ובחלומו עומדת לפניו סבתו שנפטרה זה מכבר עומדת וקוראת לו: "רב לך לבלות בבתי חולים, לשווא תחפש תרופה למכתך אצל הרופאים. קום וסע אל ה"חפץ חיים", התברך מפיו ותירפא ממחלתך!"

והנה הוא כאן, מוכן לנסוע לראדין. הרב השתומם לשמע החלום ובישר לבעליו שאין צורך לנסוע לראדין ה"חפץ חיים" נמצא כאן לפניו, בקרון ממול!

החולה התרגש מאוד, הוא ראה בכך אות משמים המאמת את חלומו. הוא דימה אל הקרון ומצא את ה"חפץ חיים" עומד בתפילתו וכל הקהל עוקב בנשימה עצורה



אחר המשפטים הברורים היוצאים מפיו. בעוד הוא עומד ומאזין לתפילה, ניצנץ במוחו של הרב מז'טיל רעיון. הוא קרא לרבי הלל גינזבורג, בעל נכדתו של ה"חפץ חיים", וסיפר לו על פירצת המונית מחלל השבת. הוא ביקש מרבי הלל שיספר על כך ה"חפץ חיים" בטרם ייגש אליו החולה, כדי שה"חפץ חיים" ידרוש ממנו לתבוע מבנו לשנות דרכיו.

רבי הלל הסכים. הם שבו אל הקרון אך איחרו את המועד. ה"חפץ חיים" סיים כבר את תפילתו, והחולה כבר עומד לצידו ומבקש את ברכתו. בלית ברירה עמדו והקשיבו לסיפורו של האיש על מחלתו וחלומו, אודות הסבתא שדחקה בו לבקש את ברכתו של ה"חפץ חיים".

ה"חפץ חיים" שמע זאת והזדעזע: "מי יתן לך ברכה ישראל מאיר! וברכתו, כסבור אתה, תועיל? חלילה! יודע אתה ביד מי הברכות, למי הן מסורות לשבת קודש. השבת התברכה מאת ה', והיא מקור הברכה, ומדוע תבקש ממני ברכה?"

לרגע שתק ה"חפץ חיים" ואח"כ הוסיף: "אם תשמור שבת כהלכתה ותקבל את ברכתה, יאציל לך גם ישראל מאיר ברכה. אבל אם אינך חפץ לשמור שבת, וכסבור אתה שדי לך בברכתו של ישראל מאיר זה לא יתכן, בלתי אפשרי, אין זה בכוחי..."

לאחר הפסקה נוספת אמר: "שמא תאמר, שאתה שומר שבת וראוי אתה לברכה ראה מה נאמר בתורה: 'לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך' אזהרה זו לא מצינו דוגמתה בשום מצווה בתורה. הן לא נאמר 'לא תאכל בשר בחלב אתה ובנך ובתך', 'תניח תפילין אתה ובנך ובתך'. רק בשבת נאמר לשון זה. בשבת האב אחראי בעד בניו. ואם אתה משמר את השבת, אבל בנך נוסע בשבת... ובתך סורקת את שערה בשבת... לא תוכל לקבל את ברכת השבת. וגם ישראל מאיר לא יוכל להעניק לך את ברכתו..."

ה"חפץ חיים" סיים את דבריו והאב התייפח בבכי והבטיח כי בנו לא ייסע עוד בשבת. ובתו תחדל מלסרוק שערה, ואז נאות ה"חפץ חיים" לברכו!  
השבת יש בה שפע מעצם מהותה, רק צריך לדעת לדלות שפע זה.

סיפרה הרבנית ריבה לפידות תחי' כי באחת השבתות בתה הקטנה בכתה ללא הרף, כנראה מתוך רעב שהציק לה. מיד הכינה לה הרבנית חלב בבקבוק שהכינה אך למרות זאת בתה המשיכה לצרות. כידוע בדר"כ תינוק כאשר הוא מתחיל לשתות את החלב הוא מפסיק לבכות. לבסוף התברר שהתינוקת רצתה לשתות את החלב ואף הייתה מוכנה בשביל זה להפסיק לצרות, אך דבר אחד שכחה הרבנית: לעשות חור בפטמת הבקבוק...

זאת עלינו ללמוד: לתת לשבת לזרום! יש בה בשבת אוצר מלא שפע אדיר בל יתואר אך אם הוא סגור ונצור אי אפשר לינוק את הקדושה...

ל"א . "כַּבֵּד אֶת-אָבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ" (כ,יא)

אל נא נשכח לקיים השבת מצות עשה מדאורייתא, לדעת הרמב"ן זצ"ל. כשנקרא בפרשה "וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השופר ואת ההר עשן, מפני אשר ירד עליו ה' באש, ויעל עשנו כעשן הכבשן ויחרד כל ההר מאוד, ויהי קול השופר הולך וחזק מאוד, משה ידבר והאלוקים יעננו בקול, וירד ה' על הר סיני אל ראש ההר", כשנקרא בתורה על המעמד המרומם, ההתגלות האלוהית הפומבית החד פעמית לעיני עם שלם, אנשים נשים וטף, שגם האומות שמעוה וחרדו מפניה, נקיים בכך מצוות "רק השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך, והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלוהיך בחורב... וההר בוער באש עד לב השמים חושך ענן וערפל, וידבר ה' אליכם מתוך האש", וביאר שם הרמב"ן שזו מצוה "לזכור מאין באו אליך המצוות, שלא לשכוח מעמד הר סיני מכל הדברים אשר ראינו שם, הקולות והלפידים, את כבודו ואת גדלו ודבריו אשר שמענו מתוך האש, ולהודיעם לבנים ולבני הבנים עד עולם!"

נקרא בתורה על מעמד הר סיני, ונשמע בסילודין את עשרת הדיברות, חמש על הלוח האחד, וחמש על שכנגדו. חמש שבין האדם למקום מימין, וחמש שבין האדם לחברו משמאל. החל מהתביעה האלמנטארית "לא תרצח", ועד הדרגה המרוממת של "לא תחמוד!"

אבל דיברה אחת יש, והיא מקשרת בין הלוחות. הדיברה החמישית: "כבד את אביך ואת אמך". לכאורה, דיברה שבין האדם לחברו. מחלק המוסר והמידות, תקנת החברה והכרת הטוב. אבל מצויה היא בלוח הראשון, שבין האדם לקונו. אחת לפני הסידרה שבינו לרעיו, חובותיו לחברה.

ומדוע? משום שמצות כיבוד ההורים שייכת לשני החלקים, והיא הערובה לקיום שניהם. מסופר, שהגאון הצדיק רבי צבי הירש ברוידא זצ"ל, חתנו וממשיך מורשתו של הסבא מקלם זצ"ל, מיסגר את תמונת אביו ותלה אותה ניכחו, מול מקום מושבו. והסביר: "כה רחוק אני מצדקתו של יוסף. ובכל זאת, עם כל רוממותו, לא עמד בניסיון אלא כשנתגלתה לו דמות דיוקנו של אביו... מה לי לחכות עד שתתגלה לי דמות דיוקנו של אבי, הריני קובע אותה מולי..."

ההורים, הם נושאי המורשת. טעוני מסורת רצופה, ממשיכי שושלת הנטויות והולכת מהר סיני. שרשרת זהב, ובה חוליות שופטים ונביאים ואנשי כנסת הגדולה, תנאים ואמוראים, גאונים ראשונים ואחרונים, צדיקים וקדושים, פוסקים ומקובלים. דור אחר דור, ברציפות, משמרים ומעבירים חכמת חיים ותבונת דורות, מנחילים לקחים עתירי ניסיון. ותרבות, כל תרבות, נבנית על הכרת העבר והוקרתו. האנגלים, הצרפתים, הרוסים, הסינים, היפנים, מי לא.

אנחנו לא. שאל ילד בממלכתי מי היה בצלאל בן אורי בן חור, מי היה עתניאל בן קנז. מי היה אחיה השילוני, או אלישע בן שפט. מי היו חנניה מישאל ועזריה, יהונתן בן עוזיאל. רבינו הקדוש, אביו ורבא. האם נסקור כאן מאה דורות, מי היה הבן איש חי, האביר יעקב, האלפנדרי. מה פשר ראשי התיבות רמב"ם, רמב"ן, רא"ה. חיד"א, הגר"א, בעש"ט. עם שניתק עצמו מהוריו, ממורשתו, ניתק עצמו מהברית התיכון של עשרת הדיברות, מהנחלת העושר העצום, התרבות המפוארת, שאין דוגמתה בשום אומה ולשון.

אבל יש הגיון בהתעלמות הזו מהמורשת. בזילזול בה. הם, לשיטתם. ואף אנו לשיטתנו –

פעם נסע הגאון רבי יעקב קמינצקי זצ"ל באוירון, ושכנו למושב היה מזכיר ההסתדרות דאז, מר ירוחם משל. הגאון עסוק היה בספרו, ומר משל עסק בשלו.

מדי כמה דקות הופיע נכדו של הגאון שנסע עימו, ושאל בחרדה: "אולי חסר לסבא משהו אולי אוכל לעזור במשהו? הכסא נוח?! האם רוצה סבא לשתות?" התעניינות מכל הלב, בכבוד עצום ורב.

"מי הבחור", שאל מר משל. "נכדי", ענה הגאון.

נאנח מר משל: "הנכדים שלי, רק תובעים עזרה. רשימת רכש הגישו לי. סבא תקנה וסבא תביא..."

חיך הגאון, ואמר: ומה הפלא? אני חנכתי את ילדי ונכדיי, שאנו צאצאי אברהם אבינו, 'האדם הגדול בענקים', שהנחיל מורשתו לבניו אחריו 'לשמור דרך ה' לעשות צדקה ומשפט'. אנו צאצאי מקבלי התורה ומנחיליה מדור לדור, והדורות הולכים ומתקטנים: 'ראשונים כמלאכים ואנו כבני אדם'. אני שני דורות מעל לנכדי, והכרתי את גדולי הדור שלפני. את החפץ חיים ואת הסבא מסלבודקה ועוד גדולי עולם. ונכדי מלא הערצה כלפי.

"אבל אתה מחנך את בנך ונכדך שמוצא האדם מן הקוף, ומדוע שיעריך אותך. הרי אין אתה בעיניו אלא חוליה המקשרת בינו לקוף, והוא אדם מושלם יותר ממך..."

ומר משל נאנח בשנית...

ל"ב . "לא תחמד... וְכֹל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ" (כ,יג)

הגאון רבי יעקב גלינסקי שליט"א תמה לאריכות הלשון בדיברה העשירית שבעשרת הדיברות: "לא תחמוד בית רעך לא תחמוד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו וחמורו וכל אשר לרעך" – אם הכתוב מסיים "וכל אשר לרעך", הרי הכל בכלל – ולמה מפרט הוא בתחילה בית, עבד, שור וחמור?

אולם יסוד גדול בהנהגת חיינו אנו יכולים ללמוד מתביעה זו של התורה בחיתום הפסוק "וכל אשר לרעך" והדברים כה נוקבים: אדם חומד את בית רעהו – פנטהאון, וילה, גינה, מכונית מפוארת, שטיחים מקיר לקיר, מטבח אמריקאי, הוא חומד את "חמור" חברו. מדוע לי אין, האם הוא מוכשר ממני? אין זה הוגן, היכן היושר!

ועונים לו: הירגע, אתה צודק. אבל מצד שני, אין זה צודק שתקבל רק את הוילה והמכונת שלו, ויחד עם זאת תשאיר ברשותך את כל השאר: את הבריאות הטובה, את המידות הטובות, את המשפחה המאושרת, את השלווה שבביתך. אם ברצונך – קום והתחלף עמו כליל, "קומפלט": קח את המכונת שלו עם האולקוס וכאבי הראש, עם ה"מרבחה נכסים מרבה דאגה" יומם וליל, עם הצרות מבית רח"ל, עם המזג הרע והתפרצויות החימה, הכל בכל, ואם אתה עדיין מוכן, אות הוא שאינך יודע את מצבו... וזהו שנאמר: "לא תחמוד בית רעך ושורו וחמורו – וכל אשר לרעך". אל תסתכל בפרט זה או אחר, הסתכל על הכל בכל – וכבר לא תחמוד מאומה...

ומעשה שהיה: יהודי עני, קשה יום ומדוכא בצרות, ביקש לבוא לפני רבו ה"ישמח ישראל" מאלכסנדר זצ"ל – ולהסיח את לבו. המתין בתור, והתור לא התקדם: עשיר אחד נכנס והתמהמה זמן רב. קצרה רוחו של העני והעיכוב זרה מלח על פצעיו. כעבור שעה ארוכה יצא העשיר הנכבד והעני נכנס. הושיט את הפתקה ותינה את צרותיו. שמע הרבי ובירכו בלב נרגש. "זהו?" – שאל העני. "ומה עוד רצונך?" – תמה הרבי.

"לפניי היה כאן עשיר וישב מחצית השעה – ואני מסיים ענייני בחמש דקות! האם גם לכאן חדרה האפליה וחלחל משוא הפנים? מדוע לא ישוחח עמי הרב כפי ששוחח עמו?"

אין אדם נתפס על צערו, והרבי ענה: "הלא תבין, אני יושב כאן כדי לעזור ליהודים שבורי לב בעצה או בברכה. אתך ועם שכמותך אין לי בעיה – אתה בא לפניי ומיד יודע אני את מצוקתך ובמה עלי לברכך, כיצד יכול אני לעזורך. אבל כשאותו עשיר מגיע, הרי עם כל מעמדו וכבודו, מדושן עונג היא, אמיד ומצלית, אינו חסר מאומה! מתחיל אני לשוח עמו, קולף שכבה אחר שכבה מזחיחות הדעת ושכרון המעמד, עד שחושף אני כמה אומלל הוא בחייו, כמה זקוק הוא לרחמים ולחמלה, לעידוד ולברכה! הלא תבין, כי תהליך זה אורך יותר זמן..." (אור דניאל).

ל"ג . "לא תחמד בית רעך" (כ,יד)

הנה כאן נאמר בלשון "חמדה". ובעשרת הדברות שנשנו בפרשת ואתחנן (ה, יח) נאמר "לא תתאוה בית רעך". ופירש הרמב"ם (בפ"א מהלכות גזילה) ההבדל בין "חמדה" לבין "תאוה": כי התאוה היא בלב קודם לחמדה, שאם אדם מתאוה איך לקחת חפץ פלוני מחבירו (אפילו בדמים) כבר עבר על "לא תתאוה". וכשהולך אח"כ ומפציר בחבירו עד שמוכר לו, כאן נגמר המעשה ואז עובר על "לא תחמוד". וכן מפורש במכילתא (שמות שם): לא תחמוד, יכול אפילו בדיבור, ת"ל "לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת", מה להלן עד שיעשה מעשה אף כאן עד שיעשה מעשה.

וז"ל הרמב"ם (פ"א מהלכות גזילה ה"ט): כל החומד עבדו או אמתו או ביתו וכליו של חבירו או כל דבר שאפשר לו שיקנהו ממנו והכביד עליו ברעים והפציר בו עד שלקחו ממנו אף על פי שנתן לו דמים רבים, הרי זה עובר בלא תעשה שנאמר לא תחמוד. ועוד כתב (בהלכה י): כל המתאוה ביתו או אשתו וכליו של חבירו וכו' כיון שחשב בלבו היאך יקנה דבר זה, ונפתה לבו, עבר בלא תעשה שנאמר ולא תתאוה, ואין תאוה אלא בלב בלבד. וע"ע להלן (הלכה יב). וכ"פ הטור והש"ע (חו"מ סימן שנט).

ומדברי הרמב"ם יוצא לכאורה מי שהולך לחנות ורואה חפץ וכשבא לגמור המכירה, והמוכר נוקב בסכום מסויים, והקונה "מתווכח" עימו להוריד הסכום שלא כבקשת המוכר, א"כ זה כמו "מפציר" בחבירו למכור לו דבר פלוני. ולפי"ז אסור להתווכח ולנסות להוריד המחיר בעל כרחו של המוכר. וזה פלא. וגם העם לא נוהג כן, כי מקובל שמתווכחים על המקח, וכמו שמצאנו במשנה בנדרים (דף כ סע"ב) "נדר זירוזין כיצד, היה מוכר חפץ ואמר קונם שאיני פוחת לך מן הסלע והלה אומר קונם שאיני מוסיף לך על השקל, שניהם רוצין בשלשה דינרין".

ולהמליץ זכות על העולם, צריך לומר, דרק דבר שהוא נכס פרטי של חבירו, כמו אותן המנויים בפסוק, אז עובר לפי שאינו עומד למכירה. משא"כ דבר העומד למכירה, בזה לא שייך איסורי "חמדה ותאוה" מדאורייתא.

ומצאתי לרבנו אליעזר פאפו (פלא יועץ מע' חמדה) שנראה מדברי קדשו שדבר שעומד למכירה מותר להשתדל וכו'. ע"ש. וראיתי בספר פתחי חושן (גניבה עמוד לב) שגם כן כתב שאינו עובר בדבר העומד למכירה. ע"כ. ולפי"ז מה שכתב הרמב"ם "או כל דבר שאפשר לקנותו", הכונה, אע"פ שאם ירצה יוכל למכור נכסו הפרטי. וכנגד מה שכתב (בהלכה י') דבר "שאי אפשר" (וכן הנוסח בטור סימן שנ"ט) לכן כתב בהלכה ט' "שאפשר". וע"ע בספר החינוך (מצוה לח).

אבל עכ"פ רבנו יונה כתב בשערי תשובה (שער ג אות מג) שאדם נכבד שאם מבקש דבר אין משיבין פניו, אסור לו לבקש. ע"ש. וכתב רבנו אליעזר פאפו (שם) שאם נותן לו "בלא רצון" יש בזה סרך גזל. ע"ש. ווע' בגמרא (מציעא כב.). ובחכמת מנוח שם].

ואשר על כן ידע כל אדם לשמוח בחלקו, ויודה לאל ויקוה לחסדו, ולא יביט בנכסיו אחרים, רק ישמח במתנת אלקים.

ל"ד . "אַל-תִּירָאוּ כִּי לִבְעֵבוֹר נַסוּת אֶתְכֶם בָּא הָאֱלֹקִים... " (כ"ז)

נצל את כוחותיך!

סיפר גיסו של ה"חזון איש" עליו, כי הוא היה בינוני ולא גאון מיוחד, אך מה עמדה לו להיות כה גדול? שקידתו בתורה. והנה כל אדם יש בו כוחות גדולים אלא שהם מכוסים וטמורים בתוכו, וצריך להוציאם מכח אל הפועל. יש אומרים: כי אין אנו מנצלים שלש אחוזי מכח הלמידה שלנו, אדם יכול לזכור המון תורה, אלא אינו מנוצל דיו.

רבותינו במדרש (ויק"ר מצורע פרשה יט) אומרים משל – נכנס אדם לאולם אחד ונשא עיניו וראה שתלוי סל בתיקרה הגבוהה, והתפלא איך הגיע סל זה למעלה, ואיך שייך להורידו, בא הפיקח אמר, וכי לא אדם תלאו? הרי אני גם כן מביא סולם ועולה ומגיע לשם, כך טיפש נכנס רואה מסכת נזיקין שלשים פרקים, כלים שלשים פרקים, אומר, איך אפשר ללמוד כל זה? בא הפיקח אומר, וכי הכל ביום אחד? אלא היום מעט ומחר מעט, עד שלומד הכל, וקובץ על יד ירבה. ע"ש.

וכתב מהרח"ו (בשער המצוות) שצריך האדם להשלים כל עסק הפרד"ס ולטרוח בה, וזו אחת ממצוות התורה, וצריך להשיגה כמה שידו מגעת או רב שילמדנו, ואם לא עשה כן, הרי חיסר מצוה אחת של תורה, וצריך שיבא בגלגול עד שיטרח בד' בחינות פרדס (פשט רמז דרש סוד) הנ"ל, והובא בכה"ח (סימן קנה אות יב) ועייין נא שם.

גם יש מדרש (מדרש משלי פרשה י) שאומר: שבשעת הדין אומרים לו, ערוך מקרא שקרית ומשנה ששנית וכו', עד ידיעת כסא הכבוד היאך עומד וכו'. א"כ אין לישיב בחיבוק ידיים, אלא לילך מלימוד ללימוד ולהרבות הידיעה, ובזה עושים נחת להקב"ה, וזוכים לעולם הבאר בנחת.

אמנם יש לכל אחד מאתנו "חבילה", כלומר הפרעות וטרדות החיים בכל מעגל השנה, אחד המרבה ואחד הממעיט וכו'. אכן צריך להתחזק ולדעת שהכל לטובה וצריך דוקא מתוך הצרות ומתוך הבלבול, להתאושש ולהרים ראש, ולהתקדם בתורה. גם צריך לדעת שיש בנו כוחות גדולים ויש לנצלם.

ולכך להתחיל בלימודים חדשים בכל פעם, לא כאלה שלומדים מסכת אחת ונתקעים כל הזמן רק בה וחוזרים רק עליה, אלא גמרת זו, גש למסכת אחרת, באומץ ובבטחון עצמי. אפילו לסדר קדשים כמו מסכת זבחים מנחות וכו', לקפוץ גם ליורה דעה וחושן משפט, לקפוץ לתלמוד ירושלמי וכו'. הכלל, תמיד לגמור ישן ולהתחיל חדש בלי פחד מדומה, ובלי ענוה פסולה, וחוסר בטחון.

וזהו הרמז בפסוק: "ויאמר משה אל העם אל תיראו" – מלגשת לתורה וללימודים גבוהים. לא בגלל גודלם ולא מפחד ההפרעות "כי לבעבור נסות אתכם בא האלקים" – הדינים וההפרעות בלימוד באו לנסות ולהעלותכם על נס. "זבעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו" – שהתורה כולה לדעת את רצון ה' ולירא ממנו. וכמו שפעם באו שרים נכבדים אל בית הרב דוד חיים (נכד הבן איש חי) וראו אצלו ספריה עשירה של מאות ואלפי ספרים, שאלו, מה כל אלה, ענה ואמר: "כל זה, כדי לדעת מה רוצה השם יתברך!" ה' יזכנו להתחזק בבקיאות בכל התורה, אמן.



### המצווה להוכיח את החבר / הרב שמעון בוחניק

כשיחטא איש לאיש לא ישטמנו וישתוק כמו שנאמר ברשעים: "ולא דיבר אבשלום את אמנון מאומה למרע ועד טוב כי שנה אבשלום את אמנון" אלא מצווה עליו להודיעו ולומר לו למה עשית לי כך וכך, ולמה חטאת לי בדבר פלוני שנאמר: "הוכח תוכח את עמיתך". ואם חזר וביקש ממנו למחול לו – צריך למחול, ולא יהא המוחל אכזרי שנאמר: "ויתפלל אברהם אל האלוקים". יון שאפשר לו למחות בהם.

המוכיח את חברו בין בדברים שבינו לבינו, בין בדברים שבינו לבין המקום, צריך להוכיחו בינו לבין עצמו. וכשעושה זאת ידבר אליו בנחת ובלשון רכה, ויודיע לו שאינו אומר לו את הדברים, אלא לטובתו להביאו לחיי העולם הבא.

אם חברו קיבל ממנו – מוטב, ואם לאו – יוכיחנו פעם שניה ושלישית, וכן תמיד חייב אדם להוכיחו עד שיכהו החוטא ויאמר לו איני שומע. יש אומרים שעד שיהיה החוטא קרוב להכות את המוכיח ולא שיכהו בפועל. ויש מקילים שמשפיק עד שינזוף בו החוטא ויאמר לו שאינו רוצה לשמוע עוד את תוכחתו, מכאן ואילך אסור להוכיחו שנאמר: "אל תוכח לץ פן ישנאיך". ויש לסמוך על סברא זו.

כל מי שאפשר בידו למחות ולהוכיח את חברו או חבריו ואינו מוחה, הרי הוא נתפש בעוון החוטאים, כיון שאפשר לו למחות בהם.

המוכיח את חברו תחילה, לא ידבר אליו קשות עד שיכלימנו שנאמר: "ולא תשא עליו חטא". כך אמרו חכמים: יכול אתה מוכיחו ופניו משתנות? תלמוד לומר "ולא תשא עליו חטא", מכאן שאסור לאדם להכלים את ישראל וכל שכן ברבים.

כך אמרו חכמים: "המלבין פני חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא", לפיכך צריך אדם ליזהר שלא לבייש את חברו ברבים בין קטן בין גדול, ולא יקרא לו בשם שהוא מתבייש ממנו, ולא יספר לפניו דבר שהוא מתבייש ממנו.

איסור שאינו מפורש בתורה ואנשים נכשלים בו, אם ברור למוכיח שאפילו אם יוכיחם לא יקבלו ממנו, אינו חייב להוכיחם, שמוטב שיהיו שוגגים ולא יהיו מזידים, אבל אם יש לו ספק שיתכן שיקבלו ממנו – צריך להוכיחם.

מי שחטא לו חבירו ולא רצה להוכיחו ולא לדבר לו כלום מפני שהיה החוטא הדיוט ביותר, או שהייתה דעתו משובשת, ומחל לו בלבו ולא שטמו ולא הוכיחו, הרי זו מדת חסידות, שלא הקפידה תורה אלא על המשטמה (שמירת האיבה).

יש לאדם לאהוב את התוכחות, והוא אחד מארבעים ושמונה קניינים שהתורה נקנית בהם. ואין לאדם לומר הלא גם המוכיח חוטא ולמה אשמע לו, אלא יאמר סוף סוף הרי דברי אלוקים חיים ולטובתי הוא אומר, ותכלית תוכחה היא לאהוב המוכיח.

מי שלא התעורר לקול המוכיחים כפול עונו, כי הזהירוהו, והקשה את לבו ולא נזהר. אבל מי שהתעורר לדבריהם, וקיבל לעשות ככל אשר יורוהו תופשי התורה, מקבל שכר כאילו כבר עשה.

כשמתתף אדם בשיעור תורה או דרשה, אסור לו בהחלט לרמוז לרב או לדרשן לסיים את דרשתו, אף על פי שממהר הוא מאד להגיע למחוז חפצו, שעוון גדול הוא למנוע תורה מרבים, ובנוסף לכך הרי הוא מבזה את הרב או הדרשן בכך שרומז לו לסיים. ולכן אם ממהר הוא מאד, יעזוב את המקום וילך למחוז חפצו לחיים טובים ולשלום, ולא יבטל אחרים עבור זה.

5. מושגים ביהדות ודמויות חשובות בהיסטוריה היהודית

5.1. מעמד הר סיני – ההר, המעמד ועשרת הדברות

הר סיני: התגלות אלוקית היסטורית

בזמן מבצע סיני (1956) חשבו רבים שיוכלו למצוא את הר סיני, ההר שעליו קיבל משה את עשרת הדיברות. אל מנהל מוזיאון הר ציון הגיעה משלחת, וביקשה ממנו שייתן את ברכתו לחיפושיהם אחר הר סיני. המנהל סירב. קודם כל, אמר, הר סיני איננו קדוש עוד. לפני שניתנו עליו עשרת הדיברות ההר נחשב כל כך קדוש, עד שהאנשים הוזהרו אפילו מפני נגיעה בו. וכך אמר ה' למשה: "והגבלת את העם סביב לאמור, הישמרו לכם עלות בהר ונגוע בקצהו, כל הנוגע בהר מות יומת" (שם, פסוק יב). ואולם אחרי שמשה זכה שם להתגלות האלוקית, חדל הר סיני להיות קדוש: "המה יעלו בהר" (שם, פס' יט).

ושנית, המשיך מנהל המוזיאון, אף אחד לא יוכל לעולם למצוא את ההר עצמו, משום שהוא איננו קיים עוד. האגדה מספרת שכל ההרים בעולם רצו להיות המקום שעליו תהיה ההתגלות ושם יינתנו עשרת הדיברות. כדי לפייס את כולם לקח הקב"ה מעט אדמה וסלעים מכל אחד ואחד מהם, ויצר מכל זה את הר סיני. עשרת הדיברות ניתנו

על החלק שנלקח מהר המוריה, שם העלה אברהם את יצחק לעולה. ואולם אחרי ההתגלות ומתן התורה לבני ישראל החזיר הקב"ה לכל הר את החלק שלקח ממנו. ואם כך, הרי הר סיני איננו קיים עוד. הר סיני איננו מקום גיאוגרפי: הוא מאורע היסטורי.

יש המאמינים כי כשם שאדמת הר המורייה הוחזרה מן המדבר לארץ הקודש, כך גם כל דברי התורה שיהודים ילמדו ויחדשו בחוץ לארץ עתידים, בסופו של דבר, להינטע בארץ הקודש. הישיבות הגדולות של סלבודקה, וילנה, לובלין ועוד אינן

נמצאות עוד בפולין או ברוסיה: הן הועברו לארץ ישראל. אכן, "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים".

## כיבוד הורים לחוסן מסורת האומה

לדיברה החמישית, כבד את אביך ואת אימך. יש משמעות כבדה לקיום הדיברות הקודמות לה. אלו מצוות על קבלת ה' כאלוקים המוציא אותכם מארץ מצרים, ועל מצוות המבוססות על עבודות אלו, כיצד אמור יהודי להשתכנע בקיום הבורא ואמיתות האירועים ההיסטוריים של אומתו? האם הוא צריך להוכיח את זה לעצמו לבד, כמו אברהם אבינו? ברור שלא!

להמשכיותה של עם ישראל יש חוליה הכרחית, והיא המסורת המועברת מההורים לילדיהם וכך הלאה. בכדי שזה יקרה חובה שהם יכבדו את הוריהם, כי ללא זה, יזלזלו לא רק במ אלא גם במורשת שהם ינסו להעביר. הנימוק או התוצאה של קיום מצוות כיבוד אב ואם, הינה "למען יאריכו ימיך על האדמה אשר ה' אלוקיך נותן לך" מביטוי דומה, אם כי על דרך השלילה, נראה שניתן להבין את כוונת הדברים: "ו" ואם יפנה לבבך ולא תשמע.... הגדתי לכם היום כי אבוד תאבדון" מכאן שלא מדובר על אריכות ימים אישית אלא אריכות ימים לאומית, הסבר זה נותן משנה תוקף

לחיוניות כבוד ההורים עם ישראל... (עפ"י רש"ר הירש)

## עשרת הדיברות

עשרת הדיברות הם החוקים (מצוות) שלפי התנ"ך, ניתנו לעם ישראל במעמד הר סיני, והם נחשבים לחוקת העל של היהדות, שכל המצוות הרבות הן פירושן והסברן. הם חוזרים פעמיים בשינויי גרסאות קלים בשמות פרק כ' ובדברים פרק ה' (הפרשן אברהם אבן עזרא עומד על שינויים אלו). מקור השם דיברות, בא מלשון דיבור – הדיבור האלוהי המצוה.

בתורה עשרת הדברות נקראים עשרת הדברים, כפי שרואים במקורות הבאים:

• "וַיְדַבֵּר יְהוָה אֲלֵיכֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ קוֹל דְּבָרִים אֲתֶם שֹׁמְעִים וּתְמוּנָה אֵינְכֶם רֹאִים זוֹלָתִי קוֹל: וַיַּגֵּד לְכֶם אֶת בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר עָוָה אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת עֲשֵׂרֶת הַדְּבָרִים וַיִּכְתְּבֶם עַל שְׁנֵי לַחֹת אֲבָנִים:" (דברים ד' י"ב)

• "וַיְהִי שֵׁם עַם יְהוָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב עַל הַלְּחָת אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית עֲשֵׂרֶת הַדְּבָרִים: וַיְהִי בְּרֹדֶת מֹשֶׁה מְהֵרָה סִינִי וּשְׁנֵי לַחֹת הָעֵדֻת בְּיַד מֹשֶׁה בְּרֹדֶתוֹ מִן הָהָר וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אִתּוֹ:" (שמות ל"ד כ"ח).

ישנם עוד מקורות נוספים במקרא בהן נרמזים עשרת הדברות לפי פרשנות חז"ל

• אָנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים.

• לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנָי. לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל וְכָל תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ. לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָחֶם וְלֹא תַעֲבֹדֶם – כִּי אָנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵל קַנָּא, פֹּקֵד עֹון אָבֹת עַל בָּנִים עַל שְׁלֹשִׁים וְעַל רְבָעִים לְשֹׁנָאִי, וְעָשָׂה חֶסֶד לְאֱלֹפִים לְאַהֲבֵי וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתַי.

• לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא – כִּי לֹא יִנְקָה יְהוָה, אֶת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לְשׁוּא.

• זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ. שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלֶאכֶתֶךָ, וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ. לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלֶאכָה אֲתָה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ עַבְדְּךָ וְאִמָּתֶךָ וּבַהֲמֹתֶיךָ וּגְרִיף אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ – כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְהוָה אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם וַיִּנַּח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, עַל כֵּן בֵּרַךְ יְהוָה אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ.

• כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ – לְמַעַן יֵאָרְכוּן יָמֶיךָ עַל הָאָדָמָה, אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ.

• לֹא תִרְצַח.

• לֹא תִנְאֹף.

• לֹא תִגְנוֹב.

• לֹא תַעֲנֶה בְרַעְיָךְ עַד שִׁקְר.

• לא תחמד בית רעהך. לא תחמד אשת רעהך, ועבדו ואמתו ושורו וחסמו וכל אשר לרעהך.

עשרת הדיברות מופיעים במפורש שוב בפרשת ואתחנן במעט שינויים. (קיימות מחלוקות לגבי חלוקת הקטע לעשרה ציוויים, וישנן כמה חלוקות שונות).

### פרשנות לעשרת הדיברות

חמשת הדברות הראשונים הם מצוות שבין אדם למקום, וחמשת האחרונים הם מצוות שבין אדם לחברו.

שני הדיברות הראשונים כתובים בגוף ראשון מכאן ואילך בגוף שלישי, דבר שגרם לפרשנים לומר שרק שני הדיברות הראשונים נאמרו לציבור.

• א. אמונה בלבדית באל אחד, שהוציא את ישראל ממצרים.

○ הפרשנים דנו רבות מדוע לא מדובר בפסוק באלוהי העולם בורא שמים וארץ אלא באלוהי ישראל המוציאם ממצרים. ריה"ל ראה בזה התייחדות לאומית של ישראל כעם בחירה, פרשנים אחרים ראו את המחויבות המיוחדת של עם ישראל בשל העובדה שאלוהים שיחררם מבית עבדים.

• ב. איסור עשיית אלילים ועבודתם ובכלל זה איסור עשיית פסל ותמונה.

○ איסור עבודת אלילים הוא להרחיק מהתרבות הפגאנית, ומהמנהגים האליליים שהיו במרחב התרבותי ש"בראו" את הכוחות העליונים בצלם בני ה

○ שהייתה ברובה פלורליסטית ופנתיאיסטיות, מתגלה היהדות כדת מונותיאיסטית מובהקת, שבה לאל אין ביטוי גשמי ייחודי.

• ג. איסור על נשיאת שם אלוהים לשווא.

○ חז"ל פירשו את הדיבר הזה באיסור להישבע בשמו של ה' לשווא או לשאת את שמו של ה' לשווא, אך פרשנים נוספים הוסיפו שאפשר גם לראות בה איסור לבוא בשמו ולהתחזות לנציגו עלי אדמות כאשר האדם אינו בא בכוונה שכזו, או להתפלל ולברך ללא שום כוונה.

ד. זכירת השבת וציווי על מנוחה ואיסור כל עבודה.

הטעם במצווה זו של ההשבתה הוא מנוחת אלוהים לאחר ששת ימי הבריאה. יום השבת גרם להומניזציה של האדם ולפינוי מעט זמן לשאר רוח.

ה. כיבוד הורים.

הטעם במצווה זו הוא אריכות הימים. אף שלכאורה נראה שמדובר במצווה שבין אדם לחברו, בחלוקה היהודית היא מצויה בטור של בין אדם למקום. המהר"ל מסביר שההורים ביחס לבניהם, הם מעיין "אלוהים פרטים" של האדם, מכיוון שהם בוראים אותו, נותנים לו קיום ועמידה בעולם ומטמיעים בו את אישיותם.

ו. איסור רציחת בן אנוש.

איסור הרציחה הוא קצר וקולע ללא נתינת טעם כפי שמופיע בבראשית. הקיצור באיסורים החברתיים בולטת ומייחדת אותם.

ז. איסור ניאוף עם אשת איש.

הניאוף נחשב לאחד מהעבירות החמורות כמעט כמו רציחה, מפני שהוא מחלל את הזוגיות ומקפד אותה.

ח. איסור גניבה.

על פי פרשנות חז"ל מדובר בחטיפת בני אדם וסחר בהם, "גונב איש ומכרו", ולא בגניבה של רכוש עליה מופיע איסור נפרד (ויקרא יט' פסוק יא').

ט. איסור עדות שקר בבית משפט.

עדות שקר עלולה לגרום למותם של חפים מפשע, ולכן צריכה להיות זהירות מיוחדת להגיע אל חקר האמת.

• י. איסור חמידת רכוש הזולת ואשתו.

o איסור החמידה הוא האיסור לחשוק ולהתאוות לרכוש הזולת ולאשתו. הדיברות הראשון והאחרון, הם "מצוות שבלב", בניגוד לשאר הדיברות שהם מצוות שבמעשה.

לפרשנותו של המהר"ל (תפארת ישראל פרק ל"ו) החלוקה היא לשתי מערכות (חמישה מול חמישה) כאשר בכל מערכה יש הליכה מהכבד אל הקל במקביל למערכה השנייה. מעצם הדבר אל כל מה שמתלווה אליו ואל נספחיו, כאשר חמש הדיברות הראשונות הם בהקשר האלוהי, ואילו חמשת הדיברות האחרונות הם בהקשר האנושי, אבל במה שהאדם נתפס כנברא אלוהי – בצלם אלוהים. אפשר להביא כהדגמה להקבלה בדיברות את שני הראשונים בכל מערכה. הדיבר הראשון "אנוכי ה'" היא על עצם האמונה באלוהים ועצם קיום האל בעיני האדם והאיסור על "רציחתו" וכנגדה הדיבר השישי "לא תרצח" שהיא על עצם קיומו של האדם ואיסור לבטל את חייו ולקפדם.

מקור עשרת הדברות

על פי המסופר במקרא, במעמד הר סיני, אלוהים מדבר ומצווה על עשרת הדיברות. והעם שומעים את הקולות במעמד נבואי ונסים לאחוריהם, ומבקשים ממשה שהוא יתווך ביניהם מפני שהם לא מסוגלים לשמוע את הקול האלוהי. בפדן לחזק את הדברים, משה עולה להר סיני, ויורד ממנו עם שני לוחות אבן בידו, שנקראים גם לוחות הברית, אשר כתובים ב"אצבע אלוהים". עוד מסופר שם שבעקבות חטא העגל הוא משבר את הלוחות בתחתית ההר, ולאחר מכן הוא עולה שנית ומקבל לוחות שניים, שהוא הפעם מסתת וחורט את הציווים בעצמו. הלוחות השניים ושברי הלוחות הראשונים, מושמים בארון הקודש המצופה זהב, שמושם בקודש הקודשים של אוהל מועד הוא המשכן. מקום הפולחן המרכזי של ישראל במדבר. בסופו של דבר לאחר כמה גלגולים, ואף שביית הארון בידי הפלשתים, הוא מועלה לירושלים ומושם באוהל בתקופת דוד המלך, ולאחר מכן הוא מועבר אל מקדש שלמה. בעקבות חורבן הבית



הראשון נעלם הארון ועימו נעלמו הלוחות, כמשה שמקום קבורתו לא נודע, כך שבבית מקדש שני, לא היה ארון ולא לוחות הברית.

### מעמדם של עשרת הדברות

במסורת הקדומה היה מעמד מיוחד למצוות אלו ובמיוחד במקדש, שכן הן נאמרו על ידי האלוהים, על פי

האמור בתורה, ולכן על פי התלמוד הירושלמי, לאחת הדעות יש חיוב לקרוא פרשיות מסוימות פעמיים ביום, מפני שיש בהן איזכור של עשרת הדיברות. אולם מאחר שהדת הנוצרית קידשה אותן בלבד וזנחה את שאר המצוות, היהדות הורידה אותן לדרגה של מצוות רגילות, ובקריאתן בתורה ישנן דעות הסוברות שיש איסור לעמוד, אבל מקובל שבבתי כנסת מעל ארון הקודש, ישנה צורה של לוחות הברית עם קיצור עשרת הדברות. אחדים מציוויים אלו אומצו על ידי הדתות הגדולות, ויש בהם גם עקרונות מוסר כלליים המקובלים בחברות נוספות.

על פי חז"ל העבירות בעשרת הדיברות הן עבירות חמורות, שהעובר עליהם בזדון ובכוונה חייב עליהן מיתה. (שלושה מעשרת הדיברות הם עבירות של ייהרג ואל יעבור). ולכן הם מפרשים למשל את איסור הגניבה בעשרת הדברות בחטיפת אדם, שעליה חייבים מיתה לפי החוק המקראי, או את איסור עדות השקר במקרה שמעידים עדות שקר כלפי אדם, שתוצאתה תהיה הריגתו של אותו אדם.

### עשרת הדיברות בהגות היהודית

על פי פילון האלכסנדרוני עשרת הדיברות הם גם חוקים וגם ראשי הפרקים של החוקים לפרטיהם. (כתבי פילון כרך ב') זאת הייתה גם דעת רבי סעדיה גאון "ודברי כאש וניצוצותיה הרבה מצוות בכל דיבור זוהרות". על פי ספר הזוהר, עשרת הדברות של התורה הם כלל של כל מצוות התורה (פרשת יתרו, תקס"ט).

### בעקבות עשרת הדברות

בהקשר לעשרת הדברות, ראוי לציין את חוקי חמורבי, קודקס החוקים הנרחב ביותר בין חוקי המזרח הקדמון, שנכתב על אסטילה מאבן במאה ה-18 לפנה"ס, כ-600 שנה לפני התאריך המשוער של יציאת מצרים ומתן התורה. (לגבי ביקורת

על יציאת מצרים ראו יציאת מצרים – ניתוח ביקורתית). קיים דמיון רב בין שני קודקסים אלו. ישנו הבדל אחד עיקרי בין שני קובצי החוקים: בעוד שחוקי חמורבי היו ברובם חוקים שבין אדם לחברו, חוקי התורה היו חוקים מעורבים, שיש בהם גם ציווים כלפי האל, כמו למשל איסור על עבודת אלילים.

כמו כן, ניכר הבסיס העשירוני שנבחר. על פי פרשנות חז"ל את המקרא, העולם עצמו נברא בעשרה מאמרות, והמצרים קיבלו עשר המכות בשל סירובם לשחרר את ישראל. מספר זה חוזר על עצמו בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה, עוד כמה וכמה פעמים. למרות הבסיס העשירוני, המילה 'לא' חוזרת בתוך עשרת הדברות 12 פעמים ובעריכה אחרת אפשר לקרוא את הקטע כ-12 דיברות. על פי חלוקה זו ל-12 דיברות, אם מסדרים את הדיברות על שני לוחות של 6 דברות, הלוח הראשון מדבר בדיוק על המצוות שבין האדם לאל, והשני מדבר בדיוק על המצוות שבין אדם לחברו, בניגוד לחלוקה הרווחת של 5 דיברות לכל לוח שבה הלוח הראשון מערב מצוות משני הסוגים והשני מכיל רק מצוות שבין אדם לחברו. חז"ל ראו לקח בענין ששברי הלוחות הראשונים לא נזרקו אלא הושמו בארון עם הלוחות השניים, והם אמרו בעקבות כך: "הזהרו בזקן ששכח תלמודו, שלוחות ושיברי לוחות מונחים בארון".

עשרת הדיברות הפכו בלשון המודרנית למטאפורה שמשמעותה כללים חשובים שיש להקפיד בהם,

"כל אשר דבר ה' נעשה" (שמות יט:ה)

הגרף ולנטין פוטוצקי מווילנה, אחרי שלמד יהדות בהעמקה, התגייר. מספרים שיהודי וילנה חששו שהתגיירותו תשמש עילה לפוגרום נגדם, והם שלחו משלחת אל הגרף וביקשו ממנו לשקול לחזור אל דתו המקורית.

הוא סירב להם, באומרו: "לפי המסורת היהודית, לא רק שישים ריבוא בני ישראל עמדו למרגלות הר סיני לקבל את התורה, אלא גם כל הדורות שטרם נולדו. כאשר הציע הקב"ה לאומות העולם לקבל את התורה, הם סירבו; ואילו כאשר הוא פנה לבני ישראל, הם השיבו: 'כל אשר דיבר ה' נעשה', ומייד נתן להם הקב"ה את התורה.

"האם כל הדורות העתידים של אומות העולם שהיו בהר סיני השיבו לקב"ה בשלילה? לא ולא! אני הייתי בין אלו שקראו: כן! קיבלתי את התורה, ולא אמצא מנוח עד אשר אחיה על-פיה."

אם הגרף פוטוצקי הרגיש שהוא היה בין אלה שטרם נולדו במעמד הר סיני אך הסכימו לקבל על עצמם את התורה, הרי כל יהודי ויהודי בימינו חייב להרגיש שגם הוא היה שם, במעמד הר סיני, ושמע את עשרת הדיברות, וגם הוא אמר ביחד עם אבות-אבותיו את דבר השבועה: "כל אשר דיבר ה' נעשה". את השבועה הזו לעולם אין לשכוח, עלינו כל הזמן לחזור ולקבל אותה על עצמנו.

## 5.2 . מניין המצוות בתורה ומהותן לפי ספר החינוך

תרי"ג מצוות הוא הנושא בו אנו עוסקים השנה – שנת תשע"ד ב–"הפנינים לשבת".

תרי"ג (613) המצוות מפוזרות בפרשיות התורה אך לא בפריסה שווה, ישנם פרשיות בתורה המשופעות במצוות רבות (בפרשת כי תצא יש 76 מצוות) ולעומתן ישנן פרשיות רבות שאפילו מצווה אחת אין בהן.

אנו מסיבות פרקטיות החלטנו לחלק את כל המצוות שווה בשווה בין כל גליונות "הפנינים לשבת" של שנה זו (12 מצוות כל גליון) וכך נעסוק ונלמד את מצוות התורה במהלך כל שבועות ושבטות השנה.

רשימת המצוות לסקירה בגליון זה לפרשת יתרו

### אחרי מות

קפד. שלא יכנסו הכהנים בכל עת במקדש וכל שכן זרים.

קפה. מצות עבודת יום הכפורים.

קפו. שלא לשחט קדשים חוץ לעזרה.

קפז. מצות כסוי הדם.

קפח. שלא להתחתן באחת מכל העריות.

קפט. שלא לגלות ערות אב.

קצ. שלא לגלות ערות אם.

קצא. שלא לגלות ערות אשת אב ואף על פי שאינה אמו.

קצב. שלא לגלות ערות אחותו בכל צד שהיא אחותו.

קצג. שלא לגלות ערות בת הבן.

קצד. שלא לגלות ערות בת הבת.

קצה. שלא לגלות ערות הבת.

קפד. שלא יכנסו הכהנים בכל עת במקדש וכל שכן זרים.

שלא יכנסו הכהנים בכל עת אל המקדש אלא בעת העבודה. שנאמר (ויקרא טז ב)

ואל יבא בכל עת. ויזהיר בכאן כהן גדול מהכנס בבית קדשי הקדשים ואפילו ביום

הכפורים אלא בזמן העבודה, [וכן יכנס באזהרה [זו] כהן הדיוט מהכנס בהיכל כל

השנה אלא בזמן העבודה ע"פ ד"ו] ויהיה באור ענין המניעה לומר שכל כהן לא

יכנס במקום שהוא ראוי אלא בזמן שהוא דאוי להכנס בו, דהינו בשעת העבודה. ולשון ספרא, ואל יבא בכל עת זה יום הכפורים, אל הקדש לרבות שאר ימות השנה, מבית לפרכת להזהיר על כל הבית. יכול כל הבית במיתה? תלמוד לומר אל פני הכפרת אשר על הארון ולא ימות, הא כיצד? אל פני הכפרת במיתה, ועל שאר כל הבית באזהרה. ובגמרא מנחות אמרו זכרונם לברכה (כז, ב) על ההיכל בארבעים.

משרשי המצוה. שיקבעו המשרתים בנפשותם גדלת המקום ומעלתו ותהיה יראתו תמיד על פניהם.

מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (כלים פ"א מ"ט) שכהן גדול אינו נכנס לקדש הקדשים אלא ביום הכפורים שנכנס ארבע פעמים ולא יותר, שאם נכנס חמישית חייב מיתה בידי שמים וכהן הדיוט נכנס בהיכל לעבודה בכל יום, וכל הנכנס להיכל שלא לצורך עבודה בין כהן גדול בין כהן הדיוט כגון שיכנס אפילו להשתחוות לוקה, ואינו חייב מיתה, שנאמר אל פני הכפרת ולא ימות, על קדש הקדשים במיתה ועל שאר הבית בלאו. זהו דעת הרמב"ם (ביאת מקדש פ"ב ה"ד) זכרונו לברכה בלאו הזה. וכבר כתבתי למעלה (מצוה קמט, קנ) דעת הרמב"ן זכרונו לברכה שאמר, שהכניסה בבית שלא לעבודה בפרוע ראש וקרוע בגדים מעלה היא מדבריהם, ואם כן לדעתו כל שנכנס להשתחוות אפשר שאינו במלקות כלל, ואסור זה דאל יבא יהיה בביאה ריקנית לגמרי, לפי שזה זלזול לכבוד הבית להכנס בו חנם. ויתר פרטיה מבארים במנחות ובספרא [הלכות ביאת מקדש פ"ב]. ונוהגת בזמן הבית בכהנים. ואפילו עכשיו שלא בזמן הבית אמרו זכרונם לברכה (מגילה כח א) שמזהרים אנו שלא להכנס למקדש, ודרשו הדבר מדכתיב (שם כו לא) והשמותי את מקדשיכם. ולא אמר מקדשיכם אשים שממה, דמשמע קדשתן עליהן אפילו כשהן שוממין וכיון שכך, יש לי למנות אסור זה בכלל אסורין הנוהגין היום.

קפה. מצות עבודת יום הכפורים.

שיעשה כהן גדול כל מעשה יום הכפורים על סדר הקרבנות והודוין ושלוח השעיר ושאר העבודה כמו שכתוב בפרשה, שנאמר (ויקרא טז ג) בזאת יבא אהרן אל הקדש וגו' כל הפרשה.

משרשי המצוה. שהיה מחסדי האל על בריותיו לקבע להם יום אחד בשנה לכפרה על החטאים עם התשובה שישבו שאלו יתקבצו עונות הבריות שנה בשנה, תתמלא סאתם לסוף שנתים או שלש או יותר ויתחייב העולם כליה, ועל כן ראה בחכמתו ברוך הוא לקיים העולם לקבע יום אחד בשנה לכפרת חטאים לשבים. ומתחלת בריאת העולם (ב"ר פ"ב ג) יעדו וקדשו לכך, ואחר שיעדו האל ברוך הוא

אותו היום לכפרה נתקדש היום וקבל כח הזכות מאתו יתעלה עד שהוא מסייע בכפרה, וזהו אמרם זכרונם לברכה בהרבה מקומות (יומא פה ב) ויום הכפורים מכפר, כלומר שיש כח ליום הכפורים בעצמו לכפר בעברות קלות. מדיני המצוה. מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (יומא ע, א) שביום הזה היו מקריבין תמיד בשחר ותמיד בין הערבים כסדר כל יום ויום, ומקריבין מוסף היום פר ואיל ושבעה כבשים הכל עולות, ושעיר לחטאת ונעשה בחוץ והוא נאכל לערב. ועוד מקריבין יתר על זה פר בן בקר לחטאת והוא נשרף ואיל לעולה ושניהם משל כהן גדול, ואיל הבא משל צבור האמור בפרשה זו הוא האיל האמור בחמש הפקודים בכלל המוסף, והוא הנקרא איל העם. ועוד מביאין משל צבור שני שעירי עזים, אחד היו מקריבין חטאת והוא הנשרף והשני שעיר המשתלח. נמצאנו כל הבהמות הקרבין ביום הצום, מלבד שעיר המשתלח שהוא אינו קרב, חמש עשרה, שני תמידין ופר, ושני אילים, ושבעה כבשים כלן עולות, ושני שעירי חטאת, אחד נעשה בחוץ ונאכל לערב והשני נעשה בפנים ונשרף. ועוד פר בן בקר לחטאת. עבודת כל חמש עשרה בהמות אלו הקרבות ביום זה אינה אלא בכהן גדול בלבד, אחד כהן המשוח בשמן המשחה או המרבה בבגדים. ואם היתה שבת אף מוסף אין מקריב אותו אלא כהן גדול. וכך שאר העבודות של יום כגון הקטרת של כל יום והטבת הנרות הכל בכהן גדול נשוי שנאמר (שם יא) וכפר בעדו ובעד ביתו, ביתו זו אשתו.

ויתר כל העבודות וחליפת בגדים מבגדי לבן לבגדי זהב ומבגדי זהב לבגדי לבן, וחמש טבילות שהיה טובל ביום זה ועשר פעמים שמקדש ידיו ורגליו, וענין ההפרשה שמפרישין אותו קדם ליום הצום שבעה ימים, והכבוד שהיו נוהגין בו, והודוין שהיה אומר, וכל שאר דיני יום זה הכל במסכתא הבנויה על זה והיא מסכת יומא [הלכות עבודת יוה"כ פ"א].

ונוהגת כל מצוה זו בזמן הבית. ועכשיו בעונותינו שאין לנו לא מקדש ולא כהן גדול ולא בגדי שרד ולא קרבנות, נהגו כל ישראל לעבד ביום זה בתפלות ובתחנונים, וכמו שכתוב (הושע יד ג) ונשלמה פרים שפתינו.

קפו. שלא לשחט קדשים חוץ לעזרה.

שלא לזבח קדשים חוץ לעזרה וזה יקרא שוחט בחוץ, שנאמר (ויקרא יז ג ד) אשר ישחט שור או כשב או עז וגו' ואל פתח אהל מועד לא הביאו וגו' דם שפך ונכרת. ואין האזהרה לנו מזה הכתוב כי הכתוב הזה לא יפרש כי אם הענש, וקימא לן (סנהדרין נו ב) לא ענש אלא אם כן הזהיר. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה שהאזהרה בזה נלמדה בהקש כדאיתא בגמרא זבחים שאמרו זכרונם לברכה שם (קו, א) השוחט והמעלה בחוץ חייב על השחיטה וחייב על העליה. פרוש עליה שריפה

באש. והקשו שם, בשלמא העלאה כתיב ענש וכתוב אזהרה, ענש ואל פתח אהל מועד לא הביאו ונכרת, אזהרה השמר לך פן תעלה עולותיך (דברים יב ג), כדרבי אבין דאמר רבי אבין אמר רבי אלעא כל מקום שנאמר השמר, פן, ואל, אינו אלא מצות לא תעשה, אלא שחיטה בשלמא ענש כתיב ואל פתח אהל מועד וגו', אלא אזהרה מנא לך? ואחר יגיעה רבה אמרו שם, כי הכתוב אמר שם תעלה ושם תעשה, מקיש עליה לעשיה (כריתות ג, ב) מה עליה ענש והזהיר אף עשיה ענש והזהיר. פרוש עשיה תכלול הכל בין זביחה בין שריפה.

משרשי המצוה. לפי שהשם ברוך הוא קבע מקום לישראל להביא שם קרבנותם ולהכין שם לבבם אליו, ומתוך קביעות המקום והגדלתו ויראתו אל לב בני אדם, נפשם מתפעלת שם לטוב, והלבבות מתרככים ונכנעים לקבל שם מלכות שמים שלמה, על כן מנענו השם יתברך מעשות מעשה הקרבנות רק במקום שהוא כדי שתהא כפרה שלמה לנו. וכלל הדברים כי כל אשר צונו לטוב לנו, כמו שכתב, כי האל חפץ בטובת בריותיו בטובו הגדול, ואמר כי מי שיקריב חוץ לאותו המקום הנבחר דם יחשב לו. והענין הוא כי השם לא התיר לבני אדם בשר בעלי חיים רק לכפרה או לצרכי בני אדם, כגון מזון או רפואה או כל דבר שיש בו שום צורך בני אדם, אבל להמיתם מבלי שום תועלת כלל יש בדבר השחתה ונקרא שופך דם. ואף על פי שאינו כשפיכות דם האדם למעלת האדם ופחיתות הבהמה, מכל מקום שפיכות דם יקרא, מאחר שלא התירו הכתוב לשפכו ללא תועלת, ועל כן אמר סתם שהוא כשפיכות דם אחר שהוא שופך דמה במקום שלא נצטוו לשחטה, ואין באותה שחיטה תועלת כלל, אבל יש בדבר נזק שעבר על מצות בוראו, ולכן ענשו הכתוב בכרת.

דיני המצוה. כגון מה שאמרו זכרונם לברכה (זבחים שם) שאם שחט בחוץ אף על פי שהעלה בפנים חייב, לפי שהשחיטה והעליה בכל אחד לאו בפני עצמו ולא דעליה בסדר ראה אנכי (מצוה תלט). ואין אדם חייב אלא על שחיטת קדשים הראוים לקרב על המזבח, אבל השוחט בחוץ אחד מאסורי מזבח הרי זה פטור שנאמר (ויקרא יז ד) לפני משכן יי, כל שאינו ראוי לבוא אל משכן השם, אין חייבין עליו. ויתר פרטיה מבארים בפרק שלשה עשר מזבחים [ה' מעשה הקרבנות פרק י"ט]. ונוהג אסור זביחה בחוץ בכל מקום ובכל זמן, שאפילו השוחט בהמה היום לשם קדשים חייב, והכי אמרינן בגמרא במסכת זבחים (קז, ב) במעלה בחוץ בזמן הזה רבי יוחנן אומר חייב, וכן הלכה. והעובר עליה ושחט קדשים בחוץ במזיד חייב כרת. ואף על פי שלא העלה אותן, מעת ששחטן חייב, וכן אמרו זכרונם לברכה (שם קו ב) חייב על השחיטה וחייב על העליה. ואם עבר ושחט בשוגג, חייב להביא חטאת קבועה בזמן הבית.

קפז. מצות כסוי הדם.

לכסות הדם אחר זביחת חיה או עוף. שנאמר (ויקרא יז יג) אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל ושפך את דמו וכסהו בעפר.

משרשי המצוה. לפי שהנפש תלויה בדם כמו שאמרנו באסור דם (מצוה קמח), ולכן ראוי לנו לכסות הנפש ולהסתירו מעין רואיו טרם נאכל הבשר כי גם בה נקנה קצת אכזריות בנפשנו לאכל הבשר, והנפש נשפך לפנינו. ובבהמות לא נצטוינו כך, לפי שדם הבהמות ניתן לקרבן לכפרה על נפשותינו ואי אפשר לכסותו. ואחר שכן לא רצתה התורה לחלק לנו בין מקדשין לחלין. ואם גם במין העופות יש מהן קרב לגבי מזבח מועט הוא, ולדבר מועט לא תחוש התורה לעולם, ומפני כן חיבתנו בכסוי דם העופות בכלן.

מדיני המצוה. כגון מה שאמרו זכרונם לברכה (חולין פג, ב) שכסוי הדם נוהג בכל עוף ובכל חיה במזמן ובשאינו מזמן, ולא נאמר אשר יצוד אלא בהווה וכו'. ונוהג בחלין אבל לא במקדשין, ונוהג בכוי מפני שהוא ספק אם מן חיה או בהמה ואין מברכין בכסויו מספק. ודם הנתז ושעל הסכין חייב לכסות בשאין דם אלא הוא, אבל יש דם כלל שלא הוא אינו צריך דכתיב ושפך את דמו וכסהו בעפר, פרושו ואפילו מקצת דמו (שפ פג ב). וצריך המכסה לתן עפר למטה ולמעלה וכל עפר בעולם שהוא דק בכדי שאין היוצר צריך לכתשו (שם כח, א) ראוי לכסות. וכן כל מה שנקרא עפר אף על פי שאינו עפר ממש, מכסין בו כגון זהב שחוק שנקרא עפר, שנאמר (איוב כח ו) ועפרות זהב לו. ומי שראה ששחט ולא כסה חייב לכסות, שנאמר במצוה זו (ויקרא יז יד) ואמר לבני ישראל ודרשו זכרונם לברכה (שם פו, פז א) מצוה זו על כל בני ישראל. ויתר פרטיה בחלין בפרק כסוי הדם [י"ד סי' כ"ח]. ונוהג בכל מקום ובכל זמן, בזכרים ונקבות. והעובר עליה ולא כסה דם חיה ועוף בטל עשה.

קפת. שלא להתחתן באחת מכל העריות.

שלא להתעדתן [נתעדתן] באחת מכל העריות. והן קרובות ואשת איש ונדה, ואפילו בלא ביאה כגון חבוק ונשוק וכל הדומה לאלו הפעולות הרעות שמעמיקין בהן בעלי הזמה ההולכים אחרי ההבל ויהבלו, שנאמר (ויקרא יח ו) איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה. ופרשו, כאלו אמר לא תעשה שום קריבה שהיא הגורמת והמביאה האדם לגלות ערוה. וכן דרשו זכרונם לברכה (ספרא אחרי יג טו וכא) לא תקרבו לגלות, אין לי אלא שלא יגלה מנין שלא יקרב? תלמוד לומר ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב, אין לי אלא נדה בבל [תקרב ובל] תגלה, מנין לכל העריות? תלמוד לומר לא תקרבו לגלות, ושם נאמר (שם כט)



ונכרתו הנפשות העושות, שמא תאמר יהיו חיבים כרת על הקריבה לבד? תלמוד לומר העושות ולא הקרבות.

ונכפל הלאו באסור זה באמרו (שם כו) ולא תעשו מכל התועבות, שיכלל כל ענינים אלה שהם תועבת השם יתברך, כלומר שהעושה אותן ירחק מן הטובה ומסיר מעליו השגחת השם ברוך הוא. וזהו פרוש תעוב השם יתברך בכל מקום לפי מה ששמעתי. וגם כן מה שכתוב בסוף הענין כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ אשר לפניכם (יח כז) ואקוץ בס (כ כג). הענין לומר, שהמדה מגנה מאד, וכל דבר רע ומאוס ביותר יכנה הכתוב כאלו השם יתברך שונא אותו, והכל על ענין שאמרנו וכעין מה שאמרו זכרונם לברכה (מכילתא יתרו יט יח) בכל מקום כדי לשבר (לשכך) את האזן מה שהיא יכולה לשמע. ולשון ספרא (שם ח ח) כמעשה ארץ מצרים וכמעשה ארץ כנען וגו', יכול לא יבנו בנינים כמותם? תלמוד לומר ובחקתיהם לא תלכו, לא אמרתי אלא בחקים החקוקים להם ולא בנינותיהם. ושם נאמר מה היו עושיין? האיש נושא איש ואשה נושאת אשה, ואשה נושאת לשני אנשים.

משרשי הרחקת הזמה כתבתי בפרשת וישמע יתרו בלאו דלא תנאף (מצוה לה) מה שידעתי. וזאת המצוה גם כן מאותו השרש היא, שנמנעו מלהתקרב עם הערוה שום קרבה, לפי שידוע כי הקרבה סבה אל גלוי ערוה, ימשכו (ימצאו) כמה תקלות וכמה הפסדין כמו שכתבתי שם. ואמנם אותו הטעם יספיק באשת איש, אבל בקרובות עדין צריכין אנו לטעם אחר, ובאזהרת ערות אם (לקמן מצוה קצ) נכתב בו מה שנדע בעזרת השם.

מדיני המצוה. מה שאסרו חכמים זכרונם לברכה (אבות ג, יג ואבות דרבי נתן פ"ב) בזה לגדר, והוא שלא יקרץ אדם בידו וירמז בעיניו לאחת מן העריות, ושלא לשחק עמהם כלל, ואפילו להריח בשמים שעליהם אסרו, ושלא להביט בנשים כלל ואפילו בפני כלה בכונת הנאה, ואפילו באצבע קטנה שלהן אסרו להסתכל, חוץ מאשתו של אדם שמתר לו להביט ביפיה ואפילו בעודה נדה מפני שהיא מתרת לו לאחר זמן, וחזקה בישראל שיצרו מסור בידו בכגון דבר זה שתלוי בזמן. ודוקא במקום מגלה שבה התירו להסתכל בעודה נדה, אבל לא במכסה כדי שלא ילבשנו יצר הרע.

ואמרו רבותינו זכרונם לברכה גם כן, (בדכות כד, א) שאסור להסתכל אפילו בשערה של אשה האסורה לו ואפילו לשמוע קולה לכוונה שיהנה בה אסור, ואפילו להסתכל בבגדי צבע של אשה, כלומר בבגדים נאים שדרכן לעשותן מבגדים צבועים אסור להסתכל בהן כל זמן שמכיר האשה הלובשת אותן, לפי שמתוך ראית המלבוש יבוא להרהר בה. והרחיקו גם כן שלא לשאל בשלום אשת איש כלל ואפילו על ידי בעלה (קידושין ע ב ובתוס' שם ד"ה אין שואלין).

ורבוי (ורבו) פרטי הרחוקין שהזהירו עליהן בענין זה. אבל כלל הדבר הוא שלא יעשה האדם שום דבר בעולם המביאו לידי הרהור בנשים, לא במעשה ולא בדבור ולא שום רמז לקרב דעת האשה הקלה עם דעתו, אלא באשתו לבד. וכענין זה היה מוכיח הנביא אנשי דורו באמרו להם (ירמיהו ה ח) איש אל אשת רעהו יצהלו. כלומר, לפי דרכם שנראה כאלו אינם מתכוננים לכך ירמזו לנשי רעיהם רמיזות של נאוף ומגביהים קולם בענין שישמעו אותן הנשים ויתעורר יצרם אל אהבת הנואף. ואין באפשר להגיד פרטי הענינים שידע האדם לעשות לקרב אליו דעת האשה שהיא קלה, ולכן הזכירו זכרונם לברכה מהם קצת, ובשאר יזהר כל אחד ואחד לשמר עצמו לפי מה שימצא את גופו, כי השם יראה ללבב (שמואל א טז ז). ומכל מקום, לפי הדומה מכל מה שהזהירו זכרונם לברכה אין אדם רשאי לזוז ממוסרם הטוב, ואף על פי שהוא מוצא עצמו חשוך התאוה קצת, לא יאמר כיון שאני מוצא עצמי כן מה אכפת לי אם אסתכל בנשים, כי יודע אני בעצמי שלא יתעורר יצרי בכך, שהרבה אמרו כן ונכשלו. ועל זה רמזו זכרונם לברכה (סוכה נב, א) באמרם כי היצר בתחלה חלש מאד, והולך ומתחזק על האדם הרבה. ואתה בני הזהר על זה מאד ואל יבטיחך יצרך, ואם אלף ערבים יתן לך. וזה שאתה מוצא קצת מעשים בגמרא מראים סותרים דברי אלה, כלומר שאפילו במה שאסרו רבותינו זכרונם לברכה בנשים לא היו קצת מהן חוששין אין זה סתירה כלל לדברי, דבמקום מצוה הוא דוקא שהיו מקילין קצת, כמו שמצינו (ברכות כ, א) ברבי יוחנן דהוה יתיב אשערי טבילה כדי שיסתכלו בו הנשים וילדו בנים נאים כמותו, והוא לא היה מסתכל בהן חלילה. ורבי (כתובות יז, א) ורב אחא דהוה נקיט כלתא אכתפיה למצוה שהיה עושה כן כדי לשמחה, וקצת ענינים כיוצא באלו. ועוד שהם זכרונם לברכה היו כמלאכים שלא היה עסקם אפילו שעה קלה כי אם בתורה ובמצות, והיתה מפרסמת כונתם לכל העולם כשמש ולא היו מרגישים הרגש רע בשום דבר מרב דבקותם בתורה ובמצות, אבל אנחנו עכשו אין לנו לפרץ אפילו גדר קטן בענינים אלו כלל, אלא לשמר כל ההרחקים שהודיעונו זכרונם לברכה בפרט, ובמה שלא הזכירו הם יש על כל אחד ואחד לעשות כפי מה שימצא את גופו מוכן כמו שאמרנו שאם הוא מוצא את עצמו שצריך גדר אף על המתיר יגדר עצמו, כמו שמצינו (קדושין פא, ב) אחד מן החכמים שאמר הזהרו בי מפני בתי. ואף על פי שמתר לאדם להתיחד עם בתו, כמו שנכתב בעזרת השם, לפי שענין זה קשה מאד ויצר הרע חזק בו.

על כן צריך כל אדם להרבות בשמירה. ואם יחשב האיש בפגעו באשה נאה כי גיהנם פתוח בין ריסי עיניה, ובאש תמיד תוקד כל הקרב אליה ויחזיר כל מחשבותיו אל הדברים האלה לא תהיה לו לפוקה. ואמרו זכרונם לברכה (ברכות ה, א) שאם אין כח בידו להמית היצר ולהרחיק מחשבתו ממנו שיקרא קריאת שמע

או יעסק בתורה, והודיעונו שעל כל פנים ימות בכך, כמו שאמרו זכרונם לברכה (קידושין לא א), שאם אבן הוא נמות, ואם ברזל הוא מתפוצץ, שנאמר (ירמיהו כג כט) הלא כה דברי כאש וגו'.

ועוד אמרו רבותינו זכרונם לברכה (שם פ, ב) במצוה זו שאסור להתיחד עם כל העריות דבר תורה, בין זקנה בין ילדה, שהיחוד לגלות ערוה הוא גורם, חוץ מן האם עם בנה והאב עם בתו והבעל עם אשתו נדה שמתריין, חוץ מחתן שפרסה אשתו נדה קדם שיבעל, ומתר להתיחד עם הזכר ועם הבהמה שלא נחשדו ישראל על כך. כשארע מעשה אמנון ותמר (ע"ז לו, ב) גזר דוד ובית דינו על יחוד דפנויה. שמאי והלל גזרו על יחוד גויים. והתירו זכרונם לברכה (קדושין מא, א) להסתכל בפני פנויה למי שמסתכל בה לדעת שישא אותה לאשה אם תהיה נאה בעיניו. וגם אמרו שראוי לעשות כן, שלא ישא אדם עד שיראנה כדי שלא יבא לגרשה אחר כן אם תתגנה בעיניו. ויתר פרטי המצוה מבארים בהרבה מקומות בתלמוד בפזור [א"ה סימן כא].

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות, שגם להן אסור להרהר אחר האנשים זולתי בבעליהן, שעליהם ראוי להן להמשיך כל חשקן וחפצן, וכך יעשו בנות ישראל הכשרות. ועובר עליה וקרוב אל הערוה קרוב בשר כדי שיהנה ממנה, במזיד ובהתראה לוקה. ואם עבר על שאר הדברים שאסרו זכרונם לברכה להרחקה, כגון השחוק וקלות ראש, והתרו בו ולא נמנע, היו מכין אותו מכת מרדות. והרמב"ן זכרונם לברכה כתב (בספר המצות ל"ת שנג) שלא נמנה לאו זה דקריבה במנין הלאוין, שכל הרחקת הקריבה, דרבנן היא. והראיה מה שאמרו זכרונם לברכה (ירושלמי סנהדרין ז ז), אמד רבי יוסי ברבי בון היא בל תקרב היא בל תגלה, כלומר שאין בקריבה לאו, אלא לאו דגלוי. ויתר ראיותיו רבות בספרו במצוה שמ"ז (ע"י ל"ת שנג).

**קפט. שלא לגלות ערות אב.**

שלא יגלה אדם ערות אביו. כלומר, שלא ישכב אותו משכבי אשה. שנאמר (ויקרא יח ז) ערות אביך לא תגלה. וזאת האזהרה נוספת בשוכב את אביו על האזהרה הכוללת משכב זכור בכל אדם, שנאמרה (לקמן מצור רט) במקום אחר, כמו שנאמר (שם כב) ואת זכר לא תשכב משכבי אשה. וכך אמרו זכרונם לברכה בסנהדרין (נד, א) ערות אביך לא תגלה, אביך ממש. ושאלו שם האי מואת זכר לא תשכב משכב נפקא, והשיב המשיב כדי לחיבו שתים, וכדרב יהודה דאמר רבי יהודה גוי הבא על אביו חייב שתים. ושם בארו ואמרו, מסתברא מלתיה דרב יהודה בישראל ובשוגג ובקרובן. והאי דקאמר גוי, לישנא מעליא נקט, כלומר שלא רצה להזכיר הענין המגנה בישראל כיון שאפשר להעמידו בגוי שאף הן מצוין בעריות,

אבל הוא הדין בישראל שחייב שתים באביו. כלומר, שאם שכב אותו בשוגג, חייב להביא שתי חטאות. ענין האזהרה זו נגלה הוא, אינן להאריך בשרשה, כי הכעור הגדול הזה ראוי להרחיקו מבני אדם ולענש עליו העובר ענש גדול, ולכן יחיבנהו בסקילה.

מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (יבמות, נג, ב) שהחייב הוא בהכנסת העטרה מיד ולא קדם לכן. והוא הדין בכל העריות שהחייב בהן בהכנסת העטרה מיד, חוץ מן הבא על השפחה שהחייב בה בגומר ביאתו. ויתר פרטיה, בסוף הסדר נודיע מקומן עם פרטי שאר כל העריות בעזרת השם [א"ה שם]. ונוהגת אסור זה בכל מקום ובכל זמן. והעובר על זה ושכב את אביו, מכיון שהכניס ראש העטרה במזיד ויש עדים והתראה נסקל, בשוגג מביא שתי חטאות בזמן הבית. אחד משום לאו דאביו ואחד משום לאו דזכר.

קצ. שלא לגלות ערות אם.

שלא יגלה הבן ערות האם, שנאמר (ויקרא יח ז) אמך היא לא תגלה ערותה. בטעם אסור הקרובות כתב הרמב"ם זכרונם לברכה (מורה נבוכים ח"ג מט) שהענין הוא לפי שהתורה תרחיק המשגל מבני אדם לבד מה שצריך לפריה ורביה או למצוה, ולכן אסרה לנו התורה הקרובות, לפי שהכשלוץ ימצא בהן יותר מפני שהן מצויות אצלו תמיד. והרמב"ן זכרונם לברכה (בפי' עה"ת אחרי יח ו) אמר כי הטעם הזה חלוש מאד שיחייב הכתוב כרת על אלה מפני המצאם אצלו תמיד, ויתיר מצד אחר שישא אדם אחד מאה נשים אם ירצה או אלף, ואמר הוא זכרונם לברכה, וזה לשונו, אבל כפי הסברא כי יש בענין סוד מיסודות היצירה דבוק בנפש, והוא מכלל סוד העבור שכבר רמזנו לו, עד כאן. ואני ראיתי להרמב"ם זכרונם לברכה (שם) שכתב עוד טעם אחר בענין, על צד הפשט לדעתי אמר, כי תרחיק התורה שלא יעז פניו האדם לבוא על האשה שראוי לנהוג בה כבוד, וידחק לפרש רבן על הצד הזה, כלומר, מטעם מדת הבשת, הכל כמו שבא בספרו, יאריך הענין אם באנו לכתב הכל.

מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (סנהדרין נד, א), שאסור האם הוא אפילו היתה אנוסת אביו, שהרי מכל מקום אמו היא, וכן מה שאמרו (שם נג, א) שהבא על אמו שהיא אשת אביו, כלומר, שלא היתה אנוסתו חייב שתים משום אמו ומשום אשת אביו, ואין חלוק בזה בין שבא עליה בחיי אביו לאחר מותו, דלעולם אשת אביו נקראת, וחיב בה שתים, כמו שאמרנו. וכן מה שאסרו רבותינו זכרונם לברכה (יבמות כא, א), לגדר אסור זה של אם, אם אמו, כלומר זקנתו, וכן אם זקנתו, עד מעלה מעלה אפילו אלף דור אם יהיה באפשר לראותן כלן אסורות מדברי סופרים. וכן אסרו לגדר האם אם אביו שהיא זקנתו מצד אב, וכן אם זקנתו

עד מעלה מעלה לעולם, וכן אסרו לגדר זה של אם אם אבי אביו בלבד, ואם אבי אמו בלבד. ויש שפרשו (רש"י יבמות שם ד"ה ד' נשים), שגם אלו אסורות למעלה לעולם. ואם תשאל למה יתפשט האסור עד למעלה בראשונות כדעת הראשון יותר מבשתי אלו האחרונות? הטעם לפי שהראשונות תקרבנה אל אסור האם, שהוא עקר האסור, שהרי יש בהן זקנה אסורה, דהינו אם האם ואם האב, ועל כן ראוי לגזר בהן אפילו עד למעלה, אבל בשתי אלו האחרונות אין בהן זקנה אסורה, וכיון שאין הענין מתקרב לאמות שהוא עקר האסור, ראו (אמרו) זכרונם לברכה, כי די לנו שנגזר בשתי אלו לבד ודברי פי חכמים חן (קהלת י יב). ואלו שאסורות מדרבנן נקראות שניות, כלומר, שהן שניות לאותן עריות שאסרה התורה. ונוהג אסור זה בכל מקום ובכל זמן. ועובר על זה ושכב עם אמו, במזיד חייב כרת, ובעדים נסקל. בשוגג חייב להביא חטאת קבועה בזמן הבית. ואם שכב עם אחת מן השניות לוקה מכת מרדות. וזאת מן העריות שנצטוו עליה כל בני העולם בכלל, אבל חלוק יש בין ישראל לשאר האמות בענין השניות, כי ישראל גדרו גדר בענין השניות, אבל שאר האמות אין אסור עליהן אלא האם לבד.

**קצא. שלא לגלות ערות אשת אב ואף על פי שאינה אמו.**

**שלא לגלות ערות אשת אב ואף על פי שאינה אמו. שנאמר (ויקרא יח ח) ערות אשת אביך לא תגלה.**

משרשי המצוה. מה שכתבנו בענין הקרובות (לעיל מצוה קצ). ועוד יש לנו לומר, כי הטעם בזה לפי שיהיה בדבר קלון אצל אביו. וכבר כתבנו במצות כבוד אב (מצוה לג) התועלת הנמצא לנו בכבוד האבות.

מדיני המצוה. מה שאמרו זכרונם לברכה (סנהדרין נג, א), שאשת אביו אסורה מן התורה בין מן הארוסין פרוש מן הקדושין, בין מן הנשואין, בין בחיי אביו ואפילו גרשה, בין אחרי מותו. וכן מה שאסרו (יבמות כא, א) לגדר אסור זה, אשת אבי אביו. כלומר אשת זקנו אף על פי שאינה זקנתו. וכן אסרו גם כן אשת אבי זקנו, וכן אשת אבי אם זקנו. וכן עד מעלה מעלה אפילו עד יעקב. ואסרו גם כן לגדר אסור זה אשת אבי אמו בלבד. והטעם, לפי שעקר אסור זה הוא מצד אבות דהינו אשת אב, על כן החמירו זכרונם לברכה יותר בצד האבות, ואמרו שיהא אסור למעלה עד לעולם. ובצד האם לא גזרו אלא באשת אבי אמו לבד, והוא כעין החילוק שכתבנו למעלה באסור האם. ויתר פרטיה הם במקומות שנכתב למטה בסוף הסדר (מצוה ריא) [א"ה שם]. וזאת מן העריות שנצטוו עליה כל בני העולם בכלל, אבל חלוק יש בין ישראל לשאר האמות, שבשאר האמות אין נקראת אשת אביו אלא על ידי בעילה, ובישראל אפילו בקדושין, וכן בענין השניות שאין אסור שניות באמות כמו שאמרנו.

ונוהג אסור זה בכל מקום ובכל זמן. ועובר עליה ושכב את אשת אביו במזיד חייב כרת, ובעדים ובהתראה נסקל, בשוגג חייב להביא חטאת קבועה בזמן הבית. ואם שכב עם אחת מן השניות היה לוקה מכת מרדות.

קצב. שלא לגלות ערות אחותו בכל צד שהיא אחותו.

שלא לגלות ערות אחות, בין שהיא אחות מאב לבד לבין שהיא אחות מאם לבד, ובין שהיא אחות מאנוסת אביו ובין שהיא אחות מאם מן הזנות, בכל צדדין אלו נקראת אחות, וחיבין עליה, שנאמר (ויקרא יח ט) ערות אחותך בת אביך או בת אמך מולדת בית או מולדת חוץ. ואם תאמר אם כן מה זה שנאמר בתורה (שם יא) ערות בת אשת אביך לא תגלה ולמה היה צריך זה המקרא, והלא משום אחותו חייב עליה? באמת זה המקרא לא נאמר אלא כדי שישים בת אשת האב כשתהיה אחותו ערוה בפני עצמה, וכמו שנכתב למטה במקומו (לקמן מצוה קצו). ונמצא (יבמות כב, ב) שהבא על אחותו שהיא בת נשואת אביו שחייב שתים, משום ערות אחותו ומשום ערות בת אשת אביו. ואם בא עליה בשוגג חייב להביא שתי חטאות משרשי אסור הקרובות. כתבנו בערות אם (לעיל מצוה קצ) מה שידענו בהם [א"ה שם].

מדיני המצוה. כגון מה שאמרו זכרונם לברכה (סוטה מג, ב), דדוקא בת אשת אביו שהיא אחותו, כלומר, שהולידה אביו, היא אסורה עליו, אבל בת אשת אביו שאינה אחותו, כגון שאשת אביו היה [היתה] לה בת מאיש אחר, זו אינה אסורה כלל אלא מתר לו לאדם לשא אותה לכתחלה, ולא גזרינן אטו אחותו שאין כאן מקום לגזרה כלל.

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן. והעובר עליה ושכב את אחותו במזיד חייב כרת לבד. כלומר שאין בה מיתת בית דין, אבל בעדים והתראה בית דין מלקין אותן כדין כל חיבי כרתות שלוקין (ש אפילו בעדים והתראה אין בדבר אלא חיוב כרת לבד), ובשוגג מביא חטאת קבועה. וזאת מן העדיות שנצטוו עליהם כל בני העולם בכלל, אבל חלוק יש בה בין ישראל לשאר האמות, שבשאר האמות אין אסור עליהם אלא אחותם מאם לבד, ובישראל בין מאם בין מאב. וכלל

זה יהיה בידך בכל מה שנצטוו האמות שכל זמן שהם תחת ידינו, עלינו לעשות דיין בהם בעברם על מצותם. וכבר כתבתי למעלה בסדר וישמע יתרו (מצוה כו) בלאו דלא יהיה שהדין שלהם לעולם היא מיתה בין מזדיין בין שוגגין, ושאין צריכין התראה, אבל שני עדים או הודאת פיהם צדיכין. ומן הדומה שאף על פי שהם אינם כשרים להעיד על ישראל ראויים היו להעיד זה על זה, וכן הורה זקן (רמב"ם פ"ט הל' מלכים הי"ד).

קצג. שלא לגלות ערות בת הבן.

שלא לגלות ערות בת הבן, שנאמר (ויקרא יח י) ערות בת בנך וגו' לא תגלה. ולפי הדומה כי האסור הוא בין שהבן כשר או אפילו ממזר בנו הוא מכל מקום, ובין שבת הבן גם כן כשרה או אפילו ממזרת.

שרש אסור הקרובות, כתבתיהו באסור ערות אם (מצוה קצ).

מדיני המצוה. מה שאסרו זכרונם לברכה (יבמותכב, א) לגדר אסור זה, והיא בת בת בנו בלבד, וכן בת בן בנו בלבד. ויש אומרים, שאין הפסק לאסורים אלו לעולם כי כל יוצאי ירכו של אדם אסרו עליו עד סוף כל הדורות. ויתר פרטיה, בסוף הסדר (מצוה ריא) תראה היכן הם [א"ה שם].

ונוהג אסור זה בכל מקום ובכל זמן. ועובר עליה ושכב את בת בנו במזיד ויש עדים חייב שרפה, כמו שאמרו זכרונם לברכה בסנהדרין (עה, א) ואם אין עדים חייב כרת, בשוגג מביא חטאת קבועה בזמן הבית, ואם שכב את בת בנו וכן כל שאר השניות לוקה מכת מרדות.

קצד. שלא לגלות ערות בת הבת.

שלא לגלות ערות בת הבת. שנאמר (ויקרא יח י) או בת בתך לא תגלה ערותך כי ערותך הנה. כל דיניה כדין בת הבן, ושניות לה גם כן בת בתו, וכן בן בתו. ויש שאומרים, שאין להם הפסק לעולם.

קצה. שלא לגלות ערות הבת.

שלא לגלות ערות הבת, וזאת לא נתבארה בלשון התורה שיאמר הכתוב ערות בתך לא תגלה. ומפני כן לא בא עליה כתוב מפרש לפי שאין צריך בו, דכיון שאסרה התורה בת הבן ובת הבת שהן רחוקות ממנה, אין צריך לומר שהיא אסורה דקל וחמר הוא. ועוד למדוה זכרונם לברכה מגזרה שוה, דאי מקל וחמר גרידא הוה ילפינן לה לא היה אדם נדון עליה, דקימא לן (סנהדרין עו, א) אין עונשין מן הדין.

משרשי המצוה. כתבנו למעלה (מצור קצ) מה שיכלנו דרך כלל בכל העריות. דיני מצוה זו, כלומר, איך למדוה זכרונם להרכה ומאי זה כתוב? בגמרא יבמות הוא, שאמרו שם (ג, א) בתו מאנוסתו עקר אסורא מדרשא אתיא, דאמר רבא אמר ליה רב יצחק בר אבדימי אתיא הנה הנה אתיא זמה זמה כלומר, שהכתוב אמר בבת הבן ובבת הבת ערותך הנה, ואמר באסור אשה ובתה ובת בנה ובת בתה לשון הנה, כמו שכתוב בסוף הפרשה (ויקרא יח יז) שארה הנה, מה להלן מפרש שנאסרה בתה, שהרי בפרוש נכתבה שם, אף כאן שאסר הכתוב בת בנו,

הוא הדין לבתו, אף על פי שלא פרשה הכתוב, דגמרינן לה בגזרה שוה זו. ועוד למדו זכרונם לברכה מכח גזרה שוה זו באי זו מיתה נדון הבא על בתו או על בת בנו ובת בתו, ואף על פי שאין משפט המיתה כתוב במקרא של ערות אשה ובתה ובת ובת בתה, למדוהו זכרונם לברכה ממנו אחר שנלמד בו ממקום אחר, ומאי זה מקום אחר נלמד בו? ממה שכתוב (שם כ יד) ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זמה היא באש ישרפו אותו ואתה. ואמרו זכרונם לברכה (סנהדרין עה, ב) מה התם באשה ואמה, דכתיב בהו בהן זמה בשרפה, אף הכא באשה ובתה ובת בנה ובת בתה, דכתיב בהו שארה הנה זמה היא נדון בשרפה. ומעתה אחר שמצאנו כי משפט אשה ובתה ובת בנה ובת בתה בשרפה מכח גזרה שוה זו דזמה זמה, יש לנו ללמד גם כן כי משפט הבא על בתו ובת בנו ובת בתו בשרפה, לפי שכבר למדנו ממנו אסור על בתו בגזרה שוה דהנה הנה, וכיון שלמדנו ממנו דבר אחד, נלמד ממנו עוד כל שאר הדינים שבו, ונאמר שמשפט הבא על בתו גם כן בשרפה. ועל כיוצא בזה, יאמרו בגמרא (יבמות עח, ב) דון מינה ומינה כלומר, כשנלמד כתוב אחד מחברו, לא לדבר אחד שבו לבד נלמדהו אלא לכל משפטיו נלמדהו ממנו. ואף על פי שאותן משפטים שבו אינם כמשמעותו של כתוב בעצמו אלא שנלמדם מכתובים אחרים, אף על פי כן כל מה שיש בו בין מגופיה דקרא בין שנלמד בו ממקום אחר נלמד ממנו. ואמרו זכרונם לברכה בגמרא כריתות (ה, א) אל תהי גזרה שוה קלה בעיניך, שהרי בתו מאנוסתו, אחד מגופי תורה היא ולא למדה הכתוב אלא בגזרה שוה, אתיא הנה אתיא זמה זמה, כלומר, שבשתי גזרות שוות אלו למדנו אסורה ומשפטה, וכמו שפרשנו. אבל בתו מנשואתו מפרש הוא במקרא מדכתיב (שם יח יז) ערות אשה ובתה ואין חלוק בין שהיא בתו ובתה או מאיש אחר, וזה מדבר בנשואה מדכתיב אשה דמשמע לשון אישות, וכתיב נמי (שם) לא תקח, וקיתה משמע גם כן דרך אישות, אבל גבי בתו מאנוסתו ובת בנו ובת בתו לא כתיב אלא לא תגלה, וכתב הרמב"ם זכרונם לברכה

(בספרהמצוותל"תשלו) הבט אמרם זכרונם לברכה לא למדה הכתוב, ולא אמרו ולא למדנוה, לפי שאלה הענינים כלם הם קבלה מהשליח עליו השלום, שמסר הפרוש אל הזקנים, וזה אמרם על זה גוף תורה. והביאו לרב זכרונם לברכה לכתב דבר זה העקר הקבוע לו, שאין בחשבון תרי"ג המצוות אלא מה שמפרש בכתוב, או מה שיאמרו זכרונם לברכה עליו בפרוש שהוא מן התורה, אבל לא כל מה שנלמד בשלש עשרה מדות. וכבר סתר הרמב"ם זכרונם לברכה (בשרשיו לספר המצוותשרש ב') ענין זה בראיות ברורות.

דיני המצוה בסוף הסדר (מצוה ריא) נכתב מקומן עם כל העריות בכלל [א"ה שם]. ונוהג אסור זה בכל מקום ובכל זמן. והעובר על זה ושכב את בתו מאנוסתו במזיד ויש עדים נדון בשרפה, בלא עדים חייב כרת. בשוגג חייב חטאת קבועה. ואם שכב



את בתו מנשואתו חייב שתי חטאות, אחת משום בתו, ואחת משום ערות אשה  
ובתה, שאין חיוב ערות אשה ובתה אלא בנשואי הראשונה, שהרי בפרוש כתב  
בהן לא תקח, בין במקום האזהרה עליהן בין במקום הענש, ולשון קיחה משמע לן  
לשון נשואין. ומפני כן אמרו זכרונם לברכה (יבמות צז, א) כי מדין התורה הוא,  
שאם אנס אדם אשה מתר היה לשא בתה, אלא שחכמים זכרונם לברכה גדרו גדר  
ואסרו הדבר, ואמרו (שם) שמי שנאף אשה אסור לשא אחת מן השבע נשים  
קרובותיה הידועות כל זמן שהזונה קימת, מפני שהזונה באה לבקר אותן, והוא  
מתיחד עמה ולבו גס בה ויבוא לידי עברה שיבעל הערוה, ולא עוד אלא אפילו  
נטען (פי' נחשד) על אשה הרי זה לא ישא אחת מקרובותיה עד שתמות זו שנטען  
עליה. ומכל מקום אם כנסה לזו שקרובה לאותה שזנתה עמו אין מצריכין אותו  
להוציאה. ועוד אמרו זכרונם לברכה (קדושין יב, ב) בענין זה, שכל מי שנטען על  
ערוה או שיצא לו שם רע עמה, לא ידור עמה במבוי אחד ולא יראה באותה  
השכונה. אנס אביו או בנו או אחיו אשה או פתה אותה, הרי זו מתרת לו לשא  
אותה, שלא נאסרו אלא דרך אישות, ולא החמירו זכרונם לברכה גם כן לעשות  
גדר לאחר משום זנות של קרובו.

## 6.1 . שלום לעם / מבט לחיים

הכול בראש / הרב אבי בן אבנר



'ההתנהגות שלך מתחת לכל ביקורת', אמר ישראל לבנו יוסף. 'החלטתי לתת לך עונש חמור'.

יוסף הכיר את אביו וידע שאצלו עונש זה עונש! בלבו הוא הודה שהעונש מגיע לו. בשבועיים האחרונים הוא בהחלט לא התנהג כמו שצריך.

'אני אחשוב על עונש מתאים, ומחר תקבל אותו', הודיע האב לבנו.

למחרת בבוקר חש יוסף יד כבדה המטלטלת אותו בחוזקה. הוא פקח את עיניו בקושי. 'החלטתי על העונש', אמר לו אביו. 'היום אין בית ספר ואין חברים. אתה בא איתי לעבודה, ושם, אני מקווה, יהיה לך מספיק זמן לחשוב על מעשיך'. יוסף הביט בשעונו ביאוש. השעה הייתה חמש וחצי לפנות בוקר. הוא ביקש להסתובב ולהירדם שוב, אך אביו לא ויתר. 'קום כבר! אנחנו מאחרים', נענע אותו בחוזקה.

הנסיעה עברה עליהם בשתיקה. 'איזה שעמום הולך להיות', חשב יוסף בליבו. 'מה אעשה כל היום? אביו עבד כחשמלאי, ובאותו יום היה עליו להתקין מערכת חשמל במפעל חדש שהלך ונבנה.

במשך כל היום עבד אביו במרץ, כשיוסף יושב על הרצפה המאובקת ומשתעמם עד מוות. לא היה לו חשק לאכול או לשתות, ואפילו לא לקרוא ספר שהביא איתו. הוא דמייך כיצד חבריו משחקים בהפסקה ומפטפטים זה עם זה, כשהוא 'תקוע' פה עם אבא שלו במפעל מרוחק. הוא מצא את עצמו מתגעגע אפילו

למורים ולשיעורים... 'זה היה עונש כמו שצריך', סיכם יוסף לעצמו את החוויה שעבר.

'אני מקווה שהבנת את המסר', אמר לו אביו כאשר נסעו בחזרה לביתם. 'עכשיו יש לך הזדמנות להשתפר, ואם אראה אצלך שינוי, אתן לך פרס.'

יוסף היה פגוע, אך החליט להוכיח לאביו שהוא מסוגל להצליח. השינוי לא היה קל עבורו, אך יוסף השתדל והתאמץ ככל יכולתו. אביו היה מרוצה, וגם המורים בבית הספר אמרו שהם מופתעים לטובה. אחרי כמה שבועות הודיע לו אביו שהוא בהחלט הוכיח את עצמו, ועכשיו הגיע הזמן שיקבל את הפרס.

'מה הפרס?' שאל יוסף בשמחה.

'מחר יהיה לך חופש מבית הספר, ותוכל להיות איתי כל היום. אני צריך להתקין מערכת חשמל בבית פרטי, ואלמד אותך כיצד עושים זאת', אמר לו אביו.

בשעת בוקר מוקדמת זינק יוסף ממיטתו והתארגן במהירות. אביו נתן לו להוריד לרכב סלילי חוטים בצבעים שונים ומכשירים שונים ומשונים. 'מה כל מכשיר עושה?' התעניין יוסף, ואביו הסביר לו תוך כדי נסיעה על מערכת החשמל ועל נפלאותיה.

כשהגיעו למקום העבודה, אפשר האב ליוסף להרכיב מפסקים ותקעים, כשהוא בודק אחריו אם עשה את עבודתו כהלכה, ולאחר מכן לימד אותו דברים מורכבים יותר. האב שיתף את בנו בכל תהליך העבודה, והלה התעניין בכל פרט ופרט.

כך עברו השעות על יוסף בהנאה ובעניין, עד שאביו התמתח ואמר: 'טוב, יוסף, סיימנו להיום. הולכים הביתה.' יוסף הביט בשעונו בלא מאמין. 'מה? כל כך מהר עבר הזמן? לא הרגשתי בכלל...'

בדרך הביתה היה יוסף נלהב ונרגש. הוא לא הפסיק לדבר על היום הנפלא שעבר עליו, וביקש מאביו שירשה לו לבוא איתו מפעם לפעם לעבודתו.

'אם תלמד ותתנהג כמו שצריך – אני מבטיח לקחת אותך מדי פעם', אמר אביו, 'אבל רק רגע: לפני כמה שבועות נדמה לי שלא כל כך רצית לבוא, לא?'

יוסף התקשה לרגע להבין למה אביו מתכוון, עד שהוא הזכיר לו שלפני כמה שבועות לקח אותו לעבודתו במפעל, ואז יוסף התמרמר, התקומם והשתעמם. 'טוב, מה יש להשוות', אמר יוסף. 'באותו יום זה היה עונש!'

אביו של יוסף צחק במלוא פיו. 'נכון שאז זה היה עונש והיום זה פרס, אבל בשני המקרים הצעתי לך את אותו הדבר בדיוק'.  
יוסף הרהר רגע בתדהמה. על זה הוא לא חשב. זה היה מפתיע בהחלט.  
'אז אולי תסביר לי כיצד היום נהנית בדיוק מאותו דבר שלפני כמה שבועות כל כך סבלת ממנו?' התעקש אביו לשאול.

'אני באמת לא יודע', אמר יוסף, ואביו הסביר לו: 'חלק גדול מההבדל בין עונש לפרס הוא במחשבה שלך, כמו שאומרים "זה הכול בראש". אם תלך למקום כלשהו מתוך כפייה ולאחר שיכריחו אותך לעשות זאת, תהיה לך הרגשה של עונש, אבל אם תלך לשם מרצונך הטוב ומתוך בחירה ועניין, תהנה מכל רגע. שים לב שבסטירה ובלטיפה היד פוגשת את הלחי, אבל יש הבדל גדול באופן שהדבר קורה'.

•  
בחיים עוברים על האדם אירועים ומקרים רבים. מי שחווה את החיים מנקודת מבט חיובית, ומנסה לראות את הטוב בכל דבר, ייחנה מהחיים ויחיה בצורה נכונה. מי שמתעקש לראות רק את הרע ואת השלילי, ימצא אותם – וכל חייו ידמו עליו כעונש.



## 6.2 . סיפור לשבת

טרמפ גורלי / הרב ידידיה שילה



היה זה לילה גשום וסוער. דוד כהן עמד בתחנה המבודדת, ולמרבה חרדתו נראה היה כי הפסיד את האוטובוס האחרון לגבעול, היישוב הקטן שבו התגורר. אשתו הייתה מאושפזת בבית החולים בבאר שבע, והוא חזר זה עתה מביקור אצלה. בבית, ידע דוד, הכול בסדר. הבנות הגדולות השכיבו את הקטנים לישון, והשכנים מהבית הסמוך אמרו שהילדים יכולים להיעזר בהם בכל שעה שירצו. אבל השעה הייתה מאוחרת, מזג האוויר היה קר וסוער, ושום מכונית לא חלפה בכביש הראשי בשעה מאוחרת זו.

כמה משאיות חלפו ביעף, ונראה שנהגיהן אפילו לא הבחינו באדם העומד, רטוב ורועד מקור, בתחנת האוטובוס. לאחר שעה ארוכה חלפה סוף סוף מכונית ראשונה בכביש. דוד נופף בידו בכל כוחו, והמכונית בלמה ועצרה לידו. ליד ההגה ישב בחור צעיר, והחשיכה הסתירה את תווי פניו. 'לאיפה? שאל הצעיר את דוד כהן.

'אני צריך לגבעול, אבל אשמח אם תקדם אותי כמה שתוכל,' אמר דוד. 'בבקשה,' ענה הנהג. דוד עלה למכונית, והצעיר נהג בריכוז על הכביש הרטוב והחלקלק. בכניסה ליישוב גבעול הוא אותת, והתכוונן לפנות לכיוונו. 'אתה גר בגבעול?' שאל דוד כהן בתמיהה. 'ברור שלא,' צחק הנהג הצעיר, 'אבל אני לא יכול להשאיר אותך בכניסה ליישוב בגשם כזה. בוא, תגיד לי איך להגיע, ואני אקח אותך עד הבית.'

'אין לי מילים להודות לך', אמר דוד כהן בקול נרגש. 'רק אמור לי: איך קוראים לך?'

'קוראים לי מוסטפה ג'לאל', ענה הצעיר, 'זאני גר במאהל הבדואי ליד ערד'.

•  
ארבעים שנה חלפו.

יום אחד הגיע למאהל הבדואי שליך ערד שליח רכוב על אופנוע. 'מי זה מוסטפה ג'לאל?' שאל השליח את הילדים הרבים שהקיפו אותו בסקרנות. הילדים הביאו אותו לאחד מנכבדי המאהל שישב בתוך אחד האוהלים ועישן נרגילה.

השליח הגיש לבדואי המשופם מעטפה גדולה. 'זו הזמנה למסיבה לכבוד מינוי הרב החדש של היישוב גבעול', אמר.

'מה לי ולרב החדש של היהודים?' שאל מוסטפה ג'לאל, ועשן סמיך הסתלסל מתחת לשפמו.

'אביו של הרב ביקש להזמין באופן אישי, ואמר שהוא ישמח מאוד אם תוכל לפנות מזמנך היקר ולבוא לשמוח בשמחת המינוי של בנו. הוא ביקש למסור שאם תבוא, כבר תבין מדוע היה לו חשוב כל כך שתשתתף בשמחה'.

בערב המיועד הסיע אחד מצעירי השבט את מוסטפה ג'לאל ליישוב היהודי הסמוך, גבעול. כבר מרחוק הוא ראה את האורות הצבעוניים ואת השלטים החגיגיים. קולות התזמורת נישאו למרחוק. מוסטפה תהה לרגע אם הוא היה צריך לבוא, אך כשהתקרב למקום האירוע, מיהר לעברו אדם מבוגר וחיבק אותו בהתרגשות. 'אדון מוסטפה, האם אינך מכיר אותי?' שאל.

הבדואי היה נבוך מעט. הוא באמת לא הכיר את היהודי המבוגר. אלא שהיהודי משך אותו אל במת הכבוד וביקש מהמנחה את המיקרופון. המנחה הכריז שהרב דוד כהן, אביו של הרב החדש, מבקש לשאת דברים. 'מורי ורבותי', אמר דוד כהן לקהל, 'לפני ארבעים שנה חזרתי מביקור אצל אשתי שהיתה מאושפזת אז בבית החולים. זה היה יום גשום וסוער והפסדתי את האוטובוס האחרון. מוסטפה ג'לאל, האיש שעומד עכשיו לצדי, היה אז בחור צעיר. הוא ראה אותי עומד בתחנה, רטוב ורועד מקור, ובטוב ליבו הסיע אותי עד

הכניסה לביתי. כאשר נכנסתי הביתה, הרחתי ריח של שריפה. התנור בחדרו של הבן הקטן החל לבעור, ושאר האחים שישנו בחדרים אחרים, לא הבחינו בכך. בזכות החסד שמוסטפה עשה עמי, הצלחתי לכבות את האש לפני שאחזה במיטתו של התינוק. עכשיו, כאשר זכיתי ואותו בן מוכתר לרב המושב שלנו, חשבתי לנכון להזמין את האיש שהציל את חייו, ובזכותו אנחנו יכולים לחגוג היום את האירוע המרגש הזה. אני חש שעלי להודות למוסטפה ג'לאל, כמו שעם ישראל הודה ליתרו, חותנו של משה, במדבר סיני.

כאשר יתרו הגיע אל עם ישראל במדבר, יצאו לקראתו משה ואהרון, נדב ואביהו וכל זקני ישראל, ואחריהם כל העם. חזיל שואלים מדוע יתרו זכה לכבוד הגדול הזה, ומשיבים: בזכות שהוא אירח את משה בביתו, כאשר משה ברח ממצרים והיה נרדף.

התורה מלמדת אותנו לא להיות כפויי טובה. התורה מורה לנו להכיר טובה לאנשים שגמלו איתנו חסד ועשו משהו למעננו. רק מי שהוא 'בן אדם' יכול להיות יהודי טוב, וזה למעשה הפירוש של מאמר חז"ל: 'דרך ארץ קדמה לתורה'.



### 6.3. פתגם שבועי / משל / סיפור עם ומוסר השכל מצידו





## המאכלים הטובים ביותר לשיניים שלכם/רועי עמית

בכל הנוגע לבריאות השיניים והיגיינת הפה, חשוב לפתח הרגלים טובים שיעזרו לנו לשמור על השיניים שלנו חזקות לאורך שנים. מלבד צחצוח פעמיים ביום והעברת חוט דנטלי, ישנם מאכלים שעוזרים לנו בכך. הכירו את 15 המאכלים הכי טובים לשיניים שלכם.

1. **מסטיק ללא סוכר:** מחקרים רבים מצאו כי לעיסת מסטיק מגרה את יצור הרוק. ששוטף את החומציות הנגרמת על ידי חיידקי השיניים. כמו כן, הרוק מכיל סידן ופוספטים שעוזרים לחיזוק השן. המסטיק עוזר גם לניקוי השן, ולחיזוק עצמות הלסת.
2. **מים:** שתיית מים נחוצה כדי לשמור על היגיינת פה. המים שוטפים את הפה משאריות מזון, ומגדילים את ייצור הרוק. בנוסף, המים עוזרים למנוע פגיעה באמייל השן. למי הברז בישראל מוסיפים פלואוריד, המשפר את עמידות אמייל השן לעששת.
3. **גבינה לבנה:** הגבינה ידועה ביתרונותיה הבריאותיים בתחום חיזוק העצמות והשיניים, בזכות הסידן הרב שבה. כמו כן, הגבינה גם היא מגבירה את ייצור הרוק.
4. **תה:** תה שחור וירוק מכיל פוליפנולים, תרכובות כימיות טבעיות שעוזרות להילחם בחיידקי הפלאקה. מומלץ להוסיף דבש במקום סוכר לתה, כדי להגיע לתוצאה הטובה ביותר עבור השיניים.



5. **חלב וחלב סויה:** חלב, בדומה לגבינה, עשיר בסידן ופוספטים ששומרים על השיניים חזקות ובריאות. חלב גם עוזר לשמירה על אמייל השן. רגישים ללקטוז וטבעונים יכולים לשתות חלב סויה, העשיר גם הוא בס

**6. אגוזים:** אגוזים מכילים מגוון ויטמינים ומינרלים, החיוניים לשמירה על החניכיים והשיניים.

א. בוטנים עשירים בוויטמין D ובסידן.

ב. שקדים מכילים כמויות גדולות של סידן.

ג. אגוזי קשיו תורמים לייצור הרוק.

ד. אגוזי מלך עשירים בסיבים, ברזל, חומצה פולית, מגנזיום, אבץ ואשלגן – כולם חיוניים לבריאות השיניים.

**7. יוגורט:** יוגורט הוא מקור מצוין לחלבונים וסידן. אם צורכים את היוגורט יחד עם פירות טריים, הוא הופך לפצצה של ויטמינים ומינרלים.

**8. תפוזים:** התפוזים מכילים כמות גדולה של ויטמין C ו-D וכן סידן, התורמים לחזקת של השן ובריאותה. מיץ התפוזים עוזר לאיזון החומציות בפה ולחיסול החיידקים.



**9. תפוחים:** אכילת תפוחים מנקה את השיניים, ומונעת הצטברות חיידקים. כמו כן, התפוח עשיר בוויטמינים ומינרלים שעוזרים לשמור על השיניים בריאות וחזקות.

**10. ליקריץ:** מחקרים מצאו שליקריץ ללא סוכר מצוין למניעת חורים בשיניים ופלאק. הליקריץ גם מצוין לרענון הנשימה, אך היזהרו מקניית ממתקים בטעם ליקריץ ואנים, אכלו רק ליקריץ טבעי ולא מסוכר.

**11. מרק רגל:** מרק רגל בשרי ידוע כמזון-על עשיר בסידן ובמינרלים חיוניים. מומלץ להוסיף למרק עשבי תיבול עשירים בוויטמינים מזינים.

**12. כבד עוף:** כבד הוא מאכל העשיר בוויטמין A המונע מחלות חניכיים ומפחית את הסכנה לחורים בשיניים. כמו כן הכבד מכיל ויטמין D, החיוני לבניית העצמות והשיניים.

**13. שמן דגים:** שמן דגים עשיר גם הוא בוויטמינים A ו-D, ומכיל גם אומגה 3, השומרת על חוזק השיניים.



**14. פטריות:** פטריות עשירות בוויטמין D ותורמות לספיגת הסידן בגוף. פטריות השיטאקי טובות לבריאות השן במיוחד, כיוון שהן עוזרות להפחית את רמות הפלאק.

**15. שוקולד מריר:** שוקולד מריר עשיר בקקאו, מקור מצוין לטאנינים, המשחקים תפקיד חשוב במניעת חיידקים וריקבון בשיניים ועוזרים להילחם בדלקת חניכיים. הקקאו מפחית את גדילת הפלאק ועוזר להזרים דם לחניכיים.

**הערה:**

**אין האמור לעיל מהווה תחליף לייעוץ רפואי**

י"ז שבט תרמ"ב 6.2.1882 הקמת תנועת ביל"ו

את התנועה הקים ישראל בלקינד (דודו של נעמן בלקינד חבר מחתרת ניל"י אשר נתלה יחד עם יוסף לישנסקי בדמשק על ידי התורכים בזמן מלחמת העולם הראשונה). לאחר פרעות "סופות בנגב" שבוצעו ביהודים ברחבי רוסיה כינס בלקינד בביתו קבוצה של יהודים צעירים משכילים וביחד הם הקימו את הקבוצה המאורגנת הראשונה ששמה לה מטרה לקדם את ההתיישבות בארץ ישראל. במקור נקראה התנועה דאבי"ו ראשי תבות לפסוק מספר שמות (פרשת בשלח, פרק י"ד פסוק ט"ז) " **דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיִּסְעוּ** ". בלקינד שינה את השם לביל"ו על פי הכתוב בספר ישעיהו (פרק ב' פסוק ה') "**בֵּית יַעֲקֹב לְכוּ וְנִלְכָה, בְּאוֹר ה'**" הוא הסביר את שינוי השם בכך שמטרת הקבוצה השתנתה "במקום לשכנע אחרים ללכת לארץ ישראל (דַּבֵּר אֶל) החלטנו לעבור לשם בעצמנו (לְכוּ וְנִלְכָה) ". עיקרי תקנון התנועה היו: יישוב הארץ, עבודת אדמה, לימוד השימוש בנשק, דיבור עברי, איסור קניין פרטי במושבות הביל"ויים

הקבוצה ראשונה של ביל"ויים עלתה לארץ בי"ט תמוז תרמ"ב. חבריה חיפשו עבודה, חלקם הוכשרו לעבודה חקלאית במקוה ישראל, וחלקם למדו מלאכה בירושלים. ביל"ויים אחדים התקבלו על תנאי למושבת הברון, ראשון לציון. לאחר שנתיים עלו ראשוני המתיישבים לאדמות שנרכשו מן הכפר הערבי קטרה והקימו את המושבה גדרה. המתיישבים סבלו מעוני ומקשיים רבים ונתמכו על ידי תנועת "חובבי ציון". הם סירבו אידיאולוגית להיעזר בתמיכת הברון, שתבע כפיפות לפקידיו. בית הספר שנוסד ב- 1896 התנהל על טהרת העברית והקפיד על חינוך דתי. עליית הביל"ויים היתה תחילתה של העלייה הראשונה והם אלו שהיוו את הבסיס הראשוני להתיישבות היהודים בארץ ישראל. למרות שבמבט לאחור היתה תרומת הביל"ויים חשובה הרי שרק עשרות בודדות של עולים הגיעו לארץ במסגרתה. תנועת הביל"ויים הסתיימה בכישלון ורק מעטים נשארו בארץ והתנועה חדלה להתקיים.

י"ט שבט תשס"ה 29.1.2005 נפטר הסטיריקן וחתן פרס ישראל, אפרים

קישון

אפרים קישון נולד בבודפשט שבהונגריה בשם הופמן פרנץ, לאחר שהפך לסופר הונגרי, שינה את שמו לפרנץ קישהונט. כשעלה לארץ בשנת 1949, במסגרת ההחלטה לשנות שמות לוועזיים לעבריים שינה פקיד העלייה את שמו לאפרים קישון, ובשם זה הוא ידוע בארץ ובעולם. קישון נולד בבית יהודי מתבולל ולא היה לו קשר ליהדות בכלל ואולם הנאצים הם אלו שסיפרו לו על יהדותו בכך שנשלח למחנה ריכוז. קישון הצליח להימלט

מצעדות המוות שהיו בדרכם למחנה ההשמדה סוביבור, חזר לבודפשט שם התחבא יחד עם משפחתו בעזרת שכנ גוי (חסיד אומות עולם) עד גמר המלחמה. קישון החל את כתיבתו הספרותית בעיתון מטעם השלטון הקומוניסטי והיות ומצפונו הציק לו הצליח קישון יחד עם אשתו (הראשונה מתוך שלש) לברוח מהונגריה ולעלות לארץ ישראל שם גר במעברת שער העלייה שבחיפה ומשם לקיבוץ כפר החורש שם עבד כסניטר, שם גם החל קישון ללמוד בכוחות עצמו עברית.

משם עבר קישון לתל אביב והחל לעבוד בעיתון בשפה ההונגרית "אוי-קלט" והצטרף ללימודי עברית באולפן כדי "להיפטר מגורלו המר של המהגר הנצחי" כלשונו. קישון החל את עבודתו בעיתון "דבר" שם פרסם את הסאטירה הראשונה שלו "תעלת בלאומילך" המספר על תמהוני המחליט לקדוח ברחוב הראשי של תל אביב והעלילה מתגלגלת עד לכך שהוכרז על ידי העירייה שתל אביב תהפוך לונציה סאטירה זו היתה גם לסרט מצליח בכיכובו של בומבה צור. תעלת בלאומילך היתה פריצתו הראשונה של קישון לחברה הישראלית, מאז כתב קישון סאטירות רבות המלגלות בעיקר על הבירוקרטיה. בשנות השישים פנה קישון לעולם הסרטים וכתב וביים את הסרט "סלאח שבת" בכיכובו של חיים טופול. קישון אף זכה להכרה בין לאומית בזכות ספריו וכתבתו השנונה.

### כ' שבט תשמ"ח 8.2.1988 פורסם דו"ח וועדת כהן

ועדת חקירה ממלכתית שהוקמה ב 1 בנובמבר 1982, כדי "לחקור את כל העובדות והגורמים הקשורים למעשי הזוועה, אשר בוצעו על ידי הכוחות הלבנוניים, באוכלוסייה האזרחית במחנות הפליטים בסברה ושתילה", בראש השנה תשמ"ג לאחר מבצע שלום הגליל. בראש הוועדה ישב נשיא בית המשפט העליון יצחק כהן. להקמת הוועדה קדמה הפגנה המונית בתל אביב, אשר אורגנה על ידי תנועת "שלום עכשיו" ומפלגת העבודה (הפגנת ה-400 אלף). הוועדה הוקמה כדי לחקור מדוע לא עצר הפיקוד הישראלי את הפעולה. אחדים מחברי הממשלה אשר הרגישו כי מיותר לחקור רצח אשר ישראל לא היתה מעורבת בו, התנגדו להקמת הוועדה, וראש הממשלה, מנחם בגין, העדיף להקים ועדה פחות מחייבת. הוועדה הסיקה שהאחריות הישירה לטבח מוטלת על כוחות הפלנגות הלבנוניים, וכל אחריות אינה מוטלת על מדינת ישראל או על הפועלים מטעמה. עם זאת, מצאה הוועדה טעם לפגם בהתנהגותם של הדרג המדיני והדרג הצבאי.

שר הביטחון, אריאל שרון ז"ל, שנפטר השבוע נמצא אחראי להתעלמות מהסכנה לפעולות נקם ולמרחץ דמים מצד הפלנגות באוכלוסיית מחנות הפליטים, לאחר רצח הנשיא הנבחר בשיר ג'מאייל, לאי הבאה בחשבון את הסכנה הזו, כאשר איפשר

לפלנגות להיכנס למחנות ולאי נקיטת אמצעים מתאימים למנוע או להקטין את הסכנה. הוועדה המליצה, ששרון יסיק מסקנות אישיות, ואכן, הוא הועבר מתפקידו כשר הביטחון והוחלף על ידי משה ארנס, אך נשאר בממשלה כשר בלי תיק. (העיתונאי אורי דן ז"ל חברו של שרון טבע אז את המשפט שכל מי שלא רצה את שרון בזמנו כרמטכ"ל קיבל אותו כשר ביטחון וכל מי שכרגע לא רוצה אותו כשר ביטחון יקבל אותו בעתיד כראש ממשלה !!). גם ראש הממשלה מנחם בגין, שר החוץ יצחק שמיר, הרמטכ"ל, רפאל איתן ז"ל וכן קצינים נוספים נמצאו גם כן אשמים בכך שלא הפעילו שיקול דעת בעת מתן האישור לפלנגות להכנס למחנה הפליטים. במבט לאחור חלוקות הדעות האם נכון היה להקים את הוועדה או לא.

**כ"א שבט תשט"ו 12.2.1954 מדינת ישראל רוכשת את רוב המגילות**

### הגנוזות

ידוע הסיפור על נער בדווי צעיר שבשנת 1947 רעה את צאנו באזור ולפתע נעלמה לו עז שנפלה לאחד הבורות שבאזור, תוך כדי שהוא זורק אבנים הוא שמע צליל של פגיעת אבן בכד חרס וכשירד למערה גילה מספר כדי חרס, קנקנים ובהם מגילות קלף, האגדה מספרת שבסך הכל רצה להשתמש בקלף לתיקון הסנדלים שלו ואולם הסיפור שרועה צאן זה הראה את המגילות לכמה מחבריו שאחד מהם היה כנראה קצת משכיל מהאחרים אשר זיהה אותיות הדומות לארמית כפי שראה במנזר הסורי-אורתודוכסי בבית לחם, הבדואים הוציאו 7 מגילות ומכרו ארבעה מהם לאב המנזר בבית לחם תמורת סכום של כ-100\$ (עשו את השנתית שלהם). אב המנזר לא הבין את החשיבות והעביר את ארבעת המגילות לספריית המנזר בעיר העתיקה. שלושת המגילות האחרות נמכרו לסוחר עתיקות בבית לחם.

שלושת המגילות האחרות הגיעו לישראל בסיפור מדהים מבחינת העיתוי, ב-28 לנובמבר 1948, יום לפני הכרזת המדינה (כ"ט בנובמבר) הצליח פרופסור סוקניק (אביו של יגאל ידין) לאמת את המגילות בתנאים קשים שאכן הוא מחזיק בידי את הקשר של הציונות לעבר ולאחר מו"מ מהיר רכש את המגילות עבור המדינה שרק הוכרז עליה. ארבעת המגילות האחרות (שבגללם אנו מזכירים אותם השבוע) נקנו על ידי מדינת ישראל בסכום של \$250,000 ומצאו את מקומם בהיכל הספר שהוקם לכבודן. (נמצא בירושלים ליד מוזיאון ישראל)

לאחר מלחמת ששת הימים ועד לימינו אנו היו משלחות רבות שהרימו כמעט כל אבן במדבר יהודה ואכן נמצאו מגילות נוספות גם בקומראן וגם במערות נוספות לכיוון דרום, מערות בואדי מורבעת (תחילת הדרגיה) וכמובן בנחל חבר: מערת האיגרות ומערת האימה ככלל נמצאו כ-850 קטעי של מגילות לא כולם משויכות לכת האיסיים אם כי

רובם, בכ-11 מערות באיזור, חלקם שיכפולים. במאמר מוסגר נזכיר שחלק ניכר מתוכן המגילות נמצא גם בגניזה הקהירית שאישרה חלק מהמסקנות לגבי המגילות הגנוזות שנמצאו במדבר יהודה

מהם המגילות הגנוזות ומי כתב אותם ?

קיימת מחלוקת מי כתב את מגילות הגנוזות אחת מהתשובות וכנראה הנכונה לפי הרבה חוקרים היא שבני כת האיסיים הם אלו שכתבו את המגילות החל ממקום הימצאותן ועד לתוכן שלהם. מספר מילים מצומצם על האיסיים. יוסף בן מתתיהו מקדיש להם מספר עמודים בספרו מלחמת היהודים ברומאים וכך הוא כותב: "כי שלשה מיני חכמי הדת (פילוסופים) נמצאו בקרב היהודים. על האחד נמנים הפרושים, ועל השני - הצדוקים, ועל השלישי - אלה הנקובים בשם איסיים, והם נוהגים חסידות. האיסיים הם יהודים מלידה, אולם הם עולים על יתר היהודים באהבתם איש את רעהו. (מוכר, קצת מהדת האחרת) הם מתנזרים מתענוגי הבשר, בראותם בהם רעה, ולמעלה טובה נחשב בעיניהם למשול ברוחם ולכבוש את יצרם. גם חיי הנשואים נמאסים בעיניהם, אולם הם אוספים אליהם בני אנשים זרים בעודם רכים בשנים ונוחים לשמוע בלמודים, ומקרבים אותם באהבת-אבות וחורתים על לוח-לבם את חוקיהם. אמנם אין הם רוצים בזה להעביר את נשואי האישה ואת נחלת-האלוהים הקשורה בהם, אולם הם גודרים עליהם מפריצות הנשים, בהאמינם כי אף אחת מן הנשים אינה שומרת את אמונתה לבעלה האחד."

בהמשך הוא מוסיף ומתאר אותם כקבוצת אנשים אידיאליים, אשר מכבדים אחד את השני. נותנים כבוד איש לרעהו וביחד לנכבדים, יושבים ולומדים, מסתפקים במועט, עוזרים אחד לשני, כמו כן הוא מציין את נושא הטהרה ועל כך שהיו טובלים במקווה הרבה פעמים. ישנה תיאוריה רווחת שהאיסיים הם בעצם הנוצרים המקוריים לאיסיים הייתה השפעה גדולה על היווצרותה של הנצרות, ובמיוחד על הגותו של פאולוס, שהרבה מרעיונותיו כמו רעיון הפרדה בין 'בני האור' ו'בני החושך' שאובים ללא ספק מתוך התורה האיסיית. יש גם שטוענים שישו הנוצרי היה חבר תקופה מסוימת בכת זו והושפע ממנה. רבים הצביעו על הדמיון שבין האיגרות שבברית החדשה לבין ספרות הכת. כנראה שיוחנן המטביל, מורו של ישו, שהסתובב באיזור הושפע מהאיסיים ניתן לחלק את המגילות שנמצאו לשלושה סוגים: מגילות הכוללות קטעים מהתנ"ך שאנו מכירים, מגילות שזהו המקור היחידי שלהם, מגילות שאנו מכירים בלשון זרה ובפעם הראשונה התגלה המקור העברי שלהם: מגילות הכוללות קטעים מהתנ"ך שאנו מכירים ובניהם קטעים מספר ישעיהו המוצג בהיכל הספר שבירושלים, קטעים מספר תהילים. המעניין שמגילת אסתר כפי שאנו מכירים לא נמצא בקבוצת המגילות הגנוזות אולי בגלל שהאיסיים לא שמעו ולא הכירו את הסיפור של מרדכי ואסתר.

מגילות שזהו המקור היחידי שלהם כמו: מגילת הנחושת, מגילת המקדש, מלחמת בני אור בבני חושך, מגילת הרזים, מזמורי ישוע (השם מוכר במקצת) ועוד. מביין מגילות אלו ניתן להזכיר את:

מגילת הנחושת: מגילת הנחושת בשונה מהמגילות האחרות כתובה (בעצם חקוקה) על גווילי נחושת, מגילה זו על פי הכתוב בה מציינת כ-60 מקומות מיסתור בהם הוחבאו אוצרות של כסף וזהב שנלקחו מהמקדש, והוחבאו לפני חורבן הבית על ידי הרומאים ב-70 לספירה. יש הטוענים שהרישום הזה הינו פרי דמיונו של הכותב ואולם לא מעט אנשים האמינו ומאמינים שהתיאור אכן נכון מה שהביא הרבה אנשים להתחיל לחפש אחרי אוצרות אלו. מסופר גם על הקיסר נפוליאון שחפר חצי הר ליד סלע עכברה היות וסבר ש"בברכא שבמזרח כחלת במקצע הצפוני חפור אמת בא ארבע ככרין 22 " תואם את עיין כחל שליד צפת.

לפני כמאה שנה נפוצה שמועה על משפחה בירושלים, משפחת אלה, משפחת קבלנים ירושלמית ידועה שעלתה מכורדיסטן בשנות החמישים. האגדה מספרת כי בזמנו התגוררו בני המשפחה במערה בשכונת שיית באדר, ליד בנייני האומה. יום אחד רצה האב להרחיב את המערה. כשהחל לחפור מצא לפתע פח בנפח 18 ליטר. כשפתח אותו, כך אומרים, גילה שכולו מלא זהב. אגב, אין אישור לסיפור זה חלק ממה שרשום במגילה תואם את מה שרשום במסכת כלים המתארת את אוצרות המקדש. ספק עם סטיבן ספילברג קרא מגילה זו אבל אין ספק שאינדיאנה ג'ונס היה משתמש במגילה. מגילה זו שאורכה היה 2.40 מטר נמצאה בשנת 1952 כשהאיזור היה תחת שלטון ירדן ומוצגת כיום במוזיאון ברבת עמון. כדי לפתוח את המגילה היה צורך לנסרה למספר חתיכות.

מגילת המקדש מגילת המקדש מהווה שיכתוב/פירוש של חלקים שונים בתורה, ויש בה גם תוספות רבות על הכתוב בתורה. הנושאים העיקריים הנידונים בה הם לוח השנה ודיני המועדים, המקדש והקרבנות, דיני טומאה וטהרה, דיני המלך ועוד עניינים משפטיים שונים. נראה כי מגילה זו שימשה את אנשי הכת בתורה חלופית או משלימה לתורת משה, שכן היא כתובה כדבר ה' (אל משה?) בגוף ראשון. כחלק ממגילת המקדש אנו מוצאים התייחסות מעניינת לכל נושא הלוח העברי (בנוסף על שנת ירח, שנת שמש, והשילוב בניהם)

אצל האיסיים אנו מוצאים לוח אחר לוח זה מתבסס על 364 יום בשנה, 52 שבועות כך שכל חג וכל מועד יוצאים בדיוק באות ויום בשבוע שנה אחר שנה (מה שמפשט כמובן את כל ההתנהלות). סביר להניח שבגלל שכל תקופת האיסיים ערכה במקסימום 200



שנה הרי שלא נצטרכו לאותן תיקונים בלוח העברי כפי שאנו מכירים כיום ושניתקן על ידי חז"ל (הפרושים) עם כל הכללים שאנו מכירים, לא אדו ראש ולא בדו פסח ועוד.

מגילת מלחמת בני אור בבני חושך: כת האיסיים ראו עצמם כממשיכים האמתיים של עם ישראל להלן בני אור. המוזר מכל כפי שנראה במגילה הוא שאם עד עכשיו הבנו מתוך דברי יוסף בן מתתיהו שהאיסיים היו ואני מצטט: "זהם נוהגים חסידות. האיסיים הם יהודים מלידה, אולם הם עולים על יתר היהודים באהבתם איש את רעהו" במילים שלנו עדינים ונחמדים הרי שבמגילה אנו רואים שכל זה על תנאי, רק אחרי שהם ישמחו את האחר את "בני חושך" והכוונה גם לשאר הכתות הצדוקים והפרושים.

המגילה מתארת את המלחמה שתתחולל באחרית הימים בין בני האור לבני החושך. כולל גם מלחמה בשמים בין המלאכים הטובים לרעים, כל מהלך המלחמה מתואר בפרוטרוט, ובכללו גיוס הלוחמים וחלוקתם ליחידותיהם, כלי הנשק שישמשו בה ואף התפילות שתאמרנה. המלחמה לדעת כותב המגילה אמורה להיות 40 שנה כשבפועל הלחימה תהיה 35 שנה היות ובשנות השמיטה תהיה "הפסקת אש", כשמתואר בכל שנה נגד מי ילחמו "בשנה הראשונה ילחמו בארם נהרים ובשנית בבני לוד. בשלישית ילחמו בשאר בני אדם, בעוץ וחול, תוגרמה ומשא אשר בעבר פורת. ברביעית ובחמשית ילחמו בבני ארפכשד. בששית ובשביעית ילחמו בכול אשר ופרס והקדמוני עד המדבר הגדול; בשנה השמינית ילחמו בבני עילם; בתשיעית ילחמו בבני ישמעאל וקטורה ובעשר השנים אשר אחריהם תחלק המלחמה על כול בני חס ומשפחותם במושבתם ובעשר השנים הנותרות תחלק המלחמה על כול בני יפת במושבותיהם"

בהמשך אף מתואר כיצד על צבא בני האור להתארגן כשבאופן מפתיע יש דמיון רב להתארגנות של בני ישראל במדבר כפי שמתואר בספר במדבר החלוקה למחנות, החצוצרות, הדגלים ועוד. גם מבנה הצבא מוגדר החל מהלוחמים – חיל הרגלים, דרך כל המערך תומך הלחימה – הפרשים שגם כאן יש חלוקה בין כח משימה מהיר – פרשים הרוכבים על סוסים זריזים וכח פרשים כבד יותר ועד ליחידות הלוגיסטיות מה שנקרא חיל השרות "נוסף על החילות הלוחמים מפרט התקנון גם רשימה ארוכה של חילות – שירות. 'סורכי המחנות' שגילם הוא מבן חמשים עד ששים; שוטרים שגילם מבן ארבעים עד חמשים; וכך קבוצת שירותים שגילם מעשרים עד שלושים ועמהם נמנים: 'מפשיטי החללים'. 'שוללי השלל', 'שומרי הכלים' ו'עורך הצידה' (עובדי המטבח). לכל חייל מוגדרים הפרופיל, הגיל, כלי הנשק שלו אורך החרבות, אורך החניתות ועוד. ואולם הדגש העיקרי במגילה הוא התפילות החל מתפילת הכהן לפני המלחמה (כמו בתורה "כל הירא ורך הלבב") ודרך התפילות בזמן המלחמה ועד לסופה הן תפילה על החללים והן לגצחון. כקוריוז המושג, מלחמת בני אור בבני חושך הפך בשנים האחרונות למלחמה

פוליטית ופובליציסטית בין החילונים לדתיים ובין הציבור לעיתונאים כשכל אחד מכנה את אחר כחושך ואותו כאור.

מגילות שאנו ומכירים בלשון זרה ונמצאו רובם כחלק מ"גניזת קהיר" והופיעו בפעם הראשונה בעברית כמו ספר ברית דמשק וספר היובלות

ספר ברית דמשק ספר ברית דמשק בנוי משתי חלקים עיקריים. החלק הראשון אנו מוצאים דברי תוכחה על התנהגות בני ישראל, על התנהגותם הלא מוסרית, על עושק עניים, על טומאה ועוד מרעין בישין בהתנהגות עם ישראל. החלק השני שהוא עיקרו של הספר הוא בעצם "ספר המצוות והחוקים" של כת האיסיים, הרבה מצוות בנושא טהרה, דינים שבין איש לאשתו, דיני שבת ועוד. ככלל רוב המצוות קרובים מאד למה שאנו מכירים ואולם יש הקפדה יתרה והחמרות כמו למשל בדין פיקוח נפש בשבת שהם לא מסכימים שפיקוח נפש דוחה שבת וכך כתוב "וכל נפש אדם אשר תפול אל מקום מים ואל מקוה אל יעלה איש בסולם, וחבל, וכלי" או איסור נשיאת שתי נשים ובכך הקדימו את חרם דרבינו גרשום.

ספר היובלים ספר זה הנקרא גם במקורות אחרים בשם "בראשית זוטא" הוא בעצם שיכתוב של התורה החל מבריאת העולם ועד ליציאת מצריים. הספר בנוי כהרצאת דברים של המלאך למשה, כאשר המלאך מלמד, מטיף מוסר ומוסר ציוויים לדורות, וסוקר את תולדות בני האדם עד לתקופת משה. לעתים מדבר המלאך בגוף ראשון רבים, כאשר הוא מתאר מעשים שעשו המלאכים, או שיחות מלאכים עם ה', או מאבק בין המלאכים לבין השטן, המלמד בני אדם לחטוא. שמו של הספר ניתן לו וזה שוב מקשר אותו ללוח השנה, ולספר חנוך שיש המקשרים אותו גם לכת האיסיים. לפי אמונת האיסיים חנוך קיבל מה' את חישוב הזמנים שכל ספירת השנים מתבצעת על מחזוריות של שבע שנים, שכל שנה היא 364 יום בדיוק וכל שבעה מחזורים היא יובל. היות והספר נכתב לאחר קבלת התורה אנו רואים קישורים מעניינים כמו למשל לאחר בריאת אדם וחוה מיד מחברים את נושא טהרת המשפחה כפי שנאמר בספר ויקרא בפרשת תזריע. הספר גם משלים דברים כגון בנות חוה שנולדו לה או בסיפור של אברהם אבינו כפי שאנו מכירים במדרש שאברהם ניפץ את הפסילים בביתו של תרח. גם בסיפור של דינה אנו רואים שבניגוד לכך שיעקב לא אהב בלשון המעטה את מעשיהם של שמעון ולוי הרי שבספר אנו מוצאים שמעשיהם היו לברכה מה שמלמד אותנו על העדפת הכותב ועל נסיון להביא את האמונה שלהן לסיפור המקראי כמו גם בתיאור הסיפורים של יהודה ותמר, ראובן ובלהה ועוד. (למי שמעוניין הטקסט באתר דעת של משרד החינוך)

המקורות מהם לוקטו הפנינים לפרשה ומוספיה

מס'	המקור	מאת
1	שלום לעם – תורה ויהדות	דוד קליינר, יוסף רוזניק, איתמר מאיר, אבי בן אבנר, אריה תומר
2	פרשת השבוע לשוטרי ישראל	דודו אלהרר, הרב אליהו מוגרבני, מני ישי, יוסי לוי
3	שבת שלום מקובי ביטר	קובי ביטר
4	בית מורשה	הרב יהודה ברנדס הרבנית מיכל טיקוצ'ינסקי
5	ניר אביעד	ניר אביעד
6	פרסומא – נקודה טובה	ר' משה רוט
7	הרב שמעון בוחניק שליט"א	הרב שמעון בוחניק
8	חמישה חומשי תורה ומפרשי המקרא	רש"י, ראב"ע, רד"ק, רס"ג, רמב"ן, חזקוני, ספורנו, רשב"ם
9	מסכת אבות	
10	אתרי יהדות באינטרנט	

תודה לכל בעלי המקורות שבזכותם יכולתי לערוך ולהפיץ פנינים אלו מהפרשה להגדיל תורה ולהאדירה .

בברכת שבת שלום ומבורך  
שמעון תורג'מן

# סדרת פרסומי "גמ"ח תורג'מן"

## בנושא מעגל השנה ומעגל החיים של האדם היהודי:

1. פנינים לשבת גליון שבועי בפרשת השבוע וחגים בדוא"ל למנויים.
2. ברית מילה חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים בנושא הברית ו"ברית יצחק" כולל קריאת התיקון מחולק ל 10 קוראים.
3. פדיון בן חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחתו ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא הפדיון.
4. זבד הבת חוברת אישית מזכרת לתינוקת ולמשפחתה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא זבד הבת.
5. חלאקה חוברת אישית מזכרת לתינוק ולמשפחתו ובה מנהגים, תפילות, ברכות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא ה"חלאקה".
6. בר מצווה חוברת אישית מזכרת לבר המצווה ולמשפחתו ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא "בר מצווה".
7. בת מצווה חוברת אישית מזכרת לבת המצווה ולמשפחתה ובה הלכות, מנהגים, תפילות, פיוטים ופירוט הטקס בנושא "בת מצווה".
8. נישואין חוברת אישית ובה הדרכה לבני הזוג ובה תפילות וברכות, תוכנית לוגיסטית לאירגון החתונה כולל לוי"ז מפורט כולל הנחיות לרישום ברבנות, טיפים לבחירת האולם, הקייטרינג, התזמורת הצלם ויתר בעלי המקצוע וכן תוכנית להכנת תקציב לאירוע וניהול ההזמנות והמזמנים, מתנות ועוד. וכן טיפים שונים לניהול האירוע.
9. חנוכת בית חוברת אישית מזכרת למשפחה ובה מנהגים, הלימוד מחולק, ל-10 קוראים תפילות, ברכות, פיוטים ופירוט טקס "חנוכת הבית".
10. אזכרות: חוברת תפילה וזכרון לעילוי נשמת המנוח/ה כולל פרקי תהלים ומשניות המותאמים לשם הנפטר/ת וכן דברי זכרון, קווים לדמותו/ה ותמונתו/ה של המנוח/ה.



רחוב הגפן 22, ת"ד 1601, חשמונאים 73127  
 טלפון: 08-9761519, פקס: 08-9761010  
 נ"ד: 050-5333949  
 דוא"ל: h-tourjy@smile.net.il

